Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

Najer Folksblat

פרייז 30 גראשען

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

אונפארטייאישע פאליטיש - געזעלשאפטליכע טאג - צייטונג

Nr. 151 (843)	Łódź, Piątek 2 Lipca 1926	פירטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג כ תמוז תרפ״ו.	Nr. 151 (843)

Adres redakcji i administracji: Łódź, Piotrkowska 21. Tel 24-71 ‖ אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 24-71

קאלא געגען ענדערונגען אין דער קאנסטיטוציע

וו אַ ר ש אַ, 1. (טעלעפאָניש פון אונזער ספּעציעל-קאָרעספּאָנדענט). היינט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון יודישען „קאָלאָ״. אויף דער דאָזיגער זיצונג איז קודם-כל בעשטעטיגט-געוואָרען די שטעלונג פון דעפּ. אינזלער, אויף דער זיצונג פון דער אַדמיניסטראַטיווער קאָמיסיע, אויף וועלכער ס׳איז בעטראַכט-געוואָרען דאָס געזעץ וועגען זעלבסטפערוואַלטונגען.

דאַן איז דיסקוטירט - געוואָרען די פראַגען וועגען די ענדערונגען אין דער קאָנסטיטוציע. די דיסקוסיע איז נישט פערענדיגט-געוואָרען און איז אָפּגעלעגט געוואָרען אויף דער נאָהענטסטער זיצונג. פון דער דיסקוסיע האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אין יודישען „קאָלאָ״ איז פערהאַן אַ נעגאַטיווע בעציהונג צו וועלכע עס איז ענדערונגען אין דער קאָנסטיטוציע אַחוץ די פולמאַכטען פאַר׳ן מלוכה-פרעזידענט פונאַנדערצולאָזען דעם סיים.

אין דער דיסקוסיע האָט דעפּ. קירשבראָון אַרויסגערוקט אַ פאָרשלאָג צו פאָדערן אַ יודישע קוריע (?) ביי די קומענדיגע וואַהלען.

פראנצויזיש - סאוויעטישע אונטערהאנדלונגען איבערגעריסען געווארן.

מ אָ ס ק וו ע, 1 (ספּ. טעל.) די פראַנצויזיש - סאָוויעטישע אונטערהאַנדלונגען זענען איבערגעריסען געוואָרען, ס׳איז אפילו נישט מעגליך געווען צו קומען אין אַ פערשטענדיגונג אין די פרינציפּיעלע פונקטען.

דאלארובכע.

נעכטיגער ציהונגס - טאג.

וו אַ ר ש אַ, 1 (טעלעפאָניש) 8,000 דאָלאַר – נומער 302206, 3,000 דאָלאַר – נומער 827669, צו 1,000 דאָלאַר – נומערן 949228, 856242, 931326, 406579. 706980, צו 500 דאָלאַר – נומערן 671576, 461216, 815686, 662231, 269976, 674208. 411742, 381789, 316893, 578867, צו 100 דאָלאַר – נומערן 668021, 17921, 671271, 387923, 941137, 204567, 495727, 377672, 371644, 700343, 852926, 364103, 630089, 749968, 132180, 539116, 508966, 69026, 635706, 303348, 901983, 59151, 851811, 180109, 825157, 702158, 798615, 194423, 517523, 112724, 335326, 404350, 643744, 276938, 496260, 636308, 519098, 912282, 142342, 142209.

מינדערהייטס-סעקציע גרייט צו פארשלאגען

פאר די נאציאנאלע מינדערהייטען.

וו אַ ר ש אַ, 1. (טעלעפאָניש פון אונזער ספּעציעל-קאָרעספּאָנדענט). אונטערן פאָרזיץ פון איגערן-מיניסטער איז היינט פאָרגעקומען אַ זיצונג פון די זאַכקענער וועגען די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען. ס׳איז בעשטעטיגט געוואָרען דער פראָגראַם וועגען די מינדערהייטען צווישען זיי אויך וועגען די יודען. די דיסקוסיע אין דער דאָזיגער פראַגע וועט נאָך דויערן עטליכע טעג. דערנאָך וועט זי איבערגעשיקט ווערען צום מיניסטאָרען-ראַט צו בעשטעטיגען.

קיין ציווילע אנקלאגע געגען שלום שווארצבארד.

פ א ר י ז, 1 (טעלעגראַפיש דורך י. ט. א.) הגם פערטיידיגער פון שלום-שוואַרצבאַרד טאָרעס האָט מי געשטעלט דעם פאָרשטעהער פון י.ט.א. דאָס ביז איצט איז פון קיין שום צד נישט אַריינגעטראָגען געוואָרען קיין פריוואַטע אַנקלאַגע געגען שוואַרצבאַרד׳ן.

די ידיעות, אַז די אוקראַינער האָבען געגרינדעט אַ ספּעציעלען קאָמיטעט, כדי אַריינצוטראָגען אַ ציווילע-אָנקלאָגע שטימען נישט מיט דער ווירקליכקייט.

ווי כטיג פאר גלאז-הענדלער פון לאדז און פראווינץ!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז אין מיין ניי-ערעפנטען גלאז-געשעפט אויף זגערזשער 10 איז צו בעקומען שטענדיג אויף לאַגער אַלע סאָרטען

פענסטער-גלאז

צו פאַבריקס-פרייזען! קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג מ. מינץ, זגערזשער 10, אין הויף, טעלעפאָן 15-72.

584

עס ווערט געזוכט!

עס ווערט געזוכט אויף די קאָלאָניע קאָלא פון בית-היתומים זגערזשער 40

א רוטינירטע ערציהערין

מיט פרעבעלישע קענטניש.

מעלדען קאָן מען זיך טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אָווענד אין דער קאַנצעלאַריע פון בית היתומים זגערזשער 40

582 די פערוואַלטונג.

Dr. L. LEWITAN

נעהמט אָן אין דערהיים פון 4 ביז 6 אָווענד צו קליניק-פרייזען.

31 גדאנסקא 31.

שייטלען

פון פרימאַ האָאַר, פערש.

קאַמיענגאַ 5, 2-טן הויף

ביי בצלאל פאַרזשוצקי.

צו דער בר-מצוה-פייערונג פון מיין פריינד

יחזקאל דוד האכשפינער

וואָס קומט פאַר זונטאָג, דעם 4 יולי, ווינש איך, אַז זיינע עלטערן זאָלען דערלעבען צו פייערען מיט פרייד זיין חתונה.

578 עקיבה גרינבוים און פרוי

מעומ״י לבי״י אני מברכים בברכת מז״ט את חביבנו יה״ב אלי׳ כסאנדער נ״י כרזאנאווסקי לארישיו את הבתולה מרת חמה תח״י אמזלער יאיר מזלכם כשמש בצהרים. כחפץ המברכים אתכם.

ה״ב הילל פייויש.

ה״ב יהודה הארש.

ה״ב יצחק גיססער.

565

צו דער האָכצייט פון פרל.

ליובא גאמפעלעוויטש

מיט ה׳ **מאריץ ראש**

וואָס איז פאָרגעקומען אין פאַריז, גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק.

סאלאמאן פלום און פרוי

יעקב גאמפעלעוויטש און פרוי.

536

Z intencji zaręczyn kolegi naszego

p. ABRAMA WOLMANA

z p. GUCIĄ ROTSZTAJNÓWNĄ

życzą wiele szczęścia i świetnej przyszłości.

J. Praw i L. Waksman.

579

צו דער חתונה פון פריילין

רעגינא אנגעלעוויץ

מיט ה׳ **אבע אורגאנעק**

ווינשט אַ גליקליכע צוקונפט.

ערובה נאלע בלום און פרוי.

580

צו דער פערלאָבונג פון מיין פריינד

אלכסנדר הענאך סקי מיט פרל.

חמה אמזלער ווינשט פיל גליק און ווינגט צופרידענהייט געטרייער חבר

חיים יצחק גרויסס.

558

נאָך קורצע און שווערע ליידען איז דאָנערשטאָג, דעם 1-טן יולי 1926 געשטאָרבען מיין ליבען מאַן, אונזער טייערער ברודער, אָנקעל און שוואָגער

נ. ע.

לייב ליוושיץ

(מיטאינהאבער פון דער פירמע א. נילעס און קאמפ.)

אין עלטער פון 49 יאָהר.

די לויה קומט פאָר היינט, פרייטאָג, 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג פון טרויער-הויז פאַלודניאָוואַ 39, וועגען וואָס עס טיילען מיט

587

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

פון טיפע צער זענען מיר מודיע וועגען דעם פריהצייטיגען טויט פון אונזער פערדינסטפולען לאַנגיעהריגען פערוואַלטונגס-מיטגליד

נ. ע. **לייב** בן מנחם מענדל **ליוושיץ**

צו דער לויה, וואָס קומט פאָר היינט, פרייטאָג, 2 אַ זייגער נאָכם. פון טרויער-הויז, פאַלודניאָוואַ 39, בעטען מיר אַלע פערוואַלטונגס-מיטגליד דער פינקטליך צו קומען.

די פערוואלטונגען

פון אינטערנאַט פאַר יודישע קינדער און פערמע אין העלענובעק און אינטערנאַט „פאַמאָק״ אין לאָדז.

588

„Reduta“

אנהויב 6 א זייגער אין אווענד. לעצטער סעאנס פינקטליך 10 א זייגער אין אווענד. שבת און זונטאג פון 3 א זייגער נאכמיטאג.

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!

דער פראכטפולער פילם פון דער געגענווארט אונטער'ן נאמען:

„די לעצטע באמבע“

די הויפטראלע קרעאירען די בערימטע Blanche Sweet געקאנט פונם בילד „די ליבעס-פראבע“ ווי אויך Ben Lyon דארשטעלער פון יוגענד, דרייסטקייט, שעהנהייט און ליבע. סימפאניע פון ליבע צווישען דעם דונער פון הארמאטען און דינאמיט פון הערצער.

אין סעריע פראגראם: „די נאמט“ פרעהליכער הומאר פון געלעכטער

אין 2 אקטען

קינא ביי'ם קאאפעראטיוו פון מלוכה-, קאמונאלע און געזעלשאפטליכע בעאמטע

40 שיענקעוויטשא 40.

אויפ'ן ערשטען סעאנס אין גאנצע טעג פון 5.30 נאכמ. און יום-טוב 3 א זייגער נ. מ. ווענען אלע פלעצער צו 50 גר.

קאסינא און מלעטשארניע – אין גארטען.

פון דינסטאג דעם 29 יוני ביז מאנטאג דעם 5 יולי איינשליסליך – קינא אין גארטען!

עס ווערט דעמאנסטרירט די גרויסע דראמע אין 8 אקטען א. נ.

ווענען דער מוטערס ערדע

מיט דעם אמעריקאנער פילם-שטערן Tessy Harrison

מיט דעם אמעריקאנער פילם-שטערן Tessy Harrison

מאטא:

ס'זענען פאראן מענשען, וועמענס איינציגער דאזיין אויף דער וועלט איז צו געפולה'ן אנדערע, כדי צו באפרידיגען זייערע אייגענע תאוות. זייער פארשאלטע נער נאמען איז – דאן-זשואנען

PIĘKNA CERA

decyduje często o powodzeniu kobiety, a **jedynym** długoletnio wypróbowanym środkiem kosmetycznym **usuwającym** radykalnie piegi, wągry, opaleniznę oraz udelikatniającym i wybielającym cerę

jest, był i będzie **Crem „Lactolin“**

Żądać wszędzie Żądać wszędzie

Reprezentant na Łódź:

K. NOJMAN, ZIELONA 42. 458

אכטונג! אכטונג!

וועש אומזיסט!!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דאס נ' פובליקום. אז לויט'ן אויסלענדישען מוסטער געבען מיר ארויס וועש אויף אבאניר אומזיסט פאר פריוואטע אנשטאלטען, לעטשניצעס, האטעלען, רעסטאראציעס, גאדע אנשטאלטען, ווי אויך האנדטיכער אין קאנטארען, שירצען פאר סקלעפאוועס געגען בעצאהלען נור בלויז פאר'ן וואשען. די בעשטעלטע וועש שטעלען מיר צו אויף די שטעל.

בעמערקונג: בעשטעלונגען ווערען אויך אנגענומען טעלעפאניש.

Wypożyczalnia Bielizny מיט אכטונג

„WYGODA“ Łódź, Zawadzka 26, tel. 45-21.

PŁYN SUDAJA PROSZEK

PROSZEK PŁYN

jedyny skuteczny środek przeciwko POTOM nóg i rąk.

Przedstawiciel na Łódż:

K. NOJMAN, ZIELONA 42. 358

Dyrekcja KOLEJI ELEKTRYCZNEJ ŁÓDZKIEJ, Sp. Akc.

zawiadamia niniejszym, że poczynając od piątku, dn. 2 lipca b. r. pociągi linji № 5 i № 8 aż do odwołania **nie będą dochodziły do dworca Kaliskiego,** lecz tylko do zbiegu ulicy Kopernika i Towarowej, a to z powodu prowadzonych w tym punkcie robót kanalizacyjnych.

פאבריקס-לאגער פון זייגער'ס

„ŚWIT“ Sp. Akc.

w Łodzi, Piotrkowska № 199. 547

בעזיצט אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל:

קאמפלעט סאלאן-, שטוב-, וואנד-, ביורא-, קיכען- זייגער'ס

מעכאנישע לויז-ראדש עהענרינגע 2, 3, 4, 5, 6 העטערלעך. מעכאנ. לויז-אר ואגר-שענקלער

וויכטיג פאר

טאשען-טיכלעך סוחרים!

אויספערקויף פון בונטע טאשען-טיכלעך ביי ה' בריסטאווסקי, לאגעווניצקא 4.

Do wynajęcia mieszkanie

5 pokojowe z kuchnią

i wszelkiemi wygodami w śródmieściu III p. front. wiadomość w biurze Prasowem

„BIP“ Cegielniana 40.

Szkoła I. KACENELSONA

Cegielniana 28 בית ספר עברי כללי Cegielniana 28

עס ווערען נאך איינגעשריבען שילער און שילערינס אין אלע קלאסען. אין די העכערע קלאסען לאטיין און א פערגרעסערטער קורס פון העברעאישע למודים). אויך ווערען אנגענומען קינדער פון 4 ביז 6 יאהר אין ערשטען העברעאישען גן-ילדים, פון ש. קאצענעלזאן--פיינשטיין

די שולע, ווי אויך די פרעבעל-שולע אונטער די לייטונג פון י. קאצענעלזאן.

מיט אנמעלדונגען פון 11 ביז 1 פארמ און פון 4 ביז 6 נאכמ 531

Płyn na pluskwy

jedyny wypróbowany środek do wytępienia pluskiew. Nie niszczy mebli, nie plami. Pędzlem lub piórkiem smarować miesca, gdzie pluskwy się gnieżdżą. Laboratorjum chem.-farm. Mr. Ch. A. Gabos w Szczarkowej.

WSZĘDZIE DO NABYCIA.

Reprezentant na Łódź: 460

K. NOJMAN, ZIELONA 42.

Dr. med.

WOLF EYCHNER

Zgierska 38, tel. 34-72

ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען. נעמט אן פון האלב 6 ביז 8 אווענד.

Dr. Adam GROSGLIK

27 Aleje Kościuszki 27.

הויט און וועניש קראנקהייטען. רענטגען און ליכט - הייל-אנשטאלטען.

נעהמט אן פון 4 ביז 7 אין אווענד. 111

אכטונג! אלע פאפיר- און שרייב-מאטעריאלען-הענדלער (רעטאלי סטען)!

ווערען געבעטען צו קומען דינסטאג, דעם 4-טען יולי אין פאראיינס לאקאל פאלודניאווא 15, וואו עס וועט פארקומען א

וויכטיגע פערזאמלונג

וואס וועט בעהאנדלען זעהר וויכטיגע פראגען. 574 די קאמיסיע.

יובילער-ווערקשטעט

A. WAZA

איז געווארען איבערגעטראגען אויף נארוטאוויטש (דזיעלנא) 1, פראנט, 1 טען שטאק, טעל. 68-9.

עס ווערט אויסגעפיהרט אלערליי יובילער-ארבייט לויט די נייעסטע פארזער פאסאנען, ווי אויך רעפאראטורען צו צוגענגליכע פרייזען.

אומזיסטע אבשאצונג פון ביזשוטעריע. 498

Dr. med.

ROMAN BORNSTEIN

איבערליכע און נערווען-קראנקהייטען.

טראוגוטא קרוסקא 9, טעלעפאן 23-06.

נעהמט אן פון 7-8. 526

Dr. Z. Rakowski

ספעצ. פאר אויערען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען

9 קאנסטאנטינאווסקא 9

טעלעפאן 81 27

ספעציעלער קורס פאר שטאמלער.

פארבלייבונגען פון 12–2 און פון 5-7. 176

אויף די בעסטע בעדינגונגען!

עמפפעהלען מיר מעטאל-בעטען, קינדער ספארט וועגעלעך, געבעטע און דראט מאטראצען, ווי אויך פאטענטירטע מאטראצען צו האלבע פרייזען לויט מאס, וואש טישען, קינדער ראווערן, ווי אויך ענגלישע און פראנצויזישע ראווערן. אמבילינסטען אויף גינסטיגע בעדינגונגען איז צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער

„DOBROPOL“ פעטריקאווער 73, אין הויף. 462

קימפעטארין – כירורגישע

קלינינק

פון די דאקטוירים שארלאטא-איינעראווא, רייטלער-קוריא-סקא, מיכאל לאנטאר, און י. בוים.

לאדז, אנדראווא 10, טעל. 13-57.

I. און II. קלאס.

אמבולאטאריום. 377

Dr. PRYBULSKI

זאוואדזקא 1 טעלעפאן 25-38.

ווענער. און האר- הויט-קראנקהייטען, מענער-שוואכע בעהאנדלונג מיט קווארץ-ליכט (האר-אויספאל) און רענטגען שטראהלען.

נעהמט אן פון 9–1 און 4–8 אווענד דאמען: פון 4–5

פריזיער-אנשטאלט, פאלודניאווא 12

שערען 70 גר. ראזירען מיט קאלאנסקע וואסער 30 גר., דאמען-שערען 60 גר., שערען יונגלעך 50 גר., עלעקטרישער מאסאזש פון געזיכט 50 גר., מאניקור-70 גר.

Dr. med. A. SZMIRGELD

CEGIELNIANA 6.

גייסטיגע-און נערווען-קראנקהייטען

שפראכשטערונגען, היילונג פון שוואכזינניגע און שווער-ערציהבארע קינדער און כאראקטער אנאמאליען. נעמט אן פון 5–7. 628

הנחות פון איינצאָהלען פערלעגענע שטייערן.

ביז'ן 15־טען יולי — 1 פראָצענט, ביז'ן 1. אויגוסט 1½ פּראָצענט, ווייטער 2 און 3 פּראָצ.

סענאַט אָנגענומען דעם בודזשעט־פּראָוויזאָריום.

וואַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט) אויף דער היינטיגער זיצונג פון סענאַט איז ווייטער געפיהרט געוואָרען די דיסקוסיע וועגען בודזשעט־פּראָוויזאָריום. עס האָבען גערעדט: סענ. אַדעלמאַן (כ. ד.), יוליאַן נאָוואַק („פּיאַסט"), קזשיזשאַנאָווסקי (קלוב פּראַצי), האַמערלינג (אונפּאַרטייאישער) און סענ. רינגעל, וועלכער האָט אָנגעוויזען אויף דער נויטיגקייט פון פערקלענערען די אָפּצאָהלען פאַר אויסלענדישע פּעסער.

עס האָט אויך גענומען אַ וואָרט דער פינאַנץ־מיניסטער קלאַרנער, וועלכער האָט געגעבען ערקלערונגען וועגען דער רעזאָלוציע פון סענ. אַדעלמאַן וועגען פערלייכטערונגען פאַר די שטייער־צאָהלער, וועלכע וועלען איינצאָהלען די פערלעגענע שטייערן ביז'ן 1־טען אָקטאָבער, דער מיניסטער האָט ערקלערט, אַז ער האָט שוין אונטערגעשריבען אַ פעראָרדנונג וועגען דעם, אַז פאַר די שטייער־צאָהלער, וועלכע וועלען איינצאָהלען די פערלעגענע שטייערן ביז'ן 15 יולי וועט גערעכענט ווערען 1 פּראָצ. – ביז'ן 1־טען אויגוסט 1 און אַ האַלב פּראָצענט און ווייטער 2 און 3 פּראָצענט.

צוליב דער דאָזיגער ערקלערונג האָט סענ. אַדעלמאַן צוריקגעצויגען זיין רעזאָלוציע.

דאַן ווערט אָפּגעוואָרפען דער פאָרשלאָג פון סענאַטאָר קערנער, אַז די 10 פּראָצענטיגע שטייער־העכערונג זאָל נישט חל זיין אויף דירעקטע שטייערן און נישט אויף פערלעגענע שטייערן, דאַן ווערט דער בודזשעט־פּראָוויזאָריום אָנגענומען צוזאַמען מיט דער רעזאָלוציע קלענער צו מאַכען דעם אָפּצאָהל פאַר אויסלענדישע פּעסער ביז 100 זלאָטיס און לייכטער מאַכען די פּראָצעדור ביים אַרויסגעבען הנחה־פּעסער.

נאָכ'ן אָנעהמען אַ רעזאָלוציע וועגען דעם פּוילישען שול־וועזען אין אויסלאַנד ווערט די זיצונג געשלאָסען.

נעכטיגע זיצונג פון סיים.

וואַרשאַ, 1 (פּאַט) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון סיים האָט דער מאַרשאַלעק ערקלערט, אַז די רעגירונג האָט אַרויסגעצויגען פון סיים אַ גאַנצע רייהע געזעץ־פּראָיעקטען. נאָכדעם איז דער סיים צוגעטרעטען צו בעטראַכטען די פראַגע פון לאָקאַל־שטייער. דער אויסטאַוו איז אָנגענומען געוואָרען אין דער 2־טער לעזונג.

ביים בעטראַכטען די לעהרער פּראַגמאַטיק איז בעשלאָסען געוואָרען צו געבען דעם טיטעל פּראָפעסאָר אַלע לעהרער מיט העכער'ער בילדונג.

ביים בעטראַכטען דעם געזעץ־פּראָיעקט וועגען נישט עהרליכער קאָנקורענץ האָט דעפּ. הארט לאָס פאָרגעלעגט, אַז פאַר נישט עהרליכער קאָנקורענץ זאָל אויך בעטראַכט ווערען דאָס עפענטליכע רופען צו שליסען קיין טראַנזאַקציעס מיט געוויסע אונטערנעהמונגען. אַלע אויסבעסערונגען ווערען אָפּגעוואָרפען און דער געזעץ־פּראָיעקט ווערט אָנגענומען.

דעפּ. זאַמערשטיין („יוד. קאָלאָ") רעפערירט דאַן דעם אויסטאַוו וועגען פינאַנץ־שטראָפען. דער פּראָיעקט ווערט אָנגענומען. די נאָהענסטע זיצונג פון סיים וועט פאָרקומען מאָנטאָג.

די זיצונגען פון די קאָמיסיעס

גלייכצייטיג מיט די זיצונגען פון סיים.

וואַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט) די זיצונג פון דער אדמיניסטראַטיווער קאָמיסיע, אויף וועלכער ס'איז בעטראַכט געוואָרען דער זעלבסט־פערוואַלטונגס־געזעץ איז צונויפגערופען געוואָרען אויף 4 אַ זייגער, אין דערועלבער צייט, ווען ס'איז פאָרגעקומען די זיצונג פון סיים. דעפּ. אינזלער האָט געגען דעם פּראָטעסטירט און האָט ערקלערט, אַז ער וועט אַפּעלירען צו דער רעגולאַמין־קאָמיסיע.

די קאָמיסיע האָט אָבער ווייטער געפיהרט די דעבאַטען און אָנגענומען 19 פּאַראַגראַפען פונ'ם אויסטאַוו.

אוידיענצען ביים מלוכה־פּרעזידענט.

וואַרשאַ, 1. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט) דער מלוכה־פּרעזידענט מאָשטשיצקי האָט היינט 10 אַ זייגער פריה אויפגענומען דעם אינערן־מיניסטער מלאָדזשאַנאָווסקי און דערנאָך דעם פּרעזעס פון דער געמישטער פּויליש־דייטשער קאָמיסיע אין אויבערשלעזיען ה' קאַלאַנדער.

דער נייער פּרעמיער פון עבר הירדן פאַר אַן אַראַביש־יודישער פערשטענדיגונג.

ירושלים. (יט"א). דער פינאַנץ־מיניסטער פון דער רעגירונג אין עבר־הירדן האַסאַן כאַלעד פּאַשאַ איז בעשטימט געוואָרען אַלס פּרעמיער־מיניסטער ווי די פּאַלעסטינישע טעלעגראַפען־אַגענטור ווע"ט געוואויר, געהערט דער נייער פּרעמיער פון עבר הירדן צו די, וועלכע בעמיהען זיך צו ברענגען צו אַ פערשטענדיגונג צווישען די יודען און אַראַבער.

לאָדזער סטאַראָסטאַ בעשטימט קיין בענדין.

וואַרשאַ, 1. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). דער לאָדזער סטאַראָסטאַ רעמישעווסקי איז בעשטימט געוואָרען אַלס סטאַראָסטאַ אין בענדין.

משה נאַדיר אין וואַרשאַ

וואַרשאַ, 1. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). היינט איז געקומען קיין וואַרשאַ דער יודישער דיכטער משה נאַדיר.

געענדיגט דער יודישער קאָאָפּעראַטיווער צוזאַמענפאָהר.

וואַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). היינט האָט זיך געענדיגט דער יודישער קאָאָפּעראַטיווער־צוזאַמענפאָהר. אין ראַט איז פון לאָדז געוועהלט־געוואָרען ה' אָרדינאַנס אַלס פערטרעטער ה' קרישעק.

די ערד ציטערט.

וויען, 1 (ספּ. טעל.) די ערד ציטערניש פון איטאַליען און שווייץ האָט זיך איצט איבערגעטראָגען קיין דייטשלאַנד, אין די געגענד פון די באַדענער אָזערעס האָט זיך געפיהלט שטאַרקע ערד אויפשטויסען, אין עטליכע ערטער ביים רהיין זענען איינגעפאַלען די הייזער.

קאַרלרוהע, 1 (ספּ. טעל.) נעכטען 11 בייניאַכט האָט מען דאָ געפיהלט אַ שטאַרקע ערד־ציטערניש די פּאָסט־געביידע און די עלעקטראָווניע זענען שטאַרק בעשעדיגט געוואָרען.

ניו־יאָרק, 1 (ספּ. טעל. אין לאָס־אַנזשעלאָס האָט זיך געפיהלט אַ בעדייטענדע ערד־ציטערניש, די טראַמוואַיען זענען אַרויסגעשפּרונגען פון די שינעס.

לאָנדאָן, 1 (ספּ. טעל.) אויף סומאַטראַ זענען צוליב דער ערד־ציטערניש פערניכטעט געוואָרען די באַהן־ליניעס. אין פּאַדנאַק זענען אומגעקומען 100 מענשען.

וואָיעוואָדע דאַראָווסקי אין קראָקאָ.

קראָקאָ. 1. (טעלעפאָניש) נעכטען איז דאָ אָנגעקומען דער נייער קראָקאָער וואָיעוואָדע דאַראָווסקי און האָט איבערגענומען זיין אַמט.

לאָיד דזשאָרדזש פאָהרט קיין רוסלאַנד.

לאָנדאָן, 1 (ספּ. טעל.) די ציי־טונגען מעלדען, אַז לאָיד דזשאָרדזש וועט אין סעפּטעמבער מאַכען אַ רייזע איבער רוסלאַנד אויף דער איינלאַדונג פון די סאָוויעטען, לאָיד דזשאָרדזש וועט שטודירען די דאָרטיגע בעדינגונגען.

נאָך אַ קרבן פון די מאַי־געשעהענישען

געשטאָרבען די טאָכטער פון פראַנצויזישען אַמבאַסאַדאָר אין וואַרשאַ.

וואַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש). דינסטאָג ביינאַכט איז דער פראַנצויזישער אַמבאַסאַדאָר אין פּוילען, ה' לאַראָש, אַרויסגערופען געוואָרען קיין פּאַריז צו זיין קראַנקער טאָכטער, און נעכטען אין דערפריה איז שוין אין וואַרשאַ דערהאַלטען געוואָרען די ידיעה, אַז די יונגע 17־יעהריגע טאָכטער פונ'ם אַמבאַסאַדאָר איז געשטאָרבען.

ס'האַנדעלט זיך דאָ וועגען אַ מערקווירדיגען קרבן פון די מאַי־געשעהענישען. אַזוי ווי די גאַס, אין וועלכער עס געפינט זיך די פראַנצויזישע אַמבאַסאַדע, איז בעת די מאַי־געשעהענישען בעשאָסען געוואָרען, האָט זיך ה' לאַראָש מיט זיין פאַמיליע בעהאַלטען אין אַ קעלער. פרל. לאַראָש האָט זיך אַזוי איבערגענומען מיט די געשעהענישען, אַז זי איז פון די שווערע איבערלעבונגען קראַנק געוואָרען. מ'האָט זי אַרויסגעשיקט קיין פּאַריז, און איצט איז זי געשטאָרבען.

גראַנדיעזער באַנקראָט אין בודאַפּעשט.

די פּאַסיוון דעריגרייכען עטליכע מיליאַרדען.

בודאַפּעשט, 1 (ספּ. טעל.) אַ גרויסע סענסאַציע האָט אַרויסגערופען דאָ דער באַנקראָט פון דעם גרעסטען תבואה־קאָנצערן אין דער וועלט פון דער פירמע באַכער. די פּאַסיוון בעטרעפען עטליכע מיליאַרד קראָנען, זעהר פיל פאַמיליעס, וועלכע האָבען זייערע פערמעגענס אריינגעלעגט אין קאָנצערן זענען אינגאַנצען רואינירט געוואָרען.

150 קינדונגען האָט אונטערגעשריבען דער אינערן־מיניסטער.

וואַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט) אין אינערן־מיניסטעריום איז אונטער'ן פאָרזיץ פון אינערן מיניסטער מלאָדזשאַנאָווסקי פאָרגעקומען די ערשטע זיצונג פון דער קאָמיסיע וועגען רעאָרגאַניזירען די אַדמיניסטראַציע.

אין דער זיצונג האָבען אָנטיילגענומען מיניסטאָרען. באַהן, פינאַנצען, האַנדעל, עפענטליכע אַרבייט און יוסטיץ.

דער אינערן־מיניסטער האָט אָנגעצייכענט דעם פּראָגראַם פון די אַרבייטען פון דער קאָמיסיע. אין די נאָהענסטע טעג וועט גערופען ווערען אַ צווייטע זיצונג.

דער אינערן־מיניסטער האָט נעכטען אונטערגעשריבען 150 קינדונגען פון בעאַמטע אין אינערן־מיניסטעריום.

„דער טייוועל איז נישט אַזוי שוואַרץ ווי מ'מאָלט איהם".

וויטאָס צוריק אין סיים.

וואַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט) אין די סיים־קולואַרען האָט אַרויסגערופען אַן אויסערגעוועהנליכע סענסאַציע דאָס בעוויזען זיך פון געוועזענעם פּ עמיער וויטאָס.

אויף אַ פראַגע וואָס האָט איהם בעוואויגען צוריקצוקומען קיין וואַרשאַ האָט וויטאָס געענטפערט:

– ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דער טייוועל איז נישט אַזוי שוואַרץ ווי מ'מאָלט איהם".

לצים זאָגען, אַז ער איז געקומען צום ערשטען אָפּנעהמען די פּענסיע,

-----

אַן אָרטאָדאָקס'שער צוזאַמענפאָהר אין ווילנאָ.

ווילנאָ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). נעכטען און היינט איז אין ווילנאָ פאָרגעקומען אַן אָרטאָדאָקסישער צוזאַמענפאָר. אויף דעם טאָג־אָרדנונג איז געשטאַנען די פראַגע וועגען רעאָרגאַניזירען דאָס רעליגיעזע שול־וועזען. געקומען זענען 100 דעלעגאַטען פון 65 שטעדט, דערין 50 רבנים. די וואַרשאָווער „אַגודה" האָט דעלעגירט ד"ר נימצאָוויטש.

פאָרזיצענדער איז געווען הרב חיים עוזר גראָדזענסקי.

נאָכ'ן אָננעהמען אַ רייה רעזאָלוציעס איז געוועהלט־געוואָרען אַ צענטראַל־ראַט פון 27 מיטגלידער.

דער צוזאַמענפאָהר איז געשלאָסען־געוואָרען נעכטען 6 פאַרנאַכט.

צ"וניסטישע אָרגאַניזאַציע אין לאָדז.
היינט, פרייטאָג, כ' תמוז צוליב יאָהרצייט פון
בנימין זאב כ"ר יעקב ד"ר טעאָדאָר הערצל ז"ל
וועלען פאָרקומען הזכרות אין די שולען:
8 פריה אין דער שוהל אויף וואָלבאָרסקאַ גאַס
10 אין דער פריה אין סינאַגאָגע אויף קאָשטשושקאָ אַלעע האַלטען
אַ טרויער־דרשה ... ראַבינער ד"ר בראָדאַ.
989

טעאַטער „סקאַלאַ"
איינציגע גאַסטשפּילען פון דער ערשטקלאַסיגער
פאָמערן־אָפּערע
מיט'ן אָנטייל פון וואַרשאָווער אַרטיסטען־פּערסאָנאַל
כאָר – באַלעט – אָרקעסטער – 86 פּערזאָן –
אייגענע דעקאָראַציעס – קאָסטיומען – רעקוויזיטען
מיטוואָך, דעם 7. יולי, האַלב 9 אָוונד־ערשטעס גאַסטשפּיל:
„אאידאַ"
אָפּערע פון ווערדי.
פּרייזען פון 2–7 זל. בילעטען צו בעקומען אין טעאַטער־קאַסע.

419
אַ רעפעראַט פון סיים־דעפּוטאַט נח פּרילוצקי.
זונטאָג, דעם 4. יולי, 4 אַ זייגער נאָכמ. קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע זאַל
אַ גרויסער פּאָליטישער רעפעראַט פון סיים־דעפּוטאַט
נח פּרילוצקי
אויף דאָס טעמאַ:
„די יעצטיגע פּאָליטישע סיטואַציע אין לאַנד".
בילעטען שוין צו בעקומען אין פאָלקס הויז זאַוואַדזקאַ 5 פון 10–2 און 6–10 אָוו.

די אפענזיוו געגען דער קאנסטיטוציע

פון ב. זינגער.

[ניעוויאדאמסקי, דו האסט געזיגט!]

דעם 17 מערץ 1921 איז געווען אין פוילען א גרויסער יום-טוב. דובאנא-ווישס, קשיאנדז לוטאסלאווסקי האבען געשטראהלט פון נחת. עס איז געלונגען צוזאמענצושטיקעווען א קאנסטיטוציע, וואס זאל זיין כמו ליבעראל און זאל דאך קומען צו ניץ דער פוילישער רעאקציע: ארויסגעדרעהט זיך פון מינדער-הייטס-טראקטאט, פעסטגעשטעלט די הערשאפט פון דער קאטוילישער רעליגיע, דורכגעשמוגעלט א מושב-זקנים, וואס זאל הייסען סענאט, איינגעפיהרט רעליגיעזע שולען אין לאנד און דער עיקר צוגעשניטען אזוי די מאכט פון פרעזידענט, אז פילסודסקי זאל קיינמאל נישט וועלען אנמעסטען אויף זיך דעם דאזיגען אמט, וועלכער וועט איהם שטיקען ביים האלז. כי טוב — האט ערקלערט לוטאסלאווסקי. עס איז בעשלאסען געווארען, אז דער יאהרטאג פון דער דאזינער קאנסטיטוציע זאל בלייבען א מלוכה יום-טוב לדור דורות, אזוי ווי דער יאהרטאג פון דער קאנסטיטוציע פון דריטען מאי.

די ארימע קאנסטיטוציע, דאס געבכ'ל וואס איז געשאפען געווארען דורך דער פוילישער רעאקציע, האט אבער קיין מזל נישט געהאט, זי האט זעלטען געהאט די געלעגענהייט צו זעהען די ליכטיגע שיין. קיין יאהר איז נישט פערביי און די רעכטע אליין האבען איהר מחרים געווען. עס האבען אנגעהויבען צו בלאזען איטאליענישע ווינדען און מען האט איינגעזעהן, אז די קאנסטיטוציע איז צו ליבעראל.

שוין ביי די וואהלען פון ערשטען מלוכה-פרעזידענט האט זיך אנגעהויבען דער אפענער קאמף געגען דער קאנסטיטוציע. עס איז אויפגעשווימען די פראגע פון סובערעניטעט פון פוילישען פאלק, פון „פאלסקא ראציא סטאנו", וואס איז וויכטיגער פון דער אנגענומענער קאנסטיטוציע.

און דער מערדער פון נארוטאוויטשען — עליגיוש ניעוויאדאמסקי האט קלאר בעזאגט אין געריכט, אז ער האט געשאסען צום פרעזידענט כדי דעמאנסטרירען פאר דער וועלט די „יודישקייט" פון דער קאנסטיטוציע, וועלכע דערלאזט „פרעמדע" צו שטימען גלייך מיט די פאליאקען. די פוילישע רעכטע פרעסע האט אקצעפטירט זיין שטעלונג. אמת, ניעוויאדאמסקי איז פער'משפט געווארען, אבער טיפער פון איהם איז געלעגען פון דאמאלט אן די קאנסטיטוציע.

א בלאק איז געשאפען געווארען, כדי קיין איין ווארט פון דער דאזיגער קאנסטיטוציע זאל נישט מקוים ווערען. א ביטניש-פיאסטישע רעגירונג איז צושטאנד געקומען, כדי אפצוריכטען א פייערליכע קבורה פון דער פוילישער קאנסטיטוציע, אויסצוראטען פון איהר דאס ביסעל גוטס, וואס איז געשאפען געווארען אין מאמענט פון שרעק פאר די מזרח-ווינטען.

און די ארבייט איז געלונגען. עס איז נישט אפגעשאפט געווארען קיין שום צארישער געזעץ, וואס שטעהט אין סתירה צו דער קאנסטיטוציע. אלע נייע געזעצען, וועלכע עס האט ארויסגעגעבען דער איצטיגער סיים, זענען שפיזען געצילט אין דער קאנסטיטוציע.

אבער אפילו די נאמינאלע עקזיסטענץ פון דער קאנסטיטוציע איז נאך אויסגעקומען ווי א בייז געשפענסט פאר די רעכטע. איהר שאטען דארף בעזייטיגט ווערען. קיין געדעכעניש זאל נישט בלייבען — האבען געטרוימט די שותפים פון „פיאסט".

עס איז אבער געווען א מניעה. די רעאקציע אליין האט איהר בעשאפען. ביים געבורט, מורא-האבענדיג, אז מען וועט פון דער קאנסטיטוציע מאכען א ליים, האט די רעאקציע אויסגעארבייט א פונקט, אז אויף ענדערן די קאנסטיטוציע דארף מען האבען א קוואליפיצירטע מעהרהייט. די מעהרהייט איז א לאנגע צייט נישט געווען, ביז זי איז ענדליך געקומען.

מיט פרעמדע הענד פון איהרע מכלמרשטע געשוואוירענע געגנער זענען אויסגעפינען געווארען די פראקטישע מיטלען פאר דער קבורה פון דער איצטיגער קאנסטיטוציע. נישט די פ.פ.ס. נישט די אפענע חסידים פון מאסאליני און פרימא דע ריווערא, נאר דער גייסטיגער פיהרער פון די לינקע — דער מארשאל פילסודסקי האט איהר געגעבען דעם ערשטען קלאפ ביי דער בריק פון פאניאטאווסקין. די צוקאלעטשעטע קאנסטיטוציע האט זיך געוואלגערט עטליכע מאי-טעג אומבעמערקט. ביז עס האט זיך נישט אנגעהויבען דער קאדריל פון צוריקומען צו לעגאליטעט. עס איז געפאלען א לאזונג: היילען די קאנסטיטוציע, אז זי זאל זאל זיך נאכאמאל נישט איבערקעהרען אזוי שענדליך. און מען האט ערפונדען א סגולה: רעוויזיע.

רעוויזיע! די רעכטע האבען זיך געשראקען: ווער ווייסט, וואס עס וועלען אויפטון די ראבעספיערען פון פוילען! די שרעק איז געווען אנ'איבעריגע. די רעגירונג האט בעוויזען איהרע פלענער און פארגעלעגט א פערשטענדיגונג. א שגעון האט ארומגענומען אלע קלובען. דער סיים איז פערוואנדעלט געווארען אין א כירורגישען זאל. עס איז געווארען א געיעג אין אויסראטען די שפורען פון דעמאקראטיזם. צושניידען די פאראגראפען וועגען פרעזידענט, יענע פאראגראפען, וועגען די רעכט פון סיים, אנדערע פערגרעסערן די מאכט פון סענאט און אלע ראטען אויס דאס גלייכע און פראפארציאנעלע וואהל-רעכט. די ענדעקעס האבען אויסגעטראכט נאציאנאלע און רעליגיעזע קוריעס. די דובאדעקעס לעגען פאר ווייטערע הוספות, וואס זאלען פיהרען די מאנארכיע. און די לינקע שווייגען, זיי פערלאזען זיך אויף זייער צד, אויף „א הם זאל לעבען". זעלטען ווען ווערט ברוגז א פ. פ. ס., אוועק.

די רעכטע זענען אבער נישט אזוי פאסיוו. זיי קומען צו דער רעגירונג מיט זייערע פלענער. און דער פרעמיער בארטעל לעגט ארויף זיין לינקע הסכמה אויף די רעכטע פראיעקטען. ער בענשט, ער געהט אויף קאמפראמיסען. א בעגרעניצונג מעהר, א בעגרעניצונג ווייניגער, אבי זיין קריגס-מיניסטער זאל האבען די נויטיגע רעכט און פריוויליגיעס.

עס פלאנטערט און דרעהט דער יוסטיץ-מיניסטער מאקאווסקי, וועלכער גרייט צו א רעוויזיע ספעציעל צו דער דיספאזיציע פון פארזיצענדען פון ענגען קריגס-ראט. איבריגענס, האט ער שוין בעקומען א „ויגאוואר", אז נאר אזוי און נישט אנדערש מעג ער ארבייטען. מען שניידט, מען אפערירט, מען רייסט פאסען און מ'גרייט צו א מתנה די רעכטע פאר דאס ביסעל שרעק, וואס זיי האבען נעבעך געהאט אין די מאי-טעג. עס העלפט צו דער סיים-מארשאלעק ראטאי (נישט קוקענדיג אויפ'ן יאג וואס ער האט בעקומען פון די רעכטע). ער ארבייט אויף פעראייניגהייטליכען די רעכטע פראיעקטען מיט דעם פיאסט-פראיעקט.

און מען דארף שוין נישט לאנג ווארטען, כדי עס זאל מקוים ווערען דער חלום פון דער פוילישער רעאקציע, איהר טרוים פון יאהרען. מיט די הענד פון די שעפער פון דער מאראליעער רעוואלוציע ווערט דורכגעפיהרט דער קייזערשניט פון דער קאנסטיטוציע. אקטיווע וואהל-רעכט צום סיים פאר 25-יעהריגע, פאסיווע פאר 30 יעהריגע, „ראדא סטאנו", פולמאכט פון פרעזידענט, דעקרעטען אנשטאט געזעצען, וואהל-ליסטעס אויף פערזאגען, סוף פון פראפארציאנעלע וואהלען — מיט אט די בשורות קומט צו אונז די איצטיגע רעגירונג. מיר האבען פאר וואס צו בענשען אונזערע מאראלישע רעוואלוציאנערען. זיי האבען גענוג אויפגעטון. מען דארף בלויז אפשאפען דעם יום-טוב פון דער קאנסטיטוציע, וואס איז בעגראבען געווארען אין טאג פון זיין געבורט. עס פעהלט בלויז א פראיעקט פון אנ'עפענטליכען דענקמאל נעבען פאניאטאווסקיס בריק פאר עליגיוש ניעוויאדאמסקי, ווארום זיין חלום וועגען א קייזערשניט ווערט מקוים.

ניעוויאדאמסקי דו זיגסט!

דער זלאטי האט בעזיגט דעם „באנק פאלסקי"

אין האט געצוואונגען צו פערקלענערן דעם אפיציעלען קורס

נאך א לאנגען און שווערען קאמף, וואס די „באנק פאלסקי" האט לעצטענס געפיהרט, האט זי, ענדליך, נעכטען געמוזט קאפיטולירען. עס האבען נישט געהאלפען די „בעגרינדעטע" ארגומענטען אין, ווי מען גיט איבער, זאל אפילו די אינטערווענץ פון דער „באנק פאלסקי" אויף די אויסלענדישע בערזעס צו דערהאלטען דעם דאלאר ביי 10 זל. — אויך נישט געהאלפען.

פונקט ווי אין דער צייט ווען דער דאלאר איז כסדר געשטיגען, נישט קוקענדיג אויף דער געגענווירקונג פון דער „באנק פאלסקי", אזוי איז איצט געשעהן פונקט פערקעהרט געגען ווילען פון דער „באנק פאלסקי" פאלט דער דאלאר כסדר. די דאזיגע לאגע האט כל סוף אויך געגויט דער „באנק פאלסקי" צו פערקלענערן דעם קורס.

ביי דער ערשטער טראנזאקציע אויף דער נעכטיגער בערזע, האט דער פארשטעהער פון דער „באנק-פאלסקי" געמאלדען, אז ער פערקלענערט דעם אפיציעלען קורס ביז 9.90. דאס מאל זענען שוין אבער געווען ווייניג אבנעהמער. און דעריבער איז דער פארשטעהער געווען געצוואונגען ווייטער צו פערקלענערן דעם קורס ביז 9.80 פאר טשעקען ניו-יארק.

די געגענדערטע טאקטיק פון דער „באנק-פאלסקי" האט בערוהיגטער געווירקט אויף די צורייצטע נערווען. נאכמעהר: די „באנק-פאלסקי" האט זאגאר אנגעהויבען אנבאטען גרעסערע פאסטענס עפעקטיווע דאלארען צום ערשט אויף 9.80 און נאכהער זאגאר אויף 9.60.

די קאפיטולאציע פון „באנק-פאלסקי" האט גלייך געווירקט אויך אויף דער „שווארצער בערזע":

וואס שייך די ווערט-פאפירען האט די מעלדונג, אז דאס פינאנץ-מיניסטעריום האט בדעה ביליגער צו מאכען די פראצענטער פון קרעדיטען און „ווקלאדען" — געהאט שוין א ווירקונג אויף דער נעכטיגער אקציען-בערזע. דעם גרעסטען ערפאלג האבען געהאט די שטאטישע און „זיעמסקע ליסטעס". די דאזיגע ליסטעס טראגען אפיציעל נישט מעהר ווי 5 מיט א האלבען פראצ., אבער פאקטיש קומט אויס, אז זיי טראגען איבער 20 פראצ., ווייל דער קורס פון די ליסטעס אויף דער בערזע בעטרעפט נישט מעהר ווי 26 זלאטעס פאר שטאטישע, — אלץ פאר 100 זל.

צוליב דעם שטארקען אינטערעס צו די דאזיגע ליסטעס זענען נעכטען די אקציעס פערנאכלעסיגט געווארען.

די שפעקולאציע מיט די אלטע דייטשע טויזענדער איז שוין נעכטען געפלאצט. אין פערלויף פון נעכטיגען טאג איז דער פרייז געפאלען פון 12 דאלאר ביז 8 מיט א האלבען דאלאר פאר 150 טויזענד דייטשע מארק. עטוואס געשטיגען זענען די „טשערוואנצעס", פאר וועלכע מען האט נעכטען געצאהלט צאהלען צו 4 מיט א האלבען דאלאר פאר א שטיק.

ערב דעם גואל-הדם-פראצעס.

די דאקטוירים וועגען גייסט-צושטאנד פון שווארצבארד. — יתומים פון פראסקוראווער פאגראם דאנקען שווארצבארד'ס אדוואקאט. — די אוקראינער האלטען זיך ביי זייערס. — א פאלקס-פערזאמלונג אין ניו-יארק.

פון פאריז מעלדעט מען, אז די דאקטוירים, וועלכע האבען אונטערזוכט דעם גייסט-צושטאנד פון שלום-שווארצבארד, האבען שוין איבערגעגעבען דעם בעריכט פון דער אונטערזוכונג צום אויספארשונגס-ריכטער. אין דעם בעריכט ערקלערען די דאקטוירים, אז שלום שווארצבארד איז ביים פולען זינען און ער איז פולשטענדיג פעראנטווארטליך פאר זיין טאט; אבער — ערקלערען ווייטער די דאקטוירים — ער האט ביים הרג'ענען פעטלורא'ן געהאנדעלט אונטער א גרויסע אויפרעגונג, וואס איז געשאפען געווארען דורך דער ווירקונג פון די איינדריקען און פון די בילדער פון די הריגות אין אוקראינא, וועלכע האבען שטענדיג געשוועבט אין זיין מח.

דער בעריכט פון די דאקטוירים ווערט בעטראכט אלס א זעהר גינסטיגער פאר שווארצבארד'ן.

דער פערטיידיגונגס-קאמיטעט ארבייט זעהר שווער צוזאמען מיט שווארצבארד'ס אדוואקאט. מ. טארעס, כדי צוצוגרייטען די פערטיידיגונג אין דעם פראצעס, וואס מוז שוין, צוליב'ן בעריכט פון די דאקטוירים, פארקומען.

*

האנרי טארעס האט דערהאלטען א טעלעגראמע פון ארגענטינא פון די אלמנות און יתומים פון פראסקוראווער פאגראם-קרבנות, וועלכע געפינען זיך דארט.

די אלמנות און יתומים פון די יודישע קרבנות, וועלכע זענען דער'הרג'עט געווארען פון פעטלורא'ס ארמעען. — לויטעט די טעלעגראמע. — דאנקען אייך פאר נעהמען אויף זיך צו פערטיידיגען שלום שווארצבארד.

°

די אוקראינער אין פאריז האלטען זיך ביי זייער בעהויפטונג, אז שווארצבארד האט דערשאסען פעטלורא'ן לויט'ן בעפעהל פון די באלשעוויקעס, און זיי וועלען אויף דעם סמך אנפיהרען די אנקלאגע געגען איהם. זיי האבען זיך אנגעכאפט אן פאלגענדע פאקטען:

שווארצבארד איז אין דעם טאג פון אטענטאט אוועק פון דערהיים אין ארבייטס-מאנטעל און אהן א היטעל און האט זיך א לאז געטון צום רעסטאראן, וואו פעטלורא האט געגעסען. דערפון דרינגען די אוקראינער, אז מ'האט איהם א רוף געטון צום טעלעפאן און אנגעזאגט, אז זיין קרבן איז דארט און דארט און אז ער דארף זיך צואיילען. דערפאר איז ער אזוי איילִיג, אהן א היטעל, אוועק פון דערהיים. עס איז אלזא, געווען אנ'אנטיילנעהמער אינ'ם צוגרייטען דעם מארד מצד דעם, וועלכער האט טעלעפאנירט,

*

פון ניו-יארק מעלדעט מען, אז אין אמעריקא, פונקט, ווי איבעראל, פאלגט מען נאך מיט גרויס אינטערעס די ענטוויקלונג פון שווארצבארד'ס פראצעס און מען קלויבט געלד צו בעקאנען די וועלט מיט די שוידערליכע מעשים פון די אוקראינער פאגראמען. פאר דעם צוועק איז אין ניו-יארק אויך פארגעקומען א פאלקס-פערזאמלונג צונויפגערופען פון דעם יודישען נאציאנאלען ארבייטער-פערבאנד.

רעזאלוציעס פון ארבייטער-וועלט-קאנגרעס פאר עמיגראציע.

לאנדאן, (י. ט. א.) דער וועלט-קאנגרעס פון ארבייטער-עמיגראציע, איז געשלאסען געווארען. עס זענען אנגענומען געווארען א רייה בעשלוסען, פון וועלכע די וויכטיגסטע זענען: די פראפעסיאנעלע פעראיינען און דער סאציאליסטישער אינטערנאציאנאל ווערען אויפגעפאדערט צו שאפען א געמיינזאמע קאמיסיע מיט דער אויפגאבע צו שטודירען די ווירטשאפטליכע סאציאלע און ראסע - פאקטארען, וואס שפילען א ראל אין די וואנדערונגס - פראבלעמען און פארלעגען דעם נאהענסטען וועלט-קאנגרעס א ספעציעלען בעריכט.

עס דארפען געגרינדעט ווערען מלוכה'שע וואנדערונגס-אמטען אין יעדער מלוכה. אין די דאזיגע אמטען זאלען זיין פארשטעהער פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען. גלייכצייטיג דארף געשאפען ווערען א צווישען - מלוכה'שער וואנדערונגס-אמט, אין וועלכען דער פראפעסיאנעלער אינטערנאציאנאל זאל האבען א געהעריגע פערטרעטונג.

פערוועהרען יעטוועדע עמיגראציע-פראפאגאנדע מצד די פריוואטע טראנספארט אונטערנעהמונגען. אנשטאט דעם, אומעטום גרינדען מלוכה'שע וואנדערונגס אמטען, וועלכע זאלען אונטערשטיצען די וואנדערער מאטעריעל און מאראליש.

זאמלען אינפארמאציעס וועגען דער לאגע פון ארבייטס-מארק און הויך פון די לוינען אין די איינוואנדערונגס-לענדער, ווי אויך וועגען די מעדיצינישע בעדינגונגען אין די איינוואנדערונגס-לענדער.

אפשאפען די פאס-אפצאהלונגען פאר אויסלענדער. אין אלע לענדער דארפען די ארבייטער פון פערשידענע ראסען בעהאנדעלט ווערען גלייך און אהן שום פאראורטייל. אלע עקזיסטירענדע אימיגראציאנס-בעגרענצונגען דארפען אפגעשאפען ווערען, כדי אזוי-ארום נישט העכערען קינסטליך די עמיגראציע-בעדערפענישען פון געוויסע קאטעגאריעס ארבייטער.

צאהל יודישע סענאטארען אין רומעניע.

בוקארעשט, (י. ט. א.) די וואהלען צום רומענישען סענאט, אין וועלכען עס געהען אריין פארשטעהער פון שטאדט-ראטען, האנדעלס-און אינדוסטרי-קאמערן, אקאדעמישע סענאטען און פערשידענע רעליגיעס, האבען זיך ערשט איצט פערענדיגט. יודישע סענאטארען זענען פערהאן 5: ד"ר ניעמיראווער, אלס פארשטעהער פון דער יודישער רעליגיע, מענדעלסאן, הרב צירעלסאן פון קישענעוו, קארל קלוגער פון טשערנאוויץ און שטרייטמאן. די צוויי לעצטע יודישע סענאטארען זענען ציוניסטען.

די קרן-היסוד-קאמפאניע אין דרום-אפריקע.

יאהאניסבורג, (י. ט. א.) דער פרעזידענט פון ציוניסטישען וועלט-עקזעקוטיוו, נחום סאקאלאוו איז אבגעפארען קיין ראדעזיא, כדי דארט צו עפענען די קאמפאניע פון קרן-היסוד. ביז איצט זענען אין דרום אפריקע געזאמעלט געווארען 80,000 פונט לטובת דעם קרן-היסוד. דעם גרעסטען טייל פון די געלדער האבען געגעבען די זיבען גרעסערע שטעדט פון לאנד.

בערלינער ראבינער'ס פלאנצען א נאמען אין ארץ-ישראל.

בערלין (י. ט. א.) דער מיטארבייטער פון יודישען נאציאנאל-פאנד, ד"ר זילבער, האט אונטערגענומען לעצטענס א געלד-זאמלונג צווישען די בערלינער ראבינער'ס לטובת די בוימער פון קרן קימת. אין דער זאמלונג האבען זיך בעטייליגט 24 ראבינער, ד. ה. כמעט אלע בערלינער ראבינער, אהן אונטערשיד פון פארטיי-ריכטונג.

„בעסטיא סאציאליס" / פון משה בראָדערזאָן

דער מענש – די סאָציאַלע בעסטיע בעפינט ניכער דעם וועג צו אַחרות אין צושטערערישע אַרבייט, ווי אין בויערישער, ווייל דאָס ערשטע איז פּראָסט-פּשוט אויספיהרבאַרער. און קאָן שנעלער אַרויסגערופען ווערען פון אימפּעט, ווי דאָס צווייטע.

דער המון, דער פיל פנים'דיגער רעדט זיך ביים ערשטען מאָל אַ סך שנעלער צונויף, ווי ביי דעם צווייטען מאָל – דאָרט איז ער אַ סך אימפּולסיווער, אויסברעכערישער ביי דעם צוברעכען, ווי ביי דעם עוואָלוציאָנערען בויען, וואָס נישט איינמאָל מוז ער, דער גרויסער המון דורך דעם שטאַרקען יחיד, דורך דעם אינדיווידואַליסט געטריבען ווערען מיט אַ בייטש פון אַלט-אייביגע כללים און פאָראורטיילען.

אַזוי איז עס פון אוראַלטע צייטען נאָך ביז היינט, און אין דער היגזיכט לאָזט זיך אַבסאָלוט נישט מערקען קיין סימן פון פּראָגרעס און אויפקלערערישער סאָציאַליסטישער אַרבייט.

און – אלס אַ בולט'ער ביישפּיל צו אָטאָ דער בעהויפּטונג, אַז דער המון, פון וואָס פאַר א צלעמענטען ער זאָל נישט בעשטעהן, איז אַ סך להוט'ער צום צושטערען, ווי צום בויען, ווי צו קרעפטיגען דעם מין מענש – קאָן דינען דער לעצטענס פאַרגעקומענער עמיגראַציע-קאָנגרעס פון דער אַלוועלטליכער אַרבייטערשאַפט, אויף וועלכען עס האָבען זיך פערזאַמעלט די ראשי המדברים פון דעם צווייטען סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל.

עס האָט זיך פערזאַמעלט די גאַנצע מעסיג-סאָציאַליסטישע סמעטענע מיט די רויטע רעוואָלוציאָנערע פּאָזשאַמקעס, דאָס אויבערשטע פון שטויסעל, די קאַרפּען-קעפּ, פאַרשירט פון מאַרקס, לאַסאַל, ענגעלס וכדומה, און בעת עס האָט זיך געהאַנדעלט, וועגען ראַטעווען פון זיכערען טויט, דורך אייבערוואַנדערונג, פון עטליכע מיליאָן געצוואונגענע הונגער-קינסט., ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען פּיקוח נפש פון מיליאָנען נפשות – האָבען אָט די זעלבע מענשען, וואָס פּראָקלאַמירען ביי יעדער געלעגענהייט זייער הומאַניטאַרישקייט, וואָס פּראָטעסטירען געגען אָנריהרען פליגען אויף דער וואַנד (טיכטיגע פליגען-כאַפּערס, פּאַראַזיטען פון דער אומבעוואוסטזיניגער אַרבייטערשאַפט!) אָט די זעלבע, וואָס טרעטען אַרויס געגען יעדען סימן פון טעראָר סיי אין פריעדענס-צייט, סיי אין דער געשטאַלט פון בלוט-פערגיסערישע מלחמות, אָטאָ די זעלבע מענשען מיט פערשטאָכענע אויגען האָבען געפונען אין זיך די קראַפט צו לאָזען אויף הפקר עטליכע מיליאָנען אויסגעהענדע און אונטערגעהענדע מענשען-מאַסען, וואָס דער מלחמה-שטורם האָט זיי אַרויסגעשליידערט פון דער שיף – אייראָפּאַ; זיי, די „גורל-בעשטימער", משטיינס-געזאָגט, האָבען מיט דרענגער פון, דער גוטער יאָהר ווייסט זיי, וועלכע מאָטיוען, אַראָפּגעשטויסען פון באָרטען אָט די עטליכע מיליאָן, וואָס טרינקען זיך אין אויסגאַנגסלאָזיגקייט, וואָס פערכליניען זיך פאַר הונגער-סליניעס...

„סאָציאַליסטען פון אַלע לענדער פעראייניגט אייך" –

און די דאָזיגע פעראייניגונג האָט געבראַכט דערצו, אַז כמעט אַלע אַרבייטער-פעדעראַציעס אין אַלע לענדער, אין אַלע וועלט-טיילען, אין אַמעריקאַ, אויסטראַליען, און, קודם כל, אין אייראָפּאַ ווילען נישט האָבען ביי זיך קיין איינוואַנדערונג, און ווילען נישט שטימען פאַר אַ רעזאָלוציע, וואָס פאָדערט עמיגראַציע-פרייהייט פאַר אַלע פעלקער!

ביי דער איצטיגער צייט, ביי דער צייט פון מוראַ'דיגע קריגס-נאָכוועהעניסען, ווען נישט איין קלאַס איז אַרויסגעשטויסען פון זיינע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס, איז עס אַ הימעל-שרייענדע עולה, וואָס קאָן פערשטאַנען, און אפשר אויך טאָלערירט ווערען, ווען זי שטאַמט פון קאָנסערוואַטיווע לאַגערען, ווען זי ווערט אַפילו אָפּגעטון מצד לעבליכע „ליבעראַלען" –

אָבער, סאָציאַליסטען ?! געוואַלדגעשריגען, סאָציאַליסטען! צווייטער אינטערנאַציאָנאַל! גלייכהייט, ברידערליכקייט א. אַ. שמאָנצעס!?

שוין-זשע איז אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם אויך נויטיג אַן-אינערליכע מאָראַלע רעוואָלוציע? שוין-זשע איז דען אויך נויטיג צו לאָזען אַ ביסעל בלוט, אָדער צו מאַכען אַ שטיינאַך-אָפּעראַציע מיט איבערזעצען הינטישע דריזען אויפ'ן סאָציאַליסטישען באָדען, כדי צו פעריונגערען דעם אימפּאָטענט געוואָרענעם אידעאַל, כדי עס זאָל צוריק איינגעשטעלט ווערען אַ נאָרמאַלע בלוט-צירקולאַציע, און דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם זאָל אויפהערען אָהנציינערדיג און אָהנבייגערדיג צו טשאַמקען מיט די ליפּען אויף דעם אופן פון אונזערע היימישע אַלטיטשקע קלויסטער-דזשאַדעס – די פּ. פּ. ס. ?...

*

אין רעדאַקציע זיצט „אַנ'אַמעריקאַנער גאַסט", איינער פון די פיל וואונדערענדע דזשאַינט-פּעטערס, אַ יונגערמאַן אין אַ גרויסען אַנצוג פון אַמעריקאַנער שניט, האַלב יודיש פּאָלאָוויגא אינגליש (יעס יעס!) רעדט ער בדרך משל:

– מאָלט אייך אויס די יודישע בעפעלקערונג אין פּוילען שטעלט מיט זיך פאָר דריי פינגער – דריי מיליאָן מאַן – און בכדי צו ראַטעווען די עקזיסטענץ פון צוויי פינגער, דאַרף מען אַמפּוטירען דעם דריטען פינגער...

מען מוז געפינען אַ מיטעל, וואו אַהינצוטון אַ מיליאָן פּוילישע יודען, כדי דער פּוילישער צווייג פון דעם גרויסען בוים פון יודישען פאָלק ישראל זאָל אינגאַנצען נישט פערטריקענט ווערען.

רעכענט מען ווידער אויס אונזער צרה'דיגע לאַגע אויף די פינגער, און, גאָט וועט העלפען, וועט מען ווייטער אַנדרעהען אַ נייעם דרייוו – ווייל גאָלילעי האָט דאָך געזאָגט, אַז די וועלט דרעהט זיך, און דער „אַנקעל סעם" זאָגט, אַז די וועלט דרייווט זיך...

– די לאַגע איז אַ ספּיישל'דיגע (ספּעציעלע) און מען דאַרף געפינען ספּיישלוועג צו ראַטעווען אונזערע ברידער פון דער לאַגע!

דאָס איז דער זאַטער גוטהערציגער פילאַנטראָפּען-סיסטעם, וואָס האָט סתם ליב קבצנות אויף דער וועלט, וואָס איז קאָנטענט פון דער דאָזיגער שנאָרע יי, און וואָס וואָלט אודאי נישט געהאַט קיין מקום און געגענשטאַנד, וואו אויסצוגיסען זיין גראָשענדיגען סטמפּעראַמענט, ווען דער צני ואביון נעהמט, חלילה, און פערשטרייקט, און ווערט אַ פּראָדוקטיווער מענש מיט מענשען גלייך.

דעם דאָזיגען סיסטעם איז דאָך זיכער נישט אויף דער האַנד און צום האַרצען ער זאָל פערלירען די מעגליכקייט צו צעהרען זיין שמאַלץ אונטער'ן האַרצען ביים אָנבליק פון דעם הימעל-שרייענדען דלות.

און נאָך אַלעמען איז דאָך נאָר די וועגעטאַרישע תשובה ותפילה – די פליישיגע צדקה אַ געשמאַקער ביסען און סתם אַ גרויסע מצוה, דורך וועלכער מען אַסעקוירירט זיך אויף עולם הבא נאָכ'ן טויט...

היינט, אויב שוין יאָ אַזוי, טאָ זאָלען זיין געבענשט די סאָציאַליסטישע רעדנערישע מיילער, וואָס שטימען געגען איינוואַנדערונגס-פרייהייט, און רייסען אַזוי-אַרום נישט אַרויס דאָס דאַרע שטיקעל מענשען-בראָטען, דאָס בעזאָלצענע דורך טרעהרען, דאָס געפעפערטע פון צער – פון די זאַטע שמאָטשקענדיגע פילאַנטראָפּען-פּיסטעס!

*

קאָן מען האָבען תרעומות צום צווייטען טערנאַציאָנאַל, וואָס שפּילט אונטער די בורזשואַזיע פאָראורטיילען? קאָן מען האָבען פּרעטענזיעס צו דעלעגירטע פיהרער, צו די קאַרפּען-קעפּ, וואָס ווייסען און פיהלע נישט מיט זייערע קאַלטע פיש-בלוטען, פונוואַנען עס קאָן אָנקומען די סכנה פאַר זיי אַליין און פאַר זייערע קערפּערשאַפטען?

יאָ! אָבער – דאָ קומט אַנ'אָבער – אָבער נאָר דאַן, ווען מיר זאָלען נעהמען אין בעטראַכט מענשען סאָציאַליסטען מיט שוואונג, מיט פאַרויסזעהן, מיט ווייטערען בליק, און –

נישט מיט אַ קאָנפּערענץ פון סאָציאַל-מיספערשטענדענישען, פון אָפּגעריבענע מטבעות, פון פּלפּול'דיגע זעלבסט-פערהיטונגס-בעסטיעס, וועלכע ווייסען נישט, אַז די עטליכע מיליאָן „איבעריגע, פון שיף אַרויסגעשליידערטע מענשען" קאָנען אין זייער הונגער-יאוש, מיט אומגעהויערען אונטערגאַנגס-קראַפט אַראָפּשלעפּען די שיף צום אָפּגרונד פון ים – די אַלטע לעכערדיגע שיף פון אייראָפּא!

לעטשניצע „POMOC"
אַלעקסאַנדראָווסקא 1, טעלעפאָן 1-29
1. יוני איז געעפענט געוואָרען ביי דער לעטשניצע „POMOC", אַ פיזיקאַלישער טעראַפּישער קאַבינעט. בעשטראַהלונג פון קוואַרץ-לאָמפּ מיט בלויע און רויטע שטראַהלען (sollux). אולטרא זון. עלעקטריזאַציע, הייל-מאַסאַזשען און ליכט בעדער. אויסבאָרגען אַ היים פון עלעקטר. קעסטלעך (minimax).

אין „אזאזעל" / (פעליעטאָניסטיש רעצענזירט) / פון א. שאַרפּצינגעל

איך שרייב שוין ווידער וועגען „אַזאַזעל", צום טייוועל!

איך האָב אייגענטליך געזאָלט שרייבען וועגען אַנ'אַנדערע פאָרשטעלונג– וועגען דער לעצטער זיצונג צון לאָדזער קהלה-ראַט, נאָר פאַרוואָס שרייב איך וועגען „אַזאַזעל"?

בלייבט אַ קשיא. קומט אייך ביי מיר אַ תירוץ.

איך זיץ מיר אין „אַזאַזעל" און קוק זיך צו צום צווייטען פּראָגראַם און טראַכט אַ טראַכטעך:

פאַרוואָס הייסט דאָס טעאַטער „אַזאַזעל", און פאַרוואָס הייסט עס נישט „לילית-גאָדיק סטרוגאַטש"?

דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף מיט גאָדיק'ן און לאָזט זיך אַראָפּ מיט לילית-סטרוגאַטש.

אויב איהר, מיינע ליבע לעזער, וועט מיך פרעגען, וואָס איך האָב דאָרט געזעהן אין דעם „אַזאַזעל", וועל איך אייך ענטפערען, אַז איך האָב געזעהן: לילית-גאָדיק-סטרוגאַטש.

נאָך האָב איך געזעהן, ווי דוד הערמאַן קאָן נישט איינזיצען אויף איין אָרט און דרעהט זיך אַריין-און אַרויס: פון זאָל הינטער די קוליסען אין פון הינטער די קוליסען אין זאַל אַריין.

צווישען די נומערן פון פּראָגראַם, וואָס ציהען די אויפמערקזאַמקייט, וואַרפט זיך אויך דער דאָזיגער „וואַנדער" נומער אין די אויגען, הגם דער „נומער" געהט אָהן הענעך קאָהנ'ס מוזיק-בעגלייטונג.

איך בעוואונדער דעם „דריילינג" פון צווייטען פּראָגראַם.

גאָדיק אַרויס – לילית אַריין; לילית אַרויס – סטרוגאַטש אַריין; סטרוגאַטש אַרויס לילית-גאָדיק אַריין; לילית-גאָדיק אַרויס – לילית-סטרוגאַטש אַריין.

אַ חידוש נאָר, וואָס זיי לאָזען צורוה דעם יודעאָ-פּאָלאָניאַ-שפּיל. טאַנצען, טאַנצען זיי; זינגען, זינגען זיי, פאַרוואָס זשע האַלטען זיי זיך אין רעזערוו, אָדער נייטראַל ביים דאָזיגען שפּיל?

וואָס שייך דעם פּראָגראַם גופא, בין איך פּשוט בעגייסטערט הגם עס איז נישט פון מיין בראַנזשע צו זאָגען מבינות אויף טעאַטער-זאַכען, נאָר אויף פריזיערס, פּוהרמאַנעס, דראָזשקאַזשעס, הויף-כלי-זמר, אויף אַ פּאָר פּראָסטע יודעלעך, אויף אַ פּאָר חסידים'לעך און אויף אַ מגושמ'דיגען „אַמעריקאַנער פּעטער" – קאָן אַ פעליעטאָניסט אויך זאָגען מבינות...

אין צווייטען פּראָגראַם רעגענט מיט פאָלקסטימליכקייט, אַפילו די „פּאַרדיסטאַנס"-ראָקאָקאָ-דאַמע, שמעקט מיט פאָלקסטימליכקייט.

בכלל האָב איך געזעהען, אַז „אַזאַזעל" מאַכט פאָרטשריט. אין ערשטען פּראָגראַם האָט מען אונז דערלאַנגט בסך-הכל איין „פּעטען"-וויץ. ווייזט אויס, אַז אַ „בייגעל-פּערקויפער" איז אַ ביסעל איינגעהאַלטען מיט פערשייטקייט, נעהמט מען, דאָסמאָל, אַ דראָזשקאַרזש און מען לאָזט איהם געבען לשון אויף זיין דראָשקאַזשישען שטייגער, און עס איז אַ מחיה נפשות. ער שיט מיט „פּעטע" וויצען, אַז עס טריפט אַזש.

דאָס איז אַ געוואַלדיגער פאָרטשריט פאַר „אַזאַזעל"..

צום הויף-זינגער, דעם ליטוואַק, האָב איך גאָר גרויסע טענות: „סטייטש, פּאַניע ליטוואַק! וואָס טוט זיך מיט אייך? איהר שלינגט דאָך מיר אַראָפּעט דאָס גאַנצע ביסעל לשון! אַזאַ הונגעריגער זענט איהר? און אויב שוין יאָ הונגעריג, איז קאַרג עסען-מאַטעריאַל פאַרהאַן אויף דער וועלט? פאַר וואָס שלינגט איהר אַראָפּעט די „סרעקליכע אומגליקען, וואָס האָבען זיך פּאַרלאָפען"?

איך האָב אַ טבע, אַז איך קום אַריין אין טעאַטער, וויל איך הערען, וואָס מען רעדט אויף דער סצענע. אַזאַ שוואַכקייט האָב איך!

דערפאַר אָבער איז ווי געבוירען צו געהען אויף די הייף, דאָס מעדעל וואָס פיהרט דעם בלינדען ליטוואַק. זי איז אין דער ראָל, ווי רעצענזענטען רופען: גלענצענד. אויב מען וויל – נאָך מעהר ווי גלענצענד, במעט פעליעטאָניסטיש.

מיינע ליבע „אַזאַזעל"-לייט! נעהמט נישט פעראיבעל מיינע פעליעטאָניסטישע איינדרוקען. איך האָב שוין אַזאַ טבע צו פּלודערען. אַזאַ מענש בין איך.

איך פערשטעה זיך נישט אויף קיין קונצען.

וואָס אויף דער לונג איז ביי מיר אויף די צונג.

איך בין נישט קיין דיפּלאָמאַט. וואָס איך האָב צוזאָגען, זאָג איך.

אַ פעליעטאָניסט איז געגליכען צו א... קאָנפּעראַנסיע: אַמאָל קומט עס אַרויס נישקשה, און אַמאָל–געפּאַנפּעט...

Dr. med. H. LUBICZ
צעגעלניאַנא 43, טעל. 41-32.
ספּעציאַליסט פאַר הויט, װענעריש און מענער-שוואַכע קראַנקהייטען. 1899
היילונג מיט קוואַרץ-לאַמפּען (האַר-אויספאַל).
נעמט אָן פון 9—11 און פון 5—8 אָוונט.

אריסטיד בריאַן

דער פראַנצויזישער מלוכה מאַן, וועלכער איז שוין צום צעהנטען מאָל פרעמיער.

אַ זוהן פון אַ בעל-אכסניא, צום צעהנטען מאָל פרעמיער פון דער פראַנצויזישער רעפובליק, ציהט בריאַן צו די אויפמערקזאַמקייט נישט בלויז צוליב זיין בעדייטענדע ראָלע אין אייראָפּאַ.

די פערזענליכקייט גופא פון אָט דעם פראַנצויזישען פּאָליטישען טוער, דער צונויפמיש פון פערשידענאַרטיגע מעלות און אייגענשאַפטען, שוואַכקייטען און שטאַרקייטען — גיבען איהם צו אַ בעזונדערע בונטקייט און קראַפט.

„אַן׳אויסערגעוועהנליך פעהיגער און אַ זעלטען פוילער מענש" — אַזוי כאַראַקטעריזירט בריאַנ׳ען וואַלטער פיידוש אַ פריינד פון ווילסאָנען, געוו. אַמעריקאַנישער באָטשאַפטער אין לאָנדאָן.

אין דעם דאָזיגען אורטייל געפינען מיר די צוויי דאָמינירענדסטע שטריכען פון בריאַנ׳ס כאַראַקטער. דער בייזשאַרפזיניגער, טרעפליך אורטיילענדיגער קלעמאַנסאָ האָט אמאָל געזאָגט: „פּואַנקאַרע איז א מענש, וועלכער ווייסט אַלצדינג און פערשטעהט גאָרנישט; בריאַן ווייסט גאָרנישט, נאָר דערפאַר פערשטעהט ער אלץ, אלצדינג".

דער געוו. אמעריקאנישער געזאנדטער בעשרייבט בריאַנ׳ס אריינקומען אויף דער זיצונג פון אויבערשטע ראַט אין אויגוסט 1921 מיט פאָלגענדע ווערטער:

„פלוצים איז דאָס זשומען אין זאַל פערשוויגען געוואָרען. מיט לייכטע טריט איז אריין בריאַן, אין א צוקנייטשטען פראַק. נייגענדיג זיך אין אלע זייטען, האָט ער פערנומען דאָס אָרט פון פאָרזיצער. א גולן לויט׳ן אויסזעהן, האָט ער געגומען רעדען מיט די מעלאָדישע שטים פון א מלאך און אין פּשוט׳ע, קלאָרע ווערטער האָט ער אויפגעקלערט די פראגען, וועלכע מ׳האָט געדאַרפט בעהאנדלען. א מאסיווער קאָפּ מיט לאַנגע געקרייזעלטע האָר, וואָס הענגען אראָפּ ביז צום קראגען; לאנגע וואָנסעס, וועלכע ער גלעט אלעמאָל מיט א נערוועזישער האנד; א גרויסער שטערן; האלב פערמאכטע שלומערנדיגע אויגען, וועלכע זענען תמיד גרייט זיך אָנצוצונדען אין א העליש פייער; א מויל, בעהאלטען הינטער די וואָנסעס, א קורצער דיקער האלז, ברייטע אקסלען א גרויסער קערפער מיט א קליינעם שמאָלען ברוסט-קאסטען — אלץ בעווייזען פון א פוילער נאַטור.

א ליבלינג פון די אריסטאָקראטישע סאלאָנען, האָט ער בעהאלטען אלע געוואוינהייטען פון יענע צייטען, ווען ער פלעגט ביי די קאָרטען אין קאפע קרואסאן אראָפּנעהמען פון פוס דעם קאמאש און איהם אוועקלעגען אויפ׳ן טיש אויף גליק".

איינער פון די גרעסטע טאלאַנטען בריאַנס איז זיין אָראַטאָרישע פעהיגקייט. ווען מ׳האָט פּואַנקאַרע׳ן, אָדער לאָיד דזשאָרדזש׳ן ענטציקט מען זיך מיט זייער קלאָרהייט פון געדאַנק און קראַפט הערען בריאַנ׳ען — הייסט האָבען דעם נחת רוח פון א קונסט-ווערק! דעם אויסערגעוועהנליך שטאַרקען עפעקט דערגרייכט ער תמיד דערמיט, וואָס זיין געדאַנק פאַלט אויף א ווונדערבאַר׳ען אופן אויף מיט׳ן געדאַנק פון דער אוידיטאָריע. בריאַן פערלירט קיינמאָל נישט קיין צייט אויף צוצוגרייטען זיינע רעדעס. אַ בעגייסטערטער אימפּראָוויזאַטאָר, ווייסט ער אָבער פאָראויס צו-וואָס ער שטרעבט און אָפט כאַפּט ער אויף איינמיטען דער פראַזע, דורך אַ צויבער-אינטואיציע, די ענדערונג אין דער שטימונג פון די צוהערער.

פונקט ווי לאָיד דזשאָרדזש לייענט בריאַן נישט קיין צייטונגען און קיין ביכער, ער בענוצט זיך אויך נישט מיט קיין הילף פון סעקרעטאַרען.

ע. דומנעט דערצעהלט, אַז אַ בעאַמטער פון אויסערן-מיניסטעריום, וועלכער האָט אַמאָל געבראַכט צו בריאַנ׳ען דעם פרעמיער פּאַפּירען אונטערצושרייבען, האָט דעם מיניסטער-פרעזידענט געמוזט פאָרלעגען זיין פול-פעדער: אין דער בחור׳שער וואוינונג פון בריאַנ׳ען האָט מען קיין טינט און פעדער נישט געקענט געפינען.

קיין זאַך רעגט אַזוי נישט אויף בריאַנ׳ען, ווי ווען מ׳בעשולדיגט איהם אין פּרינציפּלאָזיגקייט. ער נוצט אויס אַלע מיטלען צו דערגרייכען דעם ציל, אָבער ער גלויבט אין גרויסע פּאָליטישע אידעאַלען.

בריאַן האָט מיט דער גאַנצער נשמה ליב זיין פאָטערלאַנד, אָבער גלייכצייטיג האַסט ער און פעראַכטעט דעם שאָוויניסטישען, טעמפּ-אַגרעסיווען פּאַטריאָטיזם אין גענוענפיסלעך.

בריאַן איז שוין צום צעהנטען מאָל פרעמיער, אָבער זעלטען וועלכער מלוכה-מאַן בעציהט זיך מיט אַזאַ ביטול צו דער „מאַכט" אַליין פאַר זיך ווי בריאַן.

איינער פון זיינע מקורבים שרייבט וועגען איהם:

„מ׳מוז אָנערקענען, אַז ער פלעגט כמעט מיט פרייד יעדעס מאָל אַוועקגעהן פון דער מאַכט, און טיילמאָל האָבען די צושויער דעם איינדרוק, אַז בריאַן פערלאָזט פּאַריז, דעם פּאַרלאַמענט, די קאַמפּס-אַרענע צוליב דער נאָרמאַנדישער פערמע אין קאָשערעל בלויז דערפאַר, ווייל די שאָטען-זייטען פון דער פּאָליטישער טעטיגקייט האָבען ביי איהם אַרויסגערופען אַ שאַרפען אָפּשוי און לאַנגווייליגקייט. דאָרט, בעוואָפענט מיט אַ ווענדקע, פערברענגט ער לאַנגע שעה׳ן ביים טייכעל, דרעמעלט, חלומ׳ט און קעהרט זיך אום אַ היים מיט אַ לעדיגער נעץ".

א. מ-אָ.

לעטשניצע (פאַר קומענדע קראַנקע)

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען און ערצטליך דענטיסטישער קאַבינעט „SALUS"

גלובנא 41 טעל. 46-65. איז עפענט טעגליך פון 9 פריה ביז 8 אין אָוו[ענט]; זונטאָג — פון 9 פריה ביז 2 נאָכמ.

ד"ר ז. ראַקאָווסקי	אויערען האַלז און נאָז-קראַנקהייטען	פון 11 — 12
ד"ר לאַנדאַו	אינערליכע קראַנקהייטען	פון 1 — 2 און פון 5 — 7
ד"ר דינענזאָהן	קינדער-קראַנקהייטען	פון 11—12 און 4.30—6
ד"ר וויים	כירורגישע קראַנקהייטען	פון 1—2 און פון 6.30—7.30
„ שמערלאָווסקי	פרויען-קראַנקהייטען און אַקושעריע	2.30, 3.30, 5.30—6.30 זונטאָג פון 12—1
„ זילבערשטראַם	הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנקה[ייטען]	פון 11.30—1 און 7—8
ד"ר גאָלדבערג	אויגען-קראַנקהייטען	פון 10.30 — 12.30
ד"ר גאָלדרינג	אינערליכע קראַנקהייטען	פון 11—12 און פון 3—5
צאָהן-ארצט פרוי לאַנדאַו	צאָהן-און מויל	9.30—12 און פון 4—7
„ סט. געלבערג	קראַנקהייטען	12—2 און פון 7—8

[illegible], אָפּעראַציעס, איינשפּריצונגען, פּאָקען-שטעלען, אַלערליי אַנאַליזע, (ווי אורין, פליגמע, בלוט אז"וו) דורכלייכטונגען און רענטגען-אויפנאַהמען. קורס פאַר שטאַמלער. געבורטס-הילף בעראַטונגען פאַר מוטערס. קינסטליכע ציין, קאָראָנעס, גאָלדענע בריקען, פּלאַטין א. אז. וו.

ספּעציעלע קורסען פאַר שטאַמלער

וויזיטען אין שטאָדט.

נייעסטע ווענדונג אין דער יודישער אימיגראַציע קיין קאַנאַדע.

מאָנטרעאַל. (י. ט. א.) נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די זומער פעריעס האָבען זיך שוין אָנגעהויבען, נעמט איצט אויף די יודישע קאַנאַדע אַ נייע אַרבייט — די טעטיגקייט פאַר די יודישע פליכטלינגע.

לויט׳ן קאַנאַדישען אימיגראַציאָנס-געזעץ קענען אין לאַנד אַריינקומען בלויז דריי ערליי סאָרטען אימיגראַנטען: לאַנדאַרבייטער, דינסטען און די נאָהענטסטע קרובים, ווי אַלטע פאָטער און מוטער, פרויען צו מענער און קינדער אונטער 18 יאָהר צו זייערע עלטערן. די יודישע אימיגראַציאָנס-געזעלשאַפט בעקומט אָבער יעהרליך אַ געוויסע קאָנצעסיע, אַז קאַנאַדער יודישע איינוואוינער זאָלען קענען אַריינברענגען אַ בעגרענעצטע צאָהל פון אַנדערע נאָהענטע קרובים, ווי ברידער און קוזינען. פאַר׳ן יאָהר 1926 איז די קאָנצעסיע געוועזען פאַר דריי טויזענד פערזאָן, און די רעגירונג האָט אויך ערלויבט, אַז צווישען די צאָהל קענען אַריינקומען פון 300 ביז 350 היימלאָזע, אַפילו ווען זיי האָבען נישט קיין קרובים אין לאַנד, נאָר פאַר וועלכע דער „פעראייניגטער עוואַקואַציאָנס-קאָמיטעט פון פּאַריז וועט גאַראַנטירען, אַז זיי זענען אמת׳ע היימלאָזע.

די צוגרייטונגען צו דעם ווערען שוין געמאַכט, עטליכע יודיש-אויסלענדישע אָרגאַניזאַציעס פערפליכטען זיך צו בעשטייערן אַ טייל פון די הוצאות, און אין קאַנאַדע גופא ווערט צוזאַמענגעשטעלט אַ פעראייניגטער קאָמיטעט מיט פערטרעטער פון דער „יקא" און דער אימיגראַציאָנס-געזעלשאַפט. אין עטליכע וואָכען אַרום ווערט שוין ערוואַרטעט די ערשטע פּאַרטיע היימלאָזע.

וואָס עס דערציילען די שטומע עדות

געשפּרעך פון אונזער פּאַריזער קאָרעספּאָנדענט מיט׳ן סעקרעטאַר פון יודיש-היסטאָרישען אַרכיוו.

אין בערלין געפינט זיך פון יאָהר 1921 דער מזרח יודישער היסטאָרישער אַרכיוו, וועלכער ענטהאַלט אַן׳אומגעהויערן ריכען מאַטעריאַל וועגען די יודישע פּאָגראָמען אין אוקראַינע פאַר די יאָהרען 1918—1921. דער אַרכיוו איז געגרינדעט אין קיעוו אין 1919 דורך די פאָרשטעהער פון די יודישע געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס; און אויך זענען אַריין די מאַטעריאַלען, וועלכע ס׳האָבען אָנגעזאַמעלט די דאָזיגע געזעלשאַפטען, די יודישע קהלות, דער רויטער-קרייץ אין קיעוו און אַנד. אין 1921 איז דער אַרכיוו געהיים אַריבערגעפיהרט געוואָרען אין אַ דיפּלאָמאַטישען וואָגען פון רוסלאַנד, מיטן צוועק צו בעקענען די ברייטע עפענטליכקייט מיט די דאָקומענטען וועגען די יודישע פּאָגראָמען אין אוקראַינע, ער האָט פאַר זיין זיץ-אָרט אויסגעוועהלט בערלין.

דער אַרכיוו ענטהאַלט ביז 12000 פּראָטאָקאָלען אין גבית עדות פון יעדטענע, ביז 500 אָריגינעלע דאָקומענטען און אויפרופען, ביז 300 פאָטאָגראַפישע בילדער פון די קרבנות, עטליכע פילם-אויפנאַמען פון די פּאָגראָמען, פיל קאָמפּלעטען פון דער פּרעסע פון יענער צייט און אַן אָמענטליכע רשימה פון כמעט 20,000 געהרג׳עטע אין די פּאָגראָמען. די מאַטעריאַלען בערירען די פערשידענע פּאָגראָמען, וואָס זענען געוועזען אין אוקראַינע — סיי די פּעטליוריסטישע, די אַטאַמאַנישע, אַזוי אויך די דעניקינישע א. א.

אין בערלין האָט דער אַרכיוו פערעפענטליכט מיט צוויי יאָהר צוריק דעם ערשטען באַנד פון זיינע שריפטען — וועגען די פּאָגראָמען אין 1917—1918, געשריבען פון א. טשעריקאָווער — די ווייטערדיגע בענדער ליגען פערטיג אין מאַנוסקריפּטען.

בראש פון דער רעדאַקציאָנס קאָלעגיום פון אַרכיוו שטעהט פּראָף. ש. דובנאָוו. אין דער אַרבייט פון אַרכיוו נעמען אַנטייל אויך די ה׳ה: א. טשעריקאָווער (סעקרעטאַר), וו. לאַצקי, י. טעשטשמינסקי, ד״ר נ. גערגעל, נ. שטיף, מ. קלינאָוו, ד״ר מ. קריינין, י. שעכטמאַן.

אין צוזאַמענהאַנג מיט שוואַרצבאַרד׳ס מאָרד איבער פּעטליורען האָב איך געהאַט אַ געשפּרעך מיט׳ן געוו. סעקרעטאַר פון אַרכיוו א. טשעריקאָווער וועגען דער ראָלע פון פּעטליורען אין די פּאָגראָמען אויף אוקראַינע, אויף וויפיל דאָס קען אויטענטיש פעסטגעשטעלט ווערען לויט די מאַטעריאַלען פון אַרכיוו. ה. טשעריקאָווער האָט אונז וועגען דער פראַגע ערקלערט פאָלגענדעס:

די מאַטעריאַלען פון אַרכיוו געבען איבערצייגענדע בעווייזען וועגען דער אמת׳ער ראָלע פון פּעטליורען אין די פּאָגראָמען. דער נאָענטסטער קרייז מיטאַרבייטער פון פּעטליורען אין 1919 איז בעשטאַנען פון מענשען, וועגען וועלכע ס׳זענען פאַרהאַנען דאָקומענטאַלע בעווייזען, אַז זיי האָבען אָרגאַניזירט פּאָגראָמען און שחיטות אויף יודען און אָפט אַליין אין זיי אָקטיוו זיך בעטייליגט, אַזוי צום ביישפּיל, האָט דער שעף פון דער מיליטערישער הויפּט-פּאָליציי, פּעטליורעס אַ קרוב פּאָלקאָווניק קאָווענקאָ אָרגאַניזירט דורכ׳ן אַטאַמאַן פּאַליענקאָ אָנהויב יאַנואַר 1919 די פּאָגראָמען אין בערדיטשעוו און זשיטאָמיר. דער שעף פון די „זאַפּאָראָזשער קאָזאַקען בריגאַדע אויפ׳ן נאָמען פון פּעטליורא" סעמעסענקאָ האָט געמאַכט דעם 10-15 פעברואַר 1919 די בעוואוסטע שחיטה אין פּראָסקוראָוו, וועלכע האָט איהר גלייכען נישט פון כמעלניצקי׳ס צייטען. אין פּראָסקוראָוו און אין׳ם נאָענטען שטעדטעל פעלשטין זענען אויסגעקוילעט געוואָרען ביז 2500 יודען. אין מערץ 1919 האָבען פּאָלקאָווניק פּעטראָוו — דער שעף פון׳ם אוקראַינישען גאַרניזאָן — און אויך פּעטליורא׳ס אַדיוטאַנט אַנטייל גענומען אין אָרגאַניזירען די צווייטע שחיטה אין זשיטאָמיר, וואו ס׳זענען אומגעקומען 317 יודען; די שולד פון די צוויי דערמאַנטע אָפיצירען איז פעסטגעשטעלט געוואָרען דורך אַ ספּעציעלער אויספאָרשונגס-קאָמיסיע. פּעטליורא האָט זיך בעת׳ן פּאָגראָם געפונען אויפ׳ן וואָקזאַל פון זשיטאָמיר און נישט געפרובט זיך אַפילו אַריין צו מישען. שפּעטער איז פּעטראָוו בעשטימט געוואָרען פון פּעטליוראַ׳ן אַלס קריגס-מיניסטער אין אוקראַינישער רעגירונג.

ענג פערבונדען מיט פּעטליוראַ׳ן זענען אויך געווען די פיהרער פון די אוקראַינישע פּאַרטיזאַנישע מיליטער-טיילען, וועלכע האָבען געמאַכט אַ גאַנצע רייהע בלוטיגע פּאָגראָמען, ווי למשל אַטאַמאַן קאָזיר זירקאַ (קאָרוזיש), אַטאַמאַן אַנגעל (טשערניגאָווער געגענט), אַטאַמאַן סטרוק — שעף פון׳ם פּאַרטיזאַנישען פולק אויפ׳ן נאָמען פון פּעטליוראַ׳ן — (טשערנאָבילער געגענט), אַטאַמאַן וואָלינעץ (לעטישעווער געגענט). שפּעטער אַטאַמאַן מאַרדאַלעוויטש א. אַ. צעהנדליגער אַנדערע. בכלל איז די אוקראַינישע פּויערישע אויפשטאַנדס-בעוועגונג, בראש מיט די אַטאַמאַנעס, געווען אידעאיש און זעהר אָפט אויך אָרגאַניזאַציאָנעל ענג פערבונדען מיט פּעטליוראַ׳ס שטאַב און איז ספּעציעל בעוואוסט אונטער׳ן נאָמען „די פּעטליוראַווצעס". די דאָזיגע אַטאַמאַנעס האָבען פערגאָסען מיט יודיש בלוט הונדערטער שטעט און שטעטלעך פון אוקראַינע אין משך פון צוויי יאָהר. עטליכע הונדערט פּאָגראָמען, צעהנדליגער טויזענד יודישע קרבנות — זעהר פיל פערגוואַלדיגטע און אומגעבראַכטע פרויען, פיל אַלטע לייט און קינדער.

אין אַרכיוו זענען פאַראַן פאָטאָגראַפיעס, וואָס האָבען פערפיקסירט פאַר דער געשיכטע די אומגעקומענע קרבנות; דאָס זעלבע אויך די פילם-אויפנאַמען.

די הויפּט שולד פון פּעטליורען איז געווען אין דעם, וואָס ער איז בעוואוסטזיניג געגאַנגען איבער די יודישע קרבנות צו זיין ציל און האָט זיך אָפּגעזאָגט פון בעשטראָפען די שולדיגע, הגם עס האָבען געפאָדערט נישט נאָר די יודישע קרייזען, נאָר אויך די בעסערע עלעמענטען פון דער אוקראַינישער געזעלשאַפט. עס איז נישט בעקאַנט קיין איין פאַל ווען פּעטליוראַ זאָל האָבען אַרעסטירט אָדער בעשטראָפט פאַר פּאָגראָמען איינעם פון זיינע אָפיצירען אָדער קאָזאַקען, נישט קוקענדיג אויף דער קלאָר פעסטגעשטעלטער שולד זייערער.

אין דער צווייטער העלפט פון 1919 און שפּעטער האָט פּעטליוראַ אכת אַרויסגעלאָזט אַ רייהע אויפרופען געגען פּאָגראָמען און געהייסען אָנגעהמען מיטלען, אָבער דאָס איז שוין געווען דעמאָלט, בעת ער האָט פערשפּילט זיין קאַמף מיט די באָלשעוויקעס, האָט פערלוירען גאַנץ אוקראַינע און האָט נאָר אָנגעהאַלטען אַ שמאָלען געגענט ביים גרענעץ מיט דער שטאָט קאַמענעץ פּאָדאָלסק. ער האָט דעמאָלט געהאָפט אויף דער הילף פון דער „אַנטאַנטע" געגען די באָלשעוויקעס און די פּאָגראָמען זענען געווען דערביי אַ שטערונג. פּעטליוראַ האָט די יודען געשענקט נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, געגעבען זיי אַ יודישען מיניסטער (פּנחס קראַסני), וועלכער איז איצט אַריבער צו דער ראַטען מאַכט, אָבער די דאָזיגע ישועות האָבען גאָרנישט געענדערט, ווייל די נישט בעשטראָפטע אוקראַינישע קאָזאַקען האָבען פאָרטגעזעצט זייערע פּאָגראָם מעשים אַפילו אין פּעטליוראַ׳ס קליינע ממשלה.

די בעציהונג פון דער „אַנטאַנטע" צו פּעטליוראַ׳ן כאַראַקטעריזירט פאָלגענדער אינטערעסאַנטער פאַקט: אין יאַנואַר 1919 האָט די אוקראַינישע רעגירונג געשיקט קיין אָדעס, וואו ס׳האָט זיך געפונען דער פראַנצויזישער אָקופּאַציאָנס-קאָרפּוס אונטער דער לייטונג פון גענעראַל אַנסעלם, אַ ספּעציעלע מיסיע צו בעטען הילף געגען די באָלשעוויקעס. דער שטאַב-שעף פון פראַנצויזישען קאָרפּוס, פּאָלקאָווניק פריידענבערג, האָט אויפגענומען די מיסיע און געשטעלט אַ תנאי, אַז די אוקראַינישע רעגירונג זאָל אויסשליסען פּעטליוראַ׳ן, ווייל ער איז אַ פיהרער פון די באַנדיטען, מיט וועלכע די פראַנצויזען ווילען נישט האָבען צו טון. אַזוי דערציילט אין זיינע זכרונות וועגען די פערהאַנדלונגען דער לייטער פון דער דערמאַנטער אוקראַינישער מיסיע ד״ר כאַזאַריק.

דאָס זענען די הויפּט-פאַקטען, אַזעלכע בעווייזען זענען אָבער פאַרהאַן לרוב.

דער אַרכיוו האָט קיין שום פּאָליטישע צוועקען נישט, זיינע צוועקען זענען ריין-היסטאָרישע, און פון ריין-היסטאָרישען שטאַנדפּונקט האָט, ווי געזאָגט, דער אַרכיוו גענוג מאַטעריאַלען, וועלכע בעשטעטיגען די שולד פון פּעטליוראַ׳ן אין די שרעקליכע יודישע שחיטות אין אוקראַינע. י. כ-גען.

לאָדז, 2-טען יולי 1926

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 2 טען יולי 1926

ה. ערז.

דער קריזיס אין דער יודישער ליטעראַטור

אויף דער טעמא איז לעצטענס ביי אונז אַ סך געוואָרען גערעדט און דע־באַטירט. אַז עס עקזיסטירט אַ קריזיס איז גאָר קיין ספק נישט, די פראַגע איז אין וואָס ער דריקט זיך אויס און עס איז געוואָרען אָנגעוויזען, אַז עס דריקט זיך אויס אין אַ דרייפאַכער פאָרם: דער קריזיס פון שאַפען, פון קריטיק און פון מאַרק.

קודם כל האַנדעלט זיך עס ווענען שאַפען. די יודישע ליטעראַטור איז נישט שעפעריש, עס באַווייזען זיך נישט קיין נייע טאַלענטען און די, וואָס באַ־ווייזען זיך יאָ, זענען מעהר גוטע סוחרים איידער ליטעראַטען.

זיי קענען טומלען, רעש'ן, שרייען אָבער זייערע ווערק האָבען נישט קיין ליטעראַרישען ווערט און דער מצב איז אַ פועל יוצא דערפון, וואָס מיר האָבען נישט קיין קריטיק. נישטאָ היינט ביי אונז אין דער ליטעראַטור קיין אָנער־קענטער אויטאָריטעט, וואָס צו זיין וואָרט זאָלען זיך אַלע צוהערען, נישטאָ ביי אונז קיין צענטראַלע פערזענליכ־קייט ווי עס איז געווען ביי אונז י. ל. פרץ בשעתו וואָס האָט געהאַלטען דעם שליסעל אין האַנט און וועמען ער האָט געוואָלט האָט ער אַריינגעלאָ־זען און פאַר וועמען ער האָט פער־שלאָסען די טיר, דער איז געבליבען דרויסען.

און אַלס דריטע דערשיינונג קומט דער בעשרענקטער ביכער-מאַרק. קיי־נער קויפט נישט קיין יודישע בוך, די יודישע בעפעלקערונג אין פוילען, ליטע ווי בכלל אין אייראָפּאַ. איז פעראָרימט. דער אַמעריקאַנער יוד האָט נישט קיין ליטעראַרישע בעדערפנישען, געבליבען איז נאָך דער רוסישער מאַרק, וועלכער עפענט ברייטע מעגליכקייטען און עס געפינען זיך שוין ביי אונז שרייבער ווי פערלעגער, וואָס פּאַסען זיך צו צום מאָסקווער געשמאַק און ווילען אַזוי פערכאַפּען דעם דאָרטיגען מאַרק.

דער קריזיס אין דער יודישער לי־טעראַטור — דאָס איז אייגענטליך קיין נייעס נישט. די ליטעראַטור ווי די קונסט בכלל לעבען איצט איבער אין דער גאַנצער וועלט אַ קריזיס. עס גע־פינען זיך אפילו אַזעלכע פעסימיסטען, וואָס מיינען, אַז זיי גהען אונטער, פערשוואונדען און מען איז אויף זיי מצדיק את הדין. יעווריעאינאָוו אין דער רוסישער ליטעראַטור, פ. וואלער. אין דער פראַנצויזישער ליטעראַטור טענהנען, אַז די ליטעראַטור ווערט איבערפליסיג, לאַנגווייליג און האָט נישט קיין צוקונפט.

אין אַ צייט ווען דער קינאָ ענט־וויקעלט זיך אַזוי שנעל. ווען יעדער מענש וועט קענען האָבען ביי זיך אין שטוב אַ קינאָ-אַפּאַראַט און יעדער צייט זעהן און בעוואונדערען די שעהנ־סטע סצענעס, איבערלעבען די שפּאַ־נענדסטע ראָמאַנען, אין אַ צייט, ווען יעדער וועט קענען האָבען ביים פענ־סטער אַ קליינע לופט-שיף און צו יע־דער צייט מאַכען אַן אויספלוג אין די ווייטסטע לענדער, זעהן מיט זיינע אויגען די פּאָלאַר-געגענדען, בעוואונדערען אינזער ערד אונטער די ברענענדע שטראַהלען פון דער אַפריקאַנער זון. אין אַזאַ צייט, וועלכע, ווי זיי גלויבען, קומט אויף אונז, וועט קיינער זיך נישט אויפקוקען צו לייענען בעשרייבונגען פון אינטערעסאַנטע און פערוויקעלטע גייס־טיגע דערשיטערונגען.

נאַטירליך זענען מיר נאָך ווייט פון דעם פעסימיזם, אין אונזערע פער־ניטען איז נאָך דאָ גענוג פלאַץ פאַר ליטעראַרישע און קינסטלערישע שאַפונגען די פראַגע איז דאָרום ביי אונז פיל איינפאַכער און אפשר אויך איבערטריבען.

דער קריזיס אין דער יודישער ליטע־ראַטור, — דאָס איז אַן אַלטע טענה. וועלכע בלייבט אייביג ניי צו יעדער צייט. ביי יעדען גייסט אויפשוואונג פון גייסטיגע כוחות דערזייעקט זיך ביי אונז די פראַגע מיט 30 יאָהר צוריק ווען דער „השלח“ האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן איז געקומען בערדיטשעוו־סקי און האָט אַרויסגעשטעלט די זעל־בע טענה. דעמאָלט האָט דער קלוגער „אחד העם“ איהם געענטפערט אין אַן אַרטיקעל, וואָס טראָגט דעם כאַראַק־טעריסטישען נאָמען „צורך — ויכלת“. אין וועלכען ער ווייזט אָן דאָס עס איז נישט קיין קונץ אַרויסצושטעלען פאָדע־רונגען. צו פאָרמולירען פאָסטולאַטען. מען מוז זיך רעכענען מיט ן ויכלת, מיט די פערהאַנענער מעגליכקייט, און אַ ה. מיינט, אַז אויס'ן געביט פון שיין גייסטיגער ליטעראַטור קענען יודען קיין בעזונדערעס נישט שאַפען און אַז זיי מוזען זיך בעשרענקען אויפ'ן גע־ביט פון יודישער וויסענשאַפט, וואו זיי וואָלטען געקענט עפּעס אויפ־טון.

בערדיטשעווסקי האָט אָבער דערמיט נישט מסכים געווען אין אַן אַרטיקעל אונטערן נאָמען „צורך ויכלת“ „בספרתנו היפה“ בעווייזט ער דאָס דוקא אין דער שעהנער ליטעראַטור האָבען יודען אַ געוואַלדיגע מעגליכקייט צו שאַפען עטוואָס נייעס און דערצעהלען די וועלט אַזוינס וואָס חיים נאָך נישט.

אין אין אמת'ן, ווען מען בעקענט זיך מיט דער נייער אייראָפּעאישער ליטעראַטור, זעהט מען וואָס פאַראַ גע־וואַלדיגע אוצרות פון קינסטלערישען שטאָף עס ליגען פערגראָבען אין דער יודישער געשיכטע און אין יודישען לעבען.

עס איז גענוג אָנצואווייזען אויף די נייעסטע ווערק פון מאַקס בראָד, מיי־רינג, פוילטוואַנגער, ערנבורג א. א. וו. אום צו זעהן, אַז בערדיטשעווסקי איז געווען גערעכט.

פון דעמאָלט אָן זענען שוין אַוועק דריי צעהנדליג יאָהרען. פאַר דער צייט איז די יודישע ליטעראַטור געוואַלדיג געוואַקסען. מען קען האָבען פערשידע־נע טייטונגען למשל וועגען שלום אַש'ס שאַפונג. אך למשל האָלט, אַז די „כשוף מאַכערין פון קאַסטיליען“ אָדער „קדוש השם“ זענען ווערק, וואָס קענען זיך שטעלען אין דער ערשטער רייהע פון קינסטלערישען שאַפען. דאָס גלייכען אַגאַמאָנ'ס היסטאָרישע ערצעהלונגען, „די פוילישע וועלדער“, דאַרפען זוכען זייער גלייכען אין דער ליטעראַטור בנוגע ד. בערגעלסאָן אָדער לייוויקס ווערק זענען די מיינונגען פערשידען, יעדענפאַלס האָט מען זיך נישט צו בע־קלאָגען אויף דער נייער יודישער לי־טעראַטור, ריידען פון קריזיס אין דער בעציהונג איז געוויס נישט אויפ'ן אָרט.

עס געפינען זיך ביי אונז אָבער אַזעלכע, וואָס פאָדערען און ווינשען צו געפינען אין דער ליטעראַטור דוקא „דעם מאָסקווער ציטער“. זיי מיינען, אַז די אַלטע וועלט געהט אונטער און עס איז איבערהויפּט נישט כדאי זיך מיט איהר אָפּצוגעבען. שפּענגלער האָט שוין בעוויזען דעם אונטערגאַנג פון דער מערב-קולטור און מיט מתים לוינט זיך נישט צו בעשעפטיגען. אויב מען וויל עטוואָס שאַפען נייעס, מוז מען לאָזען צורוה די קרעמער, שפּעקער לאַנגווייליגע פּריילינס און בענקענדע יונגעלייט און מען דאַרף זיך ווענדען קיין מאָסקווע, וואו עס שפּינט זיך אַ נייער לעבען א. א. וו.

דער מאָסקיוער ציטער! — מאָסקווע איז שטענדיג געווען אַ קוואַל פון קינסט־לערישע עמאָציעס.

די רוסישע ליטעראַטור האָט שטענ־דיג געהאַט עטוואָס נייעס צו זאָגען. נישט אומזיסט זענען טאָלסטאָי, דאָסטאָיעווס־קי ביז אויף גאָרקי, אַנדרעיעוו אַזוי פיל געוואָרען געלעזען אין אייראָפּאַ. רוסלאַנד איז געווען אַ נייע וועלט, אַ ווילד פרעמדע, אַ וועלט פון אומבע־שרענקטע מעגליכקייטען, אַ וועלט פון הונגער-נויט, אייביג געבונדען, אַ וועלט פון חלומות און פאַנטאַזיעס. דאָרט האָט מען געקענט אין דער צייט פון פריהערן הערען דעם „רויטען געלעכטער“ זעהען „די זיבען געהאַנגענע“ בעדויערען „די דערנידעריגטע און בעליידיגטע“ און פערנעהמען די שטי־מע פון גרויסאַמען אומ'רחמנות'דיגען גרויס אינקוויזיטאָר. און דאָס איז זיי געבליבען ביז אויף היינטיגען טאָג. דער נייער ציטער. דער נייער רויטער שטיק, וואָס איז צוגעקומען וועלען וואָהרשיינליך געבען גענוג שטאָף פאַר קינסטלערישע שילדערונגען, אָבער די יודישע ליטעראַטור האָט דעם מאָס־קווער ציטער נישט נויטיג, זי האָט נאָך גענוג איהר אייגענעם ציטער. .

אויב עס עקזיסטירט אַ קריזיס אין אונזער ליטעראַרישער וועלט, בעשטעהט ער קודם כל אין דער אומגליקליכער צושפּאַלטונג אויף יודיש און העברע־איש, וועלכע שטערט דאָס האַרמאָנישע שאַפען, אָבער ערגער איז נאָך, וואָס צווישען לעזער און שרייבער נעפינט זיך אַן אָפּגרונד, וועלכע, ווערט וואָס ווייטער אַלץ ברייטער. מיר האָבען גע־נוג טאַלאַנטען, אָבער זיי פעהלט די נויטיגע ערפאַהרונג, די געהעריגע מאָס וויסען עס איז אַ פאַקט, דאָס דער יודישער לעזער איז אויסגעוואַקסען, ער שטעלט דער ליטעראַטור גרויסע פאָדערונגען, וועלכע דער ליטעראַט איז נישט בכוח צו בעפרידיגען פשוט דער־פאַר, ווייל איהם פעהלט די קענטניש פון וועלט און מענשען פון וויסענ־שאַפט און בילדונג.

דערמיט דערקלערט זיך אויך דער מאַנגעל אין ליטעראַרישע קריטיק. דער קריטיקער מוז זיין אַ מענש מיט ברייטער אַלגעמיינער בילדונג ער מוז האָבען גרויסע ידיעות אין אַלע צווייגען פון דער ליטעראַטור און דאָס האָבען מיר ליידער נישט. די אונטער־וואַקסענדע ליטעראַטען רעקרוטירען זיך נאָך אַלץ פון קליין שטעדטעל, זיי קומען פון תדר, האָבען קיין מאָדער־נע שול און אורטיילען איבער אַלץ פון זייער ענגען קליינשטעדטעלדיגען שטאַנדפּונקט. עס מוזען אַריינגעצויגען ווערען נייע אינטעליגענטע כוחות אין דער ליטעראַטור און דעמאָלט וועט ממילא אויך דער ביכער-מאַרק זיך בעסערען. זאָל נאָר אָנגעבאָטען ווערען גוטע סחורה און די קונים ווערען זיך שוין געפינען.

מהרשא"ם דין-תורה מיט'ן מת...

זכרונות פונ'ם אלטען אוס-ראהער פנקס.

אין אוסטראָה זענען אין מהרשא'ס צייטען געווען צוויי שותפים, וואָס האָבען געהאַנדעלט מיט לייוונט; זיי פלעגען צוזאַמען אַרומפאָהרען אַוועקען רייכע ישיבים און אויפקויפען ביי זיי לייוונט און פלעגען דערפון דערנעה־רען בהרחבות'דיג זייערע בני-בית.

אין שכאַרט האָט מען זיי געקענט פאַר זעהר אָרענטליכע סוחרים און מען האָט זיי גערופען: „די שותפים פון דע לייוונט“. אַלע זייערע יאָהרען איז צווי־שען די שותפים קיין סכסוכים נישט געווען, ווייל זיי האָבען זייער מסחר געפיהרט באמת ובאושר.

ויהי היום זענען די צוויי שותפים געפאָהרען צו איינעם אַ גראַף קויפען לייוונט, זיי האָבען אָבער דעם גראַף נישט געטראָפען, און אויף דעם פאַר שלאַג פון פערוואַלטער פון הויף, האָ־בען זיי בעשלאָסען צו וואַרטען עטליכע טעג ביז דער גראַף וועט קומען, ווייל ס'איז זיי געווען ווייט פון דער היים און קיין באַהן איז אין יענע צייטען אינגאַנצען נישט געווען.

ביים גראַף איז געווען אַ איין און־איינציגע טאָכטער אַ יפת-תואר ויפת מראה זי פלעגט אָפט אַריינקומען אין דעם צימער, וואו די שותפים זענען געווען און אין פערלויף פון די עטלי־כע טעג האָט זי זיך שטערבליך פער־ליבט און איינעם פון זיי.

ענדליך איז דער גראַף געקומען, די שותפים האָבען איינגעקויפט זייער סחורה און האָבען שוין געזאָלט אַהיים פאָהרען. נאָר אַזוי ווי ס'איז געווען אַ רעגענדיגע און פינסטערע הערבסט־נאַכט, האָבען זיי בעשלאָסען בלייבען נעכטיגען און פאַרטאָג זיך לאָזען אין וועג אַריין.

אין אָוונט. ווען דער גראַף זיצט מיט זיין בת יחידה אַליין אין ליכטיגען רייכען צימער, בעמערקט ער, ווי זי איז זעהר טרויעריג און איהר גאַנץ פרעה־ליכקייט איז פון איהר פערשוואונדען... בעט ער זי מיט טרעהרען זי זאָל איהם זאָגען, וואָס איז די סיבה פון איהר טרויער. .

די בת-יחידה האָט פאַר איהר פאָ־טער אויפגעדעקט איהר טרויעריגען סוד, אַז זי ליבט דעם סוחר — דעם יודען...

דער גראַף האָט דער טאָכטער גע־הייסען געהן אין איהר שלאָפצימער און אין דערזעלבער צייט האָט ער גע־הייסען זיך אַריינשיקען דעם יודען.

ווען דער יוד איז אַריינגעקומען האָט דער פריץ מיט איהם גערעדט, געשמועסט וועגען פערש דענע ענינים ביז ענדליך ער איז צוגעטרעטען צום עצם הענין און געזאָגט דעם יודען, אַז ער וויל איהם פאַר אַן אייד'ם, ווייל זיין בת-יחידה איז אין איהם קרענקליך פערליבט...

דער סוחר האָט בשעת מעשה נישט געגלויבט, וואָס זיינע אויערען הערען, נאָר ווען דער גראַף האָט ווידערהאָלט זיין פאָרשלאַג און געזאָגט, אַז ער וועט איהם גליקליך מאַכען — האָט ער דעם פריץ געענטפערט, ממש מיט טרעהרען, אַז ער האָט אַ ווייב מיט קינדער און ווי קען ער בעגעהן אַזאַ גרויסע זינד אָנצונעהמען אַ פרעמדען גלויבען..

דער גראַף האָט געזעהען, אַז ער וועט מיט דעם יודען גאָרנישט מאַכען — האָט ער איהם אָנגעקענט אַ גרוי־סע סומע געלד, אַז ער זאָל כאָטש דעם פערגעניגען פערשאַפען זיין בת-יחידה און איבערנעכטיגען אין איהר צימער, נאָר היינטיגע נאַכט...

דער סוחר האָט זיך געלאָזט איבער־רעדען און ער האָט דערויף איינגע שטימט...

— — — — — — — — — — — —

אין דער פריה זענען די צוויי שות־פים מיט זייער סחורה געפאָהרען אַהיים...

פאָהרענדיג אויפ'ן וועג, זעהט עפּעס איין שותף. ווי זיין חבר איז שטאַרק טרויעריג, און מיפּע זיפצען רייסען זיך אַרויס פון זיין האַרצען... פרעגט ער איהם, וואָס מיט איהם איז. דער שותף האָט איהם דערצעהלט וועגען זיין גרויסער עבירה, וואָס ער איז בעגאַנגען דאָס ערשטע מאָל אין זיין לע־בען און ער האָט זיך בשעת מעשה שטאַרק צעוויינט...

לאַכט זיך אויס דער צווייטער שותף אויף אַ קול און זאָגט איהם, אַז אויב ער וועט איהם אָפּטרעטען דאָס פער־דינסט פון זיין חלק לייוונט — קויפט ער ביי איהם אָב די עבירה ..

דער בעל עבירה האָט מסכים געווען, מען האָט זיך געגעבען תקיעת-כף און די קניה איז געשלאָסען געוואָרען.

די שותפים זענען שותפים און דער מסחר איז מסחר און מ'האָט שוין גאָר פערגעסען, וואָס אַמאָל איז געווען.. מיט אַמאָל איז קראַנק געוואָרען דער שותף וואָס האָט אָבגעקויפט „די עבירה“ און איז געשטאָרבען.

אין פערלויף פון עטליכע טעג קומט ער צום שותף דעם בעל עבירה ביי־נאַכט און רופט איהם צום משפט אויף יענער וועלט, ווייל מ'ווייזט איהם „דאָרט“ אָן אויף אַן עבירה מיט אַן ערלית, פון וועלכער ער ווייסט גאָר נישט...

אַזוי זענען פאַריבער אייניגע נעכט, און דער שותף דער מת, לאָזט דעם שותף דעם בעל-עבירה נישט רוהען — נאָר ער רופט איהם צום בית דין של מעלה .

איז דער לעבעדיגער שותף געגאַנגען צום מהרש"א ז"ל און איהם דערצעהלט די גאַנצע מעשה, ווי אַזוי מ'האָט איהם ביים גראַף מפתה געווען און ווי דער שותף האָט ביי איהם אָבגעקויפט די עבירה... און אַצינד לאָזט ער איהם נישט רוהען...

דער מהרש"א ז"ל האָט איהם געגע־בען אַן עצה, אַז ביינאַכט, ווען דער שותף וועט קומען פון „יענער וועלט“ און וועט איהם רופען צום משפט, זאָל ער איהם זאָגען, אַז דער מהרש"א האָט איהם געהייסען קומען צו זיך.

כך הוה, ווען דער בר-מינן איז ביי נאַכט געקומען צו זיין חבר, צום שותף און איהם געשלעפּט צום בית-דין של מעלה — האָט יענער איהם געהייסען געהען צום מהרש"א.

אין דער זעלבער נאַכט איז דער מת צום מהרש"א געקומען... דער מהרש"א ז"ל האָט איהם געזאָגט, אַז אַ לעבע־דיגער קאָן נישט געהען צום בית-דין של מעלה צום משפט, לכן וועט דער משפט זיין דאָ אויף דער וועלט... מאָר־גען וועט ער איהם שוין מודיע זיין, ווענען משפט...

אין דער פריה האָט דער מהרש"א אַריינגערופען זיין משמש, איהם גע־געבען זיין שטעקען און געזאָגט, אַז ער זאָל געהן אויף דעם בית-עלמין צוגעהן צו דעם און דעם קבר אָנ־קלאַפּען מיט'ן שטעקען אין דער מצבה און זאָגען דעם מת, אַז היינט צוועלף אַ זייגער בייטאָג זאָל ער קומען צום משפט, וועלכער וועט פאָרקומען אין דער גרויסער שוהל.

ווען דער משמש איז געקומען פון פעלד, האָט מען אין דער גרויסער שוהל געמאַכט אַ מחיצה פון דער צפון צו דער דרום-וואַנט, און אנשים נשים וטף זענען געקומען צום משפט.

פונקט צוועלף בייטאָג איז דער מהרש"א ז"ל געקומען אין דער גרוי־סער שוהל און האָט געהייסען געבען דריי קלעפּ אויפ'ן בעלעמער. ס'איז באַלד געוואָרען שאַ-שטיל, פון יענער זייט מחיצה האָט מען יאָר געהערט קרעכצען און אַ שטילען יאָמער.

דער מהרש"א ז"ל האָט געהייסען דעם לעבעדיגען שותף ער זאָל דער־צעהלען די געשיכטע פון אָנהויב ביז דעם סוף.

דער לעבעדיגער שותף האָט מיט טרעהרען זיך מתודה געווען פאַר'ן מהרש"א ז"ל און פאַר דעם גאַנצען המון פערזאַמעלטע..

נאָכהער האָט דער מהרש"א ז"ל גע־הייסען דעם מת ער זאָל אַרויסזאָגען זיינע טענות...

דער בר-מינן האָט גע'טענה'ט, אַז ער האָט נישט געקאָנט צוזעהן דאָס עצבות פון זיין געטרייען שותף, האָט ער אויס רחמנות אויף איהם — איבער־גענומען זיין עבירה אויף זיך, און אַצינד לאָזט מען איהם „דאָרטען“ נישט רוהען.. דערום בעט ער ביים רבי'ן, דעם צדיק-הדור, אַ תקון...

ווען דער מהרש"א ז"ל האָט אויס־געהערט די טענות משני הצדדים האָט ער געהייסען דעט שמש נעבען ווידער דריי קלעפּ אין בעלעמער, און ווען ס'איז געוואָרען שטיל, האָט דער מהרש"א ז"ל, ווענדענדיג זיך צום בר-מינן, גע־זאָגט הויך אויף אַ קול: „דאַרפסט אָפּ־קומען דיין זינד אויף יענער וועלט — מקח איז מקח... און אַ נאַר בלייבט אַ נאַר“.

ז. י. פינקעלשטיין.

וואס איז די סיבה פון די פערברעכענס אין אמעריקא?

פון דר. א. גינזבורג, ניו-יארק

די אזוי גערופענע „כוואליע" פון פערברעכען ביי אונז אין לאנד האט שוין לאנג אויפגעהערט צו זיין א כוואליע. זי דויערט צו לאנג.

אמעריקא האט אלע מאל, אפילו אין די רוהיגסטע און בעסטע צייטען, ארויסגעגעבען א גרעסערע צאהל פון פערברעכענס, ווי וועלכע ס'איז אנדערע ציוויליזירטע מלוכה.

ברעכען זיך אונזערע חכמים, די שרייבערס אין די צייט-שריפטען און די פראפעסארען אין די אוניווערזיטעטען, זייערע קלוגע קעפ און זוכען דעם תירוץ צו דער קשיה: פאר וואס איז עס אזוי? וואס איז די אורזאך דערפון?

יעדער פון זיי האט זיך זיין אייגענע דערקלערונג.

די וואס זענען פאציפיסטיש געזאנען, די וואס גלויבען אין אייביגען פרידען, ווארפען ארויף די גאנצע שולד אויף דער מלחמה.

אין דעם ליגט אהן ספק א גרויסער טייל פון אמת. מלחמה סאנקציאנירט פערברעכען; זי מאכט פון די שוידערליכסטע פערברעכענס א טוגענד, א מצוה.

אבער דאס אליין איז נישט גענוג צו דערקלערען, ווארום גראד דא ביי אונז אין אמעריקא האט זיך פערברעכען אזוי פיל פערגרעסערט. דערביי דארף מען נישט פערגעסען, אז אמעריקא איז געווען אין דער מלחמה א קורצערע צייט ווי די איראפעאישע פעלקער און האט פון איהר אמווייניגסטען געליטען.

די וואס זענען מיליטעריש געזאנען, די וואס גלויבען אין דיסציפלין און אין שטרענגקייט, ווארפען ארויף די גאנצע שולד אויף דער מילדקייט פון די אמעריקאנער געזעצען. נישט די מלחמה איז די אורזאך פון פערברעכען, מלחמה, מיינען זיי, פערעדעלט דעם מענשען אנשטאט איהם צו פערגראבען. די צרה איז, וואס אין געוועהנליכען לעבען איז דא צו ווייניג דיסציפלין, צו וועניג שטרענגקייט. מען דארף שטרענגערע געזעצען, הארטער און שווערער בעשטראפען די פערברעכער, דאן וועט אלץ גוט זיין דאן וועט אלץ געהן ווי געשמירט

פערשטעהט זיך, אז אין דעם איז קיין וואהר ווארט נישטא. הארטערע און שווערערע בעשטראפונגען פאר פערברעכענס זענען שוין לאנג צוריק אויסגעפרובירט געווארען און זיי האבען די געווינטשטע רעזולטאטען נישט געבראכט. אין ענגלאנד פלעגט מען אמאל הענגען פאר גנב'ענען א הערינג, און די צאהל פון גנבים איז דורך דעם נישט קלענער געווארען.

א חוץ דעם צייכענט זיך גראד אמעריקא אויס מיט דער שטרענגקייט פון איהרע בעשטראפונגען. אין אמעריקא גיט מען צעהן און צוואנציג יאהר טורמע פאר פערברעכענס, וואס אין אנדערע ציוויליזירטע לענדער גיט מען בלויז א פאר יאהר.

די „הונדערט-פראצענטיגע אמעריקאנער", די פערביסענע שונאים פון די פרעמדע, ווארפען ארויף די גאנצע שולד אויף די פרעמדע, אויף די איינגעוואנדערטע, אויף די „גרינע". זיי, די פרעמדע, טענה'ן די „עכטע" אמעריקאנער, פילען אן אונזערע טורמעס. פון זיי נעהמען זיך אלע פערברעכענס.

אז די גאנצע מעשה איז א מיאוס'ער ליגען, ווייסען זיי אליין גאנץ גוט. אין זיי רעדט זייער ווילדע שנאה און פערביסענקייט, און זייער בלינדער שנאה רעכענען זיי זיך נישט מיט די סטאטיסטישע ציפערען און מיט די פאקטען. עס איז אמת, אז אין מאנכע שטאטען, וואו עס געפינט זיך א גרויסע „פרעמדע" בעפעלקערונג, געפינט זיך אויך א גרויסע צאהל פון פרעמדע פערברעכערס, אבער זיי זענען בשום אופן נישט מעהר לויט זייער צאהל, פראפארציאנעל, ווי די „עכטע" אמעריקאנער.

נישט לאנג צוריק האט א'ן ענגלישער לארד, ארויסגעגעבען א'ן אינטערעסאנטע ערקלעהרונג וועגען פערברעכען אין אמעריקא. ער האט געזאגט, אז אין דעם איז שולדיג ענגלאנד. נישט דאס איצטיגע ענגלאנד, נאר דאס ענגלאנד פון פאר דער אמעריקאנער רעוואלוציע ענגלאנד פון דעם קעניג דזשארדזש דעם פינפטען אמעריקא איז דעמאלס געווען א'ן ענגלישע קאלאניע, וואוהין ענגלאנד פלעגט גאנץ אפט פערשיקען איהרע פערברעכערס, אקוראט ווי רוסלאנד פלעגט פערשיקען איהרע פערברעכערס אין סיביר... און אזוי ווי דער עפעל פאלט נישט ווייט פון בוים, דעריבער זענען די אייניקלעך און די אור-אייניקלעך פון יענע פערברעכער נישט גאנץ ווייט אוועק פון זייערע זיידעס און עלטער-זיידעס..

אין דער דאזיגער ערקלעהרונג ליגט אהן ספק א הייבשער קערנדעל פון אמת. מען דארף נישט פערגעסען, אז נישט אלע „עכטע" אמעריקאנער שטאמען אפ פון די אימיגראנטען וואס, זענען אהער געקומען מיט דער בערימטער „מאי-פלאוער", די „מאי-פלאוער" איז געווען א קליין שיפעל און האט העכסטענס געקענט אריבערברענגען א פאר הונדערט מענשען, פילע פון די „עכטע", וואס בעריהמען זיך איצטער, אז זיי שטאמען אפ פון די „מאי-פלאוער" איינוואנדערער, זענען אין דער אמת'ן די אור-אייניקלעך פון די פערשיקטע פערברעכערס. נישט אלע, וואס זענען געקומען דאמאלס אין אמעריקא זענען געווען „פיאנערן", וואס זענען אנטלאפען צוליב רעליגיעזע פערפאלגונגען.

די רייזע פון איראפא קיין אמעריקא איז דעמאלס געווען נישט קיין לייכטע ארבייט, נישט קיין לוסט-רייזע ווי דאס איז איצטער. בלויז מענשען מיט שטארקע כאראקטערען, מיט פערהארטעוועטע נאטורען אדער אזעלכע, וואס זענען צוליב נישט גאנץ שעהנע מעשים געצוואונגען געווארען צו פערלאזען זייערע היימען, פלעגען דעמאלס אהער אריבערקומען. דערצו איז דאס לעבען דא דעמאלס אויך נישט געווען זעהר לייכט. דאס איז געווען א לעבען פון פיאנערען. מענשען האבען געדארפט קעמפען געגען די ווילדע חיות און אויך איינע געגען די אנדערע. מענשען האבען געמוזט לעבען אויף זייער שווערד און גאנץ אפט נעהמען דעם געזעץ אין די אייגענע הענט, כדי צו שיצען זיך, ווייב און קינדער. דאס וואס אין מעהר בעזעצטע און אין ציוויליזירטע לענדער איז בעטראכט געווארען פאר א פערברעכען, איז אין אמעריקא דעמאלס בעטראכט געווארען אלס א נויטווענדיגקייט און אפילו אלס א טוגענד... די ערשטע איינוואנדערער האבען אין אמעריקא געמוזט דורכמאכען די זעלבע ערפאהרונגען און די זעלבע ביטערע מלחמות געגען נאטור און מענש, וואס די איראפעאישע פעלקער האבען געהאט דורכגעמאכט מיט צעהנדליגער הונדערטער יאהרען פריהער. א לעבען אונטער אזעלכע אומשטענדען האט נישט געקענט פיהרען צו א פערעדעלערונג און א פערמילדערונג פון דער מענשליכער נאטור.

דאס וואס איז געווען אם וויכטיגסטען אונטער יענע אומשטענדען, אין יענער צייט פון קאמף געגען דער נאטור, איז געווען ערפאלג. און ערפאלג, אין מאטעריעלען זין, איז נאך עד היום דאס וויכטיגסטע אין אמעריקא. נאר צו האבען ערפאלג אונטער אלע אומשטענדען און אונטער אלע בעדינגונגען, גאנץ גלייך די מיטלען, וועלכע פיהרען דערצו. אויב עס איז מעגליך צו דערגרייכען דעם ערפאלג אויפ'ן גלייכען וועג איז אודאי גוט. אויב נישט, זאגען אויך רעכט קרומע וועגען, אבי צום ערפאלג..

און פון די זיידעס און די עלטער-זיידעס איז דער דאזיגער כאראקטער שטריך איבערגעגאנגען בירושה צו די אייניקלעך און די אור אייניקלעך. און פון די „עכטע" אמעריקאנער, פון די ערשטע איינוואנדערער, האבען עס אויך איבערגענומען די שפעטערע איינוואנדערער. אמעריקא יאגט זיך נאך ערפאלג, נאכ'ן גראבען, מגושם'דיגען, מאטעריעלען ערפאלג, — נאכ'ן דאלאר..

דאס איז פיליכט די וויכטיגסטע אורזאך דערפון, וואס אין אמעריקא איז דא מעהר פערברעכען, ווי אין די אנדערע ציוויליזירטע לענדער.

ooo

די שפּילקע

(פון אומאויסשעפּ- ליכען קוואל)

פון ישראל אסמאן

זיבעציג מאל איז דער רבי ר' איצעלע איבערגעגאנגען די ארבעה-שלחן ערוך, ביז ער האט זיך אונטערגעגעבען און איז געווארען זידיטשאווער מורה הוראה. ער איז געווען דער עלוי און די וועלט האט גע'שם'ט מיט איהם: צו דער בר-מצוה האט ער געקראגען היתר-הוראה און צו זיבעצעהן יאהר סמיכה. עס האבען פיל שטעט געוואלט איהם אפנעמען, אבי ער זאל נאר מסכים זיין צו נעהמען פון זיי דעם כתב-רבנות, און ער האט זיך געהאלטען ביי איינס: ער איז נישט ראוי נאך דערצו. א קליינגקייט, טראגען א גאנצע שטאט אויף די פּלייצעס! עס איז צוגעשטאנען דער שווער, די שוויגער האט אונטערגעמורמעלט, אז עס איז שוין צייט דעם נחת פון איהם צו דערלעבען, די מוטער איז אויך צוגעשטאנען צו זיי, און ער האט זיך אלץ אפגעבעטען:

— לאזט מיך אפ, מיינע פּלייצעס זענען נאך צו שוואך! ווארט!

און ווען מ'האט מיט איהם גארנישט געקאנט מאכען, איז מען געפאהרען צום פעטער, צום רבי ר' הירשעלע קיין זידיטשאוו. און מ'האט איהם דערצעהלט די מעשה. דער רבי ר' הירשעלע האט געשיקט נאך איהם, און ווען ער איז געקומען, האט דער רבי געזאגט צו איהם:

— איצעלע, מיין קינד, ווען דיין טאטע זכרונו לברכה, וואלט געלעבט, וואלט ער מיט דיר נישט געדארפט אזוי לאנג רעדען; ער וואלט אפילו נישט געדארפט גוזר זיין אויף דיר בגזירת כבוד. האט מען דאך פון הימעל אבער אנדערש געוואלט, און ער איז, לא עלינו, יונג אוועקגעקומען און איך, זיין עלטערער ברודער, בין געבליבען דער אפוטרופוס איבער דיר: כ'האב דיך געהאלטען ווי א קינד און ווי א תלמיד — דעריבער, בעט איך דיך. דו זאלסט צוהערען צו די ווערטער פון די אלטע, וואס ווילען דערלעבען פון דיר א שטיקעל נחת.

דער רבי ר' איצעלע האט אפילו געפרובט זיך אפבעטען ביי איהם, עס האט איהם אבער נישט געהאלפען. ער האט קוים גע'פועל'ט ביי איהם, ער זאל ווארטען ביז ער וועט אויספיהרען דעם נדר, וואס ער האט גענומען אויף זיך און דורכגעהן זיבעציג מאל די ארבע שלחן-ערוכ'ס.

און ווען ער איז פערטיג געווארען, האט דער רבי ר' הירשעלע געזאגט צו איהם:

— דו דענקסט דאך, אז דיינע פּלייצעס זענען נאך א ביסעל צו שוואך א שטאט צו טראגען אויף זיך. וועסטו זיין מורא-הוראה ביי מיר. איך בין שוין צוגעקומען צו דער מדרגה פון „איכה אשא לבדי", א וועלט יודען פאהרט צו מיר, און די אייגענע שטאט מיט איהרע דאגות און טרדות נעהמט מיר אוועק די צייט און איך קען שוין כמעט נישט געפינען קיין שעה קובע עתים צו זיין פאר דער תורה זיי מקיים דעם „עזוב תעזוב" און נעהם איבער די שטאט!

ר' איצעלע האט קיין ווארט נישט גערעדט, געטון ווי דער רבי ר' הירשעלע האט געהייסען; ער האט עס געטון מיט גרויס שמחה.

און אזוי אום האט דער רבי ר' הירשעלע זיך געקאנט פערטון א ביסעל טיפערע ענינים, טראגען אויף זיך גרעסערע משאות.

און אנגעזאגט האט ער ר' איצעלע'ן, אז נישט יעדע זאך, וואס עס וועט זיך איהם דאכטען, אז עס איז א דבר-הקשה זאל ער ברענגען צו איהם, נייערט ער זאל זוכען, גוט אליין עס בעטראכטען און שטעלען אויף זיך און מעהרסטע פאלען. און ר' איצעלע האט זיך טאקי אזוי געפיהרט.

און אזוי האט דער רבי ר' הירשעלע א גאנצען טאג געפלעגט צו ענטפערען א וועלט, טראגען כלל-ישראל אויף זיך, און ר' איצעלע האט געטראגען די משא פון דער גאנצער שטאט, זייערע שאלות און דין-תורה'ס, בייגעלעגט פלעגען זיי ביידע עוסק זיין אין נסתר, געהן פון מדרגה צו מדרגה.

אמאל האט זיך געמאכט אזא מעשה:

— פרייטאג איז מען געקומען צולויפען מיט א שאלה צו ר' איצעלע'ן — א יודענע האט געקויפט עטליכע איילען קישקע לכבוד-שבת, כשר געמאכט, ריין געמאכט, און געפינען א שפּילקע. די שאלה האט זיך נאך פריהער צעטראגען איבערן שכנות און שכנים. ארויסגעקומען אין גאס, און דער קצב ביי וועמען זי האט געקויפט, האט געמוזט פערמאכען די יאטקע און אויך לויפען צו ר' איצעלע'ן. קישקעס, גייס ווייס פון וועלכער בהמה! פרייטאג איז עס געווען א „הפסד-מרובה" דערצו, האט ר' איצעלע געכאפט און מכשיר געווען, געהייסען דעם קצב ווייטער פערקויפען.

— כשר איז כשר, די שטאט האט געמאכט שבת, ווי געוועהנליך, מ'האט אנגעזאגט די צייט, וואס איז אוועק צוליב דער שאלה

— דערווייל זענען נאך אונטערגעקומען עטליכע קלייניגע שאלות און ר' איצעלע איז געווען פערטון עטליכע שעה. נאך האלבען טאג ערשט איז ער געבליבען אליין און ארויסגענומען א ספר צו לערנען א יודיש ווארט. איז איהם געקומען אויפ'ן זינען, אז ער האט זיך א ביסעל צופיל געאיילט מיט זיין מכשיר זיין. ער האט זיך גוט

א קראנץ פערל

פון תלמוד און מדרש

דערפאר, וואס די פערשטעהסט די זאך גרינדליך און נישט נאר אזוי ווי עס לייענט זיך אין די געדרוקטע אותיות, דארפסטו בעלוינט ווערען.

(סנהדרין נ"א)

דער מענש האלט זיך בכבוד'יג, ווען עס ווערט ערפילט זיין רצון, ער פערגעסט אבער צו בעטראכטען, צי זיין רצון איז א בכבוד'ער...

(ירוש' פאה פ"א)

חבר זיך תמיד מיט א מענשען, וואס די צייט דינט איהם.

(פסחים קי"ב)

דער ריכטיגער טאטע הייסט דער, אס האדעוועט דאס קינד און נישט דער, וועלכער געבוירט איהם.

(שמות רבה מ"ו)

ר' שמעון בן אלעזר האט געזאגט: א קליין קינד און א פרוי זאלסטו נישט שטארק צולאזען צו זיך, נאר מיט דער לינקער האנד זאלסטו זיי אבשטויסען און מיט דער רעכטער צוציהען.

(סוטה מ"ו)

„דער, וואס שטראפט נישט זיין זוהן - האט פיינט זיין זוהן", אזוי האט געזאגט שלמה המלך א סימן האט איהר אז אברהם האט נישט געשטראפט ישמעאל'ן איז ער צום סוף געווארען א גנב, יצחק האט שטארק ליב געהאט עשו'ן און האט איהם נישט געשטראפט פאר זיינע שלעכטע מעשים, האט ער צום סוף געוואלט הרג'ענען זיין טאטען.

(שמות רבה א)

עס טרעפט א מאל אין לעבען, אז מ'קאן נישט פטור ווערען פון דעם שלעכטען, מוז מען דאס מאכען מיט א המצאה און דער גערעכטער בלייבט גערעכט און דער שלעכטער פאלט אריין.

וועגען דעם דערצעהלט די גמרא א משל:

א פוקס האט געעצה'ט דעם וואלף, אז אויב ער וויל כאפען א גוטען ביסען, זאל ער געהן ערב שבת אויף דער יודישער גאס. איז דער וואלף געגאנגען און האט טאקע געקריגען, אויסגעקלאפט די ביינער מיט שטעקענס, איז ער צוריק געקומען צום פוקס און האט איהם דערפאר געוואלט בייז טון. האט זיך צו איהם אנגערופען דער פוקס: קום מיט מיר, וועל איך דיר איצט שוין ווייזען דעם ריכטיגען ארט וואו דו וועסט געפינען זיך גוט אנצועסען". האט ער איהם אוועקגעפיהרט צו א ברונעם, וואו צוויי עמערס זענען צוגעבונדען צו א שטריק און ס'איז אזוי געמאכט, אז ווען איין עמער איז אויבען, איז דער צווייטער אונטען. און דער פוקס האט זיך גלייך ארונטערגעלאזט אין ברונעם.

— פרעגט איהם דער וואלף: „נאך וואס ביסטו ארונטער אין ברונעם?

— ווייל דא איז דא א סך צו עסען.

— ווי אזוי קאן איך אויך דארטען ארונטערקומען? — פרעגט דער וואלף.

— אט נעהם און זעץ דיך אריין אין דעם עמער, וואס איז אויבען וועסטו זיך אראבלאזען צו מיר.

פערשטעהט זיך, אז דער אויבערשטער עמער מיט'ן וואלף האבען זיך אראבגעלאזען אין ברונעם און דער פוקס איז ארויפגעקומען אויבען...

(סנהדרין ל"ח)

געזאמעלט דורך א. שלעזינגער

וועלכע מענשען מוזען פאָהרען אויף ערהאָלונג

ווער עס דאַרף פאָהרען אין די בערג און ווער צום ים

פון דר. מ. כמעלניצקי

דאס גרויס שטעדטישע לעבען מיט זיין יאָגעניש און האַוועניש, מיט זיין איבעריגער אויפרעגונג, מיט זיינע טויזענד דער געפאַהרען, ווירקען אַזוי אויף די נערווען, אַז עס וואָלט פאַר יעדען אָהן אויסנאַהם גוט געווען, ווען ער זאָל כאָטש אַ פּאָר וואָכען אין יאָהר פאַרברענגען ווייט פון דער גרויסער שטאָט.

דאס איז אָבער אוממעגליך דורכצופיהרען, ווייל דאָס רוב מענשען האָבען פשוט נישט די מיטלען דערצו.

עס זענען אָבער פאַראַן מענשען, פאַר וועלכע אַ לייכטזיניגע באַציהונג צו זייער אייגענעם געזונט איז זעהר געפעהרליך. איך וויל דאָ קודם כל רעדען פון די רוואַקסענע מענשען, וועלכע שלעפּען דעם שווערען יאָך פון לעבען און אַרבייטען אָהן אויפהער פאַר זיך און פאַר אַנדערע.

אויף אַפּרוה דאַרפען אונבעדינגט פאָהרען מענשען, וועלכע האָבען אַ זעהר שווערע פיזישע, אָדער גייסטיגע אַרבייט, און מענשען, וועלכע האָבען פאַראַנטוואָרטליכע שטעלונג וואָס איז פאַרבונדען מיט אַ גרויסער פאַראַנטוואָרטליכקייט. איין באַשעפטיגונג אַזאַ איז די אַרבייט פון פיהרען אַ באַלעבאַטישקייט און פון זיין אַ מאַמע פון קינדער. דאס איז באמת אַ שווערע פּראָפעסיע, וואָס קען מיט דער צייט אָפּשוואַכען אפילו דעם קרעפטיגסטען אָרגאַניזם צעשטערען און צערייסען אפילו די שטאַרקסטע נערווען.

עס איז ווירקליך צו באַוואונדערן, ווי אַזוי פרויען טראָגען דאס איבער און בלייבען ביי זייער געזונט. אַ מאַנסביל וואָלט דאס געוויס נישט אויסגעהאַלטען. אָבער אויך פאַר פיל פרויען וואָרט מיט דער צייט די לאַסט צו שווער און עס באַווייזען זיך ביי זיי סמנים פון שטאַרקער נערוועזיטעט. זיי האָבען נישט קיין אַפּעטיט, דער שלאָף איז אומרוהיג און זיי ווערען זעהר קאַפּריזנע. זיי ליידען אַ סך פון קאָפּ-ווייטאָג, פיהלען זיך שטענדיג מיד. אָפט קריגען זיי האַרץ-קלאַפּעניש. אַזעלכע פרויען דאַרפען אומבעדינגט פאָהרען אויף ערהאָלונג.

אויף אַפּרוה מוזען אומבעדינגט פאָהרען אַלע יענע מענשען, וועלכע שטעהען אויף דער גרעניץ צווישען געזונט און קראַנק, אָדער שוין נישט אינגאַנצען געזונט. צו דעם קלאַס באַלאַנגען אַלערליי טאָרטען גע-וועזע מענשען, אויך מענשען נאָך דעם פערציגסטען לעבענס-יאָהר, וועלכע הויבען שוין אָן פיהלען זייערע פערהאָרטציוועטע אָדערן.

שליסליך וואָלטען געראַטען אומבעדינגט פאָהרען אויף ערהאָלונג אַלע יענע מענשען, וועלכע האָבען דורכגעמאַכט אין פערלויף פון יאָהר פיבערהאַפטע קראַנקהייטען, אם לא וועט דאָס אין נאָר געווען אַ שטאַרקע אינפלוענציע.

איך האָב ביז אַהער גערעדט נאָר פון געזונטע מענשען. עס איז אַ זעלבסט פערשטענדליכע זאַך, אַז אויך קראַנקע דאַרפען ווי ווייט עס איז מעגליך אויס-נוצען דעם זומער. מענשען אָבער, וועלכע האָבען אַ האַרץ-פעהלער, אַ לונגען-פעהלער אָדער מאָגען-קראַנקהייט מוזען זיך פריהער ווענדען צו אַ דאָקטאָר, איידער זיי ענטשליסען זיך אוועקצופאָהרען אויף ערהאָלונג.

די געזונטע מענשען אָבער דאַרפען על פי רוב נישט האָבען קיין באַזונדערע פאָרשריפטען, אפילו ווען זיי זענען אָפּגעשוואַכט און נערוועז. די הויפּט זאַך איז נאָר, אַז זיי זאָלען אַ פּאָר וואָכען פערברענגען ווייט פון'ם גרויס-שטעדטישען געפּילדער, פריי פון אַרבייט און זאָרגען. אַ סך באַוועגונג אין דער זון און אין דער פרישער לופט, בעדער און לייכטער ספּאָרט, רעגעלמעסיגע שטונדען פאַר אָפּרוה, גוטע שפּייז און אָנגענעהמע געזעלשאַפט — אָט דאָס דאַרף זיין דער פּראָגראַם פון די פרייע וואָכען.

וויכטיג איז די פראַגע ווי אַזוי מען פערברענגט די פּאָר פרייע וואָכען. אין די בערג און ביים ברעג ים זענען די האָטעלען תמיד אָנגעשטאָפּט. אַלע פיהלען אינבעאוסט, אַז די ערשטער ביים ים האָבען אין זיך מעלות, וועלכע מען קען נישט געפינען אין אַ געוועהנליכען דאָרף. אין די בערג איז נישט נאָר די לופט שטענדיג ריין און פריי פון שטויב נאָר ס'איז דאָרט אין זומער אויך אַ סך קיהלער ווי בכלל אין לאַנד. די וויכטיגסטע מעלה פון די בערג איז אָבער, וואָס די זון ווירקט דאָרט אויף מענשען גאַנץ אַנדערש ווי אַ נ'ם טאָכען לאַנד. דער פאַקט, וואָס די לופט איז דאָרט כמעט אינגאַנצען פריי פון שטויב און וואָס זי איז אויך שיטערער ווי אין טהאָל, פיהרט דערצו, אַז אַ געוויסער וויכטיגער סאָרט פון די זון שטראַהלען ווירקט דאָרט אַ סך שטאַרקער. דאָס זענען די אונזיכטבאַרע שטראַהלען פון דער זון, וועלכע מען רופט „אולטרא-וויאָלעט" אָדער „קאַלטע שטראַהלען". זיי רופען אַרויס וויכטיגע כעמישע פער-ענדערונגען אין אונזער קערפער: די רויטע און ווייסע קערפערלעך אין אונזער בלוט ווערען פון די קאַלטע שטראַהלען באַוועגליכער, דער אומבייט פון די שטאָפען אין'ם קערפער ווערט דאַדורך אויפגעבעסערט. אָט דער כעמישער ווירקונג פון די קאַלטע שטראַהלען האָט מען עס אויך צו פאַרדאַנקען, וואָס די לופט אין די בערג איז כמעט פריי פון באַקטעריעס (בושטערענדע באַצילען).

אָט בולט די אַלע מעלות האָט מען שוין פון לאַנג איינגעריכטעט אין די בערג אַנשטאַלטען פאַר געוויסע קראַנקע, קודם כל פאַר אַלע אָרטען פון טובערקולאָז.

ביכער ווי אין אנדערע ערטער דאַר פען פאָהרען אויף ערהאָלונג אין די בערג אַזעלכע מענשען, וועלכע קריגען קאַטאַר, אויך מענשען וועלכע זענען אַמאָל געווען קראַנק אויף לונגען, מענשען מיט קאַטאַרען דאַרפען אָבער נעהן נאָר אין אַזעלכע ערטער, וואָס האָבען אַ סך זון און ווענען באַבעל זיי דאַר-פען, אַלזאָ אויסמיידען יענע ערטער אין די בערג, וועלכע ליגען אין שמאָלע טאָלען און זענען געוועהנליך אַ ביסעל פייכט.

אויסמיידען דאַרפען די בערג מענשען מיט אַ שוואַך האַרץ, מיט שוין צו-שטאַרק פערהאַרטעוועטע אָדערען, און אויך נירען קראַנקע. ני"ט פאָהרען אַהין דאַרפען אויך מענשען, וואָס ווערען אין די בערג אויפגערעגט, באַקומען קאָפּ ווייטאָג און שווינדעל, אָפט אויך האַרץ-קלאַפּעניש. ווע איבעריגער באַ מערקט, אַז די בערג ווירקען אויף איהם אויף אַזאַ אופן, איז דאָס בעסטע ער זאָל גלייך פערלאָזען די בערג.

ווי אין די בערג איז אויך ביים ברעג פון ים די לופט ריין, פריי פון שטויב און באַקטעריעס. זעהר אינטערעסאַנט איז, אַז די לופט אַליין ביים ים ווירקט שוין אויף דער הויט, אויף די לונגען, אויף די מוסקולען און נער ווען ווי אַ מאַסאַזש. אין'ם ים גופא אם בעסטען ווירקען יענע ערטער ביים ברעג פון ים, וועלכע זענען נישט צו פייכט און האָבען אַ קיהלען קלימאַט. די לופט אַליין איז שוין איממשטאַנד צו דערפרישען און קרעפטיגען דעם גאַנצען קערפער, פערבעסערען די שטימונג און דעם אַפּעטיט. פ רשטעהט זיך, אַז דורך די בעדער אינ'ם ים ווערען אַלע די גוטע ווירקונגען נאָך שטאַרקער. באַזונדער אויסגערעכענען ווער עס דאַרף פאָהרען צום ים איז איבעריג, ווייל אייגענטליך ווירקט די לופט און די בעדער פונ'ם ים כמעט אַלע מענשען גוט. אַן אויסנאַהם דאַרף מען נאָר מאַכען ביי נערוועזע מענשען, וועלכע זע-נען גלייכצייטיג קערפערליך זעהר שוואַך, ווייל די ים-בעדער קענען זיי זעהר אָבשוואַכען. אויך פאַר מענשען מיט נייגונג צו רעומאַטיזם, ווייל די פייכטקייט און די אָפטע פערענדערונגען פונ'ם וועטער ווירקען אויף זיי שלעכט.

—◆◆—

אַר בגעקלעהרט און דערמאָהנט, אַז לויט עטליכע פון די גדולה הפוסקים איז עס טריפה און קיין לכבוד-שבת אָדער הפסד-מרובה קענען דאָ נישט העלפען. האָט ער גענומען זוכען און בלעטערען פוסקים און שאלות ותשובות, ראשונים און אחרונים, אפשר וועט ער פאָרט געפינען אַ צד היתר: ער האָט געזוכט אַ צייט און האָט איינגעזעהן, אַז ער האָט געמאַכט אַ מיאוס'ן טעות. איז ער געוואָרען אַ צעודערטער: טפייטש, ער וועט מאכיל טרפות זיין אַ גאַנצע שטאָט! איין וועג פאַראַן. צו שיקען דעם שמש איבער דער גאַנצער שטאָט און לאָזען אַלעמען וויסען אַז דאָס פלייש איז טרפה. נעה אָבער און פער-שטער אַ שבת און מאַך טרפה די כלים פון אַ גאַנצער שטאָט! דין איז אָבער דין. איז ער אָבער מיישב, אַז אויב ואך דאַרף ער אַליין נישט טון. דאָס איז אַן אמת'ער דבר-הקשה.

— און ער געהט אַריין פרעגען דעם רבי ר' הירשעלע.

— האָט אָבער דער רבי ר' הירשעלע אַ מנהג פרייטאָג צו שטעלען זיך דאַווענען מנחה ביחידות עטליכע שעה פאַרנאַכט און מאריך זיין אין דער שמונה-עשרה. מתקן זיין נשמות וכו' ומה. און ווען ר' איצעלע קומט אַריין איהם פרעגען, טרעפט ער שוין דעם רבי'ן שטעהן שמונה-עשרה. ער האָט גראָד יענעם פרייטאָג נאָך פריהער זיך גע-שטעלט דאַווענען ווי געוועהנליך. ר' איצעלע דערזעהט עס און ווערט אַ פערצווייפעלטער — גוואַלט, וואָס זאָל ער איצט טון, וואָס זאָל ער מאַכען: ווען ער שיקט איצט דעם שמש וואָלט נאָך די שטאָט געקאָנט צעטס אָנגרייטען אויף שבת — איז אַ מיליכיגער שבת — איצט כמעט געה און הייס אַ גאַנצער שטאָט פאַסטען אום שבת! עס איז קיין עצה זיך נישט צו געבען!

— און ר' איצעלע זיצט און האָט צער, שבירות-הלב, אויף דער צרה, וואָס ער האָט געבראַכט אויף דער שטאָט מיט זיין איילעניש. עס צעבערעכט זיך איהם דער קאָפּ פשוט, ער ווייס נישט וואָס פאַר אַן עצה זיך צו געבען, ער פערשטעהט נישט, וו עס קומט צו איהם אַזאַ מיאוס'ן טעות צו מאַכען.

— און דער רבי ר' הירשעלע איז נראַר דאָסמאָל מעהר מאריך אין דער שמונה-עשרה. רגעים וואַקסען אויס אין שעה'ן, מינוטען אין יאָהרען, עס געהט נישט קיין סוף.

— שטעלען אויף זיך וועט ער דאָך נישט! דער רבי האָט אַפּנגע אויגען, פאַר איהם איז קיין זאַך נישט פער-באָרגען!

— און ער זיצט אין גרויס צער און וואַרט ביז דער רבי וועט אויסגעהן שמונה עשרה.

— און ווען דער רבי ר' הירשעלע גיהט אויס שמונה-עשרה, דרעהט ער זיך גלייך אויס מיט'ן פנים צו איהם און שמייכעלט. און איידער ער עפענט נאָך דאָס מויל איהם עפעס צו דער צעהלען, זאָגט דער רבי צו איהם:

— זאָרג זיך נישט, איצעלע, מ'האָט אין הימעל אויך אַזוי גע'פסק'ענט!

— האָט זיך ר' איצעלע געקיהלט דערמיט.

בייגאַכט האָט ער אָבער דאָך נישט געקאָנט רוהען — יאָ, דער רבי האָט געזעהן מיט רוח-הקודש. ביי אַ די תורה איז דאָך אָבער „כי לה בשמים היא", און מ'פערלאָזט זיך אפילו נישט אויף קיין בת קול. איז ער ווייטער געווען צערודערט.

— אינטערעסאַנט. ווען ער איז גע-גאַנגען צום דאַווענען האָט ער געזעהן צוויי קליינע מיידעלעך געהן און רע-דען צווישען זיך. און ער האָט געהערט ווי איינע זאָגט צו דער צווייטער:

— „אַיאָ, די שפּילקע האָסטו נישט געקאָנט געפינען! איך ווייס שוין וואו צו באַהאַלטען!"

און דאָס צווייטע מיידעלע האָט גע ענטפערט:

— „דאָסמאָל האָסטו געוואונען. גע זוכט אומעטום און נישט געקאָנט גע-פינען."

ר' איצעלע האָט שוין צוגעלעגט אַן אויער און איז נאָכגעגאַנגען די קינדער.

— און דאָס צווייטע מיידעלע האָט ווייטער געזאָגט:

— „אָבער זאָג זשע מיר, וואו האָסטו די שפּילקע דאָך באַהאַלטען: איך האָב זי דאָך אומעטום געזוכט!"

— און די ערשטע האָט געענטפערט:

— „נאַרעלע, אין דער קישקע אויפ'ן זאַלץ-ברעטעל האָב איך זי באַהאַלטען!"

— און ווען ר' איצעלע האָט עס געהערט, האָט ער אָפּגעגעבען אַ דאַנק און אַ לויב זיין ליבען-נאָמען פאַר דעם טעות, וואָס ער האָט איהם צוגעשיקט.

בוימער-לעגענדע אין ארץ-ישראל

ספּעציעל פאַר'ן „נייעם פאָלקסבלאַט"

פון רחל פיינענבערג, תל-אביב

[צום הערצל-טאָג]

געבענטש איז דער מזרח מיט שפע פון זונען-ליכט, און דער בוים איז דאָ אַ גליק פאַר דעם מענשען. ווי דער פרישער וואַסער-קוואַל, וועלכער פליסט פון די בערג. יעדעס קוועלכעל, וואָס שטראָמט ערגעץ אַרויס פון פעלז, ווערט באַזונגען און געהייליגט, און מיט די הערליכסטע לעגענדען ווערט אויך באַ קרוינט דער בוים, וועלכער טראָגט זיינע זאַפטיגע פירות און שפּרייט אויף די אָנגעגליהטע זאַמדען דערפרישענדע שאָטענס צו דערפרעהען דעם מענשען מיט אַ קיהלער מנוחה-שעה אין זיין שווערען אַרבייטס טאָג.

בעווג ערט רייך מיט בוימער-לעגענ דען איז דאָס פערוויסטע ארץ-ישראל, וואו גאַנצע יאָהר-טויזענדער האָבען רויבער-הענד געווילדעוועט און די ערד איז געוואָרען הויל, פערשטיינערט און אויסגעזאָגט פון דערנער-פאַראַזי-טען. די רעשטען פון די וועלדער, וואָס זענען נאָך פערבליבען אין פערשטעקטע ווינקעלעך פון לאַנד, האָבען אויסגע האַקט די טערקישע זעלנער אין די יאָהרען פונ'ם קריג. נאָר אין די בערג פון שומרון זעהט מען נאָך שטעקעס וואַלד מיט אור-אַלטע ריזען-בוימער, וועלכע שפּאַרען אַרויס פון דער ערד מיט זייערע ביימ צעוואַקסענע וואָרצ-לען און פלעכטען זיך צוזאַמען מיט די פיס און האַרט פערפּייניגטע קניהען ווי זייערע ווילד-פערצווייגטע קעפּ איב טער די הימלען.

אַזעלכע טונקעל-באַשאַטענע ווינקלעך פון אור-אַלטען וואַלד זענען אויך פער-האַנגען אויפ'ן כרמל. אין די טאָלען פון יהודה געהערט שוין די בוימער-קול. ער דורכאויס דעם נייעם יודישען ישוב. וואָס זענען די הערליכע עקאַליפּטוס-וועלדער פון יהודה, וועלכע האָבען די פער'סמ'טע מאַלאַריע-געגענד געזונד געמאַכט. די דאָזיגע יונגע און באַ-שאַטענטע וועלדער פון ביידע זייטען וועג ביי דער באַהן ליגען רייצען דאָס אויג און באַשעהנען די אַרומיגע גרויס-גליהענדע זאַמדען מיט אַ פּאַס-גרינער היימליכקייט. די עקאַליפּטוס-וועלדער גיבען אויך גרויסע ריוחים, ווייל נאָך דעם ווי מען האַקט אונטער דעם בוים פון אויבען, וואַקסט דער שטאַם ווידער הויך און גרויס אין די הימלען אַריין. אַזעלכע זענען אויך די יודישע נאַציאָ-נאַל-וועלדער, וועלכע ס'פלאַנצט דער קרן-קימת מיט די מיטלען פון די בוי-מער געשאַנקען. דאָס זענען די וועלדער פון בן-שמן און חולדה, וועלכע זענען געפלאַנצט אויפ'ן הערצל'ס נאָמען.

נאָר דאָס ווערטסטע בעקענטש נאָך נאָך בוימער פיהלט זיך אינ'ם עמק, וואו דער יודישער ישוב איז נאָך זעהר יונג און קליין זענען נאָך די בוימער. וואָס יודישע הענד האָבען דאָרטען פערפלאַנצט אויפ'ן ברייטען שטח פונ'ם פלאַכען עמק — לאַנד גרינט נאָר דאָ עקאַליפּטוס וועלדעל פון מרחביה מיט זיינע פעסט-הויף ריזען-שטאַמען. דער ביי צייטיגען זיך אויף די צוועלף הונ-דערט זיתים-בוימער פון דער מרחביה'ער קבוצה, וועלכע פרעהען דאָס אויג פונ'ם מענשען מיט זייערע גרויס-קיילעכדיגע שאָטענס, וואָס זיי שפּרייטען איבער די אויסגעברענטע געליב טרוקענע גראָ-זען אין די היים גליהענדע מיטאָג שטונ-דען.

טיפער אינ'ם עמק-יזרעאל איז נאָך די ידיעה פון בוים-קולטור נאָר ביים אָנ-הויב. נאָר יונגינקע זענען די פּיר-ציג טויזענד בוימער פונ'ם נהלל'ער עקאַליפּטוס-וואַלד, וועלכער איז פער-פלאַנצט אויף דער ערד פונ'ם קרן-קימת. דער פלאַך אָפּגעבער געגענד פון דעם עמק געבען זיי דערוויל נאָך זייער ברונשטראַהלענדע שעהנקייט און היימליכקייט זעהר יונג זענען נאָך אויך די פּרוכט-בוימער פון נהלל און דאָס וועלדעל נעבען דעם קוואַל עין חרוד איז שעהן צובליהט און שטראַהלט קענען דער זון מיט פרישע העלער גרינ-קייט. נאָר זיין שאָטען איז נאָך קליין און די דורשטיגע פרוכט בוימער זענען קוים אין צוויי יאָהריגען עלטער

נעבען די ירדן ברעגעס. וואו דער ניי-יודישער דאָרפס ישוב איז שוין על-טער, דערפרישט זיך ווידער דאָס אויג פונ'ם ארץ-ישראל וואַנדערער מיט גרינ-בעשטעטע ווינקלען פון אויפגעבליהטע בוימער-גרופּען, וועלכע פערציערען די ווילד-פערלאָזענע געגענד מיט דער היימליכער פּראַכט פונ'ם קולטורעל-מענשליכען ישוב אַזעלכע זענען די בליהענדע עקאַליפּטוס-וועלדלעך פון דגניה און בנרח, וועלכע שפּיגלען זיך אין די בלאָה-גרינע וואַסערען פונ'ם ירדן. די יודישע קאָלאָניעס פון גליל פערמאָגען שוין אויך אַלטע בוימער פון איילבירטע און אַנדערע פירות. נאָר ס'איז נאָך אַ'ק אין זעהר אַ קליי-נער מאָס און די חרוב'ע טעראַסען פון די בערג וואַרטען נאָך אַלץ אויף גאולה פון יודישע הענד, מען זאָל זיי בעפלאַנצען מיט זיתים-וועלדער ווי אין די אַלט-יודישע צייטען.

אויף די טאָלען שמאַכטען נאָך שאָטען און פייכטקייט פון בוימער. די זאַפטען פון דער ערד האָבען אין די ביבעל-צייטען דאָס לאַנד געשפּייזט מיט האַ-ניג-זיסע פירות און הערליכע בוים-איי-לען און אַזעלכער איז דער ארץ-ישראל-באָדען איז היינטיגען טאָג. דער בוים גיט שפע דעם ישוב פון לאַנד, דער בוים טריקענט די פערסטאַמטע שטעהענ-דיגע וואַסערען, וואו די אמאָליגע קוואַלען זענען פערשאַטען געוואָרען, ער דערפרישט די לופט און שצט דעם מענשען פון דער גליהענדער מירח זון. און דעריבער איז דער בוים אין ארץ ישראל אַזוי בעל בס און אַזוי טייער. ס'איז דער אוצר פונ'ם ישוב און דער דערפאַר ווערט איינגעהילט אין אַ לעגענדע יעדער עלענד בוימעל, וואָס שטעקט ערגעץ אויף פערווילדע-טען פעלד.

פעשעהנט מיט לעגענדען און כשוף-משה לעך איז אויך דער אוראַלטער בוים, וואָס געפינט זיך ערגעץ נעבען אַ ישוב און שפּרייט נעבען זיך דעם הערליך קיהלען שאָטען פון זיין גרינ-צושויבערטען קאָפּ. נאָר דער שטאַם איז איהם שוין זורכגעפוילט, און זיין טרוקען געלעכערט האַרץ מעהרען זיך פוינעל-נעסטען און אין די רעגענדע ווינטערנעכט יאָמערט דאָרטען דער ווינד מיט אַן אימה'דיגער טרויריגע מעשות דערצעהלען פון אַזעלכע בוי-מער די ארץ-ישראל תושבים.

אַזילו דער עלענדער בוים פונ'ם שטאָדטיג-יודישען הויפעל, וואָס זיינע גרינע צווייגען דינען יודישע ווייבלעך צו הענגען גרעט און קליידער צו לופט-טערען, האָט דער דאָזיגער אויך זיין גאָלדענעם יחוס ברוך און ס'איז נישט סתם אַ בוים, וועלכער איז צופעליג אויסגעוואַקסען אין אַ יודיש שטאָדטיג-גען הויף, נאָר אַן ארץ-ישראל בוים, וועלכער האָט אַ ספּעציעלען בערוף, צו געבען שוץ און ברכה דעם מענשען יעדער יוד, וואָס צוזוערבט זיך נאָר אַ שטיקעל ארץ ישראל-באָדען אויף אויפצושטעלען אַ שטיבעל, הויבט אָן באַלד צו חלום'ען פון אַ צווייג בוימער נעבען דער טיר. און דעם דאָזיגען ניי-אָנגעקומענע היימישען יודען, אַ האַרע-פאַשנעם און ציגעלרויקטען מיט דאגות-פרנסה בעגעגענט מען אָפט כיט אַ בינטעל יונגע רוטען-בוימלעך אונטערען אָרים, וועלכע ער האָט ערגעץ געקויפט אין אַ מוסטער-גאַרטען פון אַ קבוצה צו פערזעצען זיי ביי זיך נעבען דער שטוב און דערווייל היט ער זיי און צערטעלט, ווי אַ מוטער אַ קינד

—◆◆—

אין וואלד פון לײדענשאַפטען.

(ראָמאַן).

(283

דער יוד איז פּאַוואָליע צוגעגאַנגען צום טיש, און זיך אַוועקגעשטעלט צוויי שריט פון באַטיאַני'ן.

ער האָט אַרונטערגענומען זיין קאַפּעל, און עפּיס אויף אַ מאָרגעם אוים'ן זיך פערנויגט.

באַטיאַני האָט אַ קוק געטון אויף איהם, און אַ ציטער געטון.

— צום טייוועל! — האָט ער אַרויסגעבראָמט — איך זעה אייך, דאַכט זיך, ניט צום ערשטען מאָל! איך האָב קיין טעות ניט! איהר זענט אהרן פראַנק!

— יאָ, דאָס בין איך, אהרן פראַנק פון פראַנקפורט ביים מיין! — האָט דער יוד געענטפערט, און זיך ווידער פערנויגט — וואָס וואונדערט איהר זיך אַזוי? ס'איז טאַקי אַ חידוש, וואָס איך בין געבליבען לעבען, און קאָן זיך נאָך אַרומדרעהען אויף מיינע קראַנקע פיס! ווען עס וואָלט פּאַסירט אַזוי ווי דאָס האָט געוואָלט דער גראַף באַטיאַני, וואָלט איך שוין פון לאַנג פּע פוילט געוואָרען אין קבר! יאָ, ס'איז שוין אַ לאַנגע מעשה צוריק!

— ווי האָט איהר די חוצפה און די העזה צו קומען צו מיר! — האָט באַטיאַני אַרויסגעפּלאַצט, אויפשפרינגענדיג פונ'ם שטול — איהר זענט דאָך אַן'ענטלאָפענער פערברעכער, אַ מערדער, וואָס איז פער'משפט געוואָרען צום טויט-שטראָף!

— בערוהיגט אייך, הער גראַף! עס איז גאָר קיין שכל ניט אויפצורעגען זיך! איך בין, אמת דערזעלבער אהרן פראַנק, וועלכער איז פעראורטיילט געוואָרען אויף טויט דורך הענגען, דערזעלבער, ביי וועלכען עס האָבען זיך נאָך ניט פערהיילט די וואונדען אוים'ן קערפּער פון די מורא'דיגע פּייניגונגען, וועלכע ער האָט דורכגעמאַכט צוליב'ן פאַלשע שווערען פון דעם גראַף באַטיאַני, דערזעלבער אהרן פראַנק, וועלכער האָט זיין אייגענס געהאַט אין פראַנקפורט אַ טאָכטער אַ שעהנהייט, אַן אומשולדיג מיידעל, וועלכע איז פערפיהרט געוואָרען דורך דעם בעל תאוה'ניק גראַף באַטיאַני! הייסט, וואָס איז דאָ דער וואונדער, אַז דער זעלבער אהרן פראַנק געהמט איצט אויף זיך די דרייסטקייט צו בעזוכען דעם קאָמענדאַנט פון דער שטאָט פראַג? איין ענטלאָפענער פערברעכער גיט אָפּ אַ וויזיט דעם אַנדערען! איין פערברעכער, וועלכען עס איז געלונגען צו אויסמיידען טויט-שטראָף איז געקומען צום צווייטען, וועלכער איז אויך ענט לאָפען פון דער תפיסה, און אויסגעמיטען דאָס געריכט!..

באַטיאַני איז בלאַס געוואָרען, ווי אַ לייוונט. זיינע אויגען האָבען צאָרנדיג געגלאַנצט. אַ בליק פון שנאה איז געווען גע ווענדט אויף דעם פעראומגליקטען אלטען יודען, וועלכער האָט בעוואוסט זיין גאַנצע פערגאַנגענהייט, און געקאָנט איצט ווערען זיין געפעהרליכסטער שונא.

— איהר וואוינט איצט אין פראַג? — האָט מיט אַ פּער שטיקטען קול אַ פרעג געטון באַטיאַני.

— יאָ, ליידער! — האָט רחמנות'דיג געענטפערט פראַנק — ס'איז איצט אַ קנאַפּער פערגעניגען צו וואוינען אין פראַג, ווען מענשען הונגערן, און זענען אין דער סכנה פער'האַגעלט צו ווערען פון קוילען מיט וועלכע די פרייסען בעשיסען די שטאָט! ס'איז אָבער ניטאָ קיין ברירה! געשעפטען צו פיהרען איז איצט אין פראַג אוממעגליך, און איך ליידט נויט, מחמת צוליב מיין ענטלויפען האָב איך פערלוירען אַלץ, וואָס איך האָב געהאַט! צום גליק נאָר האָב איך נאָר בעוויזען צו פּע כאַפּען מיט זיך אַן'אַלטען פּאָרטפעל מיט אַ קליין ביסעל געלד!

— וואָס דערצעהלט איהר מעשיות מיט אַלטע פּאָרטפּעלען? וואָס געהט עס מיך אָן?

— פערשטעהט איהר מיך, הער גראַף, אין אַלטע פּאָרטפּעלען געפינען זיך דאָס רוב טשיקאַווע זאַכען. למשל אַלטע פּאַפּירלעך אין צעטלעך. אַנדערע קאָן מען פערברענען, און אַנדערע דאַרף מען בעהאַלטען! ווען איך האָב אַ זוך געטון אין מיינע אַלטע פּאַפּירען, פערשטעהט איהר מיך, האָב איך געפונען עטליכע וועקסלען פון אַ געוויסען גראַף באַטיאַני! איך האָב שוין גערעכענט, אַז זיי טויגען זיך שוין נאָר אויף איינצוּוויקלען אין זיי קעז אָדער הערינג, ווייל דער דאָזיגער גראַף באַטיאַני איז געזעסען אין דער ווישעאַדענער טורמע, און ס'איז ניט געווען קיין שום האָפנונג, אַז זיי וועלען ווען-ניט-איז קאָנען בעצאָהלט ווערען! פלוצים האָב איך זיך אָבער דער וואוסט, אַז דערזעלבער בעל-חוב מיינער איז געוואָרען קאָמענדאַנט פון פראַג, אַז ער פערנעהמט אַ הויכען פּאָסטען, און בעפעהלט מיט'ן גורל פון צעהנדליגער טויזענדער מענשען, אַז ער איז געוואָרען אַ רייכער מאַן! דאַן האָב איך ביי זיך אַ טראַכט געטון, אַז די וועקסלען האָבען ווידער בעקומען זייער ווערט, מחמת דער גראַף באַטיאַני וועט זיך דאָך אודאי צואיילען צו ערלעדיגען זיינע אַלטע התחייבות'ן! ער וועט דאָך מסתמא ניט וועלען ברענגען דערצו, אַז די בעפעלקערונג פון פראַג זאָל זיך דערוויסען ביי וואָס'ערע אומשטענדען ער האָט גע חתמ'עט די דאָזיגע וועקסלען!

מיט אַן'אומגעדולדיגען זשעסט האָט באַטיאַני איבערגע ריסען דעם אַלטענס רייד.

— אַך, אַזוי הייסט עס! — האָט ער אויסגערופען — הייסט עס, אַז אהרן פראַנק איז אהערגעקומען כדי איינצוקאַסירען זיין אַלטען חוב? צי האָט איהר דען ניט אַ טראַכט געטון אַז איהר שטעלט אייער לעבען אין קאָן? אַז איהר געהט אויף אַ געפאַהר? שוין-זשע ווייסט איהר עס ניט, אַז איך ברויך נאָר אַ וואונק טון, און מען וועט אייך תיכף אַרעסטירען און אַוועקזעצען אין תפיסה, פונוואַנען איהר וועט שוין ניט געפינען קיין וועג אויף צוריק?

— אַ מאָדנער מענש זענט איהר, כ'לעבען, הער גראַף! — האָט פראַנק אַ שמייכעל געטון — שוין-זשע מיינט איהר, אַז אהרן פראַנק האָט שוין קיין קלעפּקע ניט אין קאָפּ, און ער האָט ניט געטראַכט וועגען דעם, אַז איהר זענט אַ רוצח און אַ מערדער, וואָס קאָן איהם מאַכען אַ שנעלען סוף? וועגען דעם אַלעם האָב איך, גלויבט מיר, בעצייטענס געטראַכט, און אַזוי איינגעאָרדענט, אַז אין פאַל, ווען איך וועל פערפאַלען ווערען, דאָס הייסט, אַז איך וועל אַריינפאַלען אין אייער רשות, זאָל דער וואָס דאַרף, בעקומען אַ פּאָר התמ'עטע בריף. אין וועלכען עס ווערט פּינקטליך און גענוי אַלץ דערצעהלט — אָבער אַלץ וואָס עס האָט נאָר אַ שייכות מיט אייער לעבען און ווירקען, הער גראַף! דער בריף געפינט זיך אין אַ זיכער אָרט! דאָס שרייבעלע איז ביי מיר אַזוי פיין אַרויסגעקומען, אַז איך האָב זיך שוין אַליין גע'חידוש'ט, פאַרוואָס איך בין ניט אין דער יוגענד געוואָרען אַ מחבר!..

באַטיאַני האָט אין שטאַרקער אויפרעגונג געשפּריזט הין און צוריק איבער'ן צימער. די אויגען זיינע די פערגאָסענע מיט בלוט האָבען געשליידערט בליצען אויף דעם אַלטען יודען, וואָס האָט איהם איבערגעקליגעלט, און וועלכער האָט רוהיג און געלאַסען געמאַכט איצט פון איהם דעם ביטערען חווק.

דער אַלטער פראַנק האָט מיט אַ כיטרע שמייכעל אַכטונג געגעבען אויפ'ן איינדרוק, וואָס זיינע ווערטער האָבען געמאַכט אויפ'ן גראַף: דער דאָזיגער איינדרוק האָט איהם פולשטענדיג בעפרידיגט — באַטיאַני איז, ווייזט אויס, געווען שטאַרק דער שראָקען און צומישט.

— דאָס איז נאָך אָבער ניט אַלץ! — האָט פראַנק טאָרט געזעצט, גלעטענדיג זיך ביי דער גרויער באָרד — לכתחילה איז דאָך אַ בריף אַ קנאַפּער בעווייז, ווייל, ווי זאָגט מען עס — אַ פּאַפּיר דולדעט אַלץ! דער גראַף באַטיאַני וואָלט דאָך אודאי גע'טענה'ט, אַז איך האָב אָנגעשריבען בלויז ליגען און רכילות, וואָס איך בין ניט ביכולת צו דערווייזען! ס'איז אָבער אַביסעל אַנדערש מיט דער זאַך: איך בין אימשטאַנד פאָרצושטעלען אַ לעבעדיגען עדות איך קאָן מחיה מתים זיין, וועלכע וועלען גרייט זיין אָפּצוגעבען אַ שבועה, אַז דער גראַף באַטיאַני איז אַ מערדער, אַן'ענט אָפּענער אַרעסטאַנט, וואָס די מאַכט פערפאַלט איהם! ווען איהר וואָלט נאָר דערזעהן מיין עדות, וואָלט איהר פּע לוירען יעדען חשק זיך ריינצוּוואַשען און איהר וואָלט גע וואָרען אַ פערצ'ערטער פאַר איבעראַשונג און פחד!

— גענוג, אהרן פראַנק! — האָט באַטיאַני אויסגערופען, און צוגעגאַנגען נאָהענט צו זיין פיינדגער — איך בין זיך מודה, אַז אין עין איצט אין אייערע הענד, און איהר האָט ניט פאַר מיר, וואָס מורא צו האָבען! די וועקסלען, וואָס געפינען זיך ביי אייך זענען אויף אַ גרויסער סומע! איך לייקען עס ניט, און איך זאָג זיך ניט אָפּ פון בעצאָהלען זיי. פונקט איצטער האָב איך אָבער ניט קיין געלד. איך פערנעהם ערשט ניט פון לאַנג מיין איצטיגען פּאָסטען, און איך האָב נאָך ניט געהאַט די געלעגענהייט נתעשר צו ווערען. אויב איהר וועט מסכים זיין צו פראַלאָנגירען דעם חוב ביז שלום וועט געשלאָסען ווערען, בין איך גרייט אייך צו בעצאָהלען גוטע פראָצענטער!

פראַנק האָט אַ קוועטש געטון מיט די פּלייצעס.

— גראַף באַטיאַני — האָט ער זיך אָפּגערופען — איהר רעדט וועגען שלום פרידען, און איהר האָפט אַליין ניט דערויף! ס'איז נאָך גאַנץ ווייט דערצו! די מלחמה קאָן געדויערען אַ סך יאָהרען, און ס'איז שווער צו זאָגען, צי וועט איהר דאַן נאָך לעבען, און זיין קאָמענדאַנט פון פראַג! הער גראַף, מיר איז נמאס געוואָרען צו וואַרטען! איך וויל צוריקבעקומען מיין געלד מיט אַלע פראָצענטער, און אין געגענזאַץ וועל איך לאָזען אין גאַנג אַלע מיטלען, וואָס געפינען זיך אין מיין רשות, כדי צו אַרויסקריגען מיינס!

— איהר זענט צו אכזריות'דיג, פראַנק!

— אַנדערש קאָן איך ניט! איך בין גאָר ניט אכזריות'דיג, ווי איהר זענט עס געווען אין יענעם טאָג, ווען צוזאַמען מיט מיר זענט איהר געשטאַנען אין געריכט-זאַל, און בעפוילען דעם תליון ער זאָל אויף מיר קיין רחמנות ניט האָבען, און פּייניגען מיך וואָס שטאַרקער! יאָ, הער גראַף, איך האָב דאַן געליטען אוממענשליכע יסורים, און נאָך היינט פיהל איך די שמיץ פון די בייטשען, מיט וועלכע מען האָט מיך דאַן מכבד געווען! היינט געפינען זיך אָבער די פּייניגונגס מכשירים אין מיינע הענד, און איך וועל זיי פעסטער צודריקען, כדי איהר זאָלט וויסען, ס'אַרט שמערצען זיי פערשאַפען!

(פאָרטזעצונג קומט)

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע

דער סדר-היום פון אַ היינטיגען סוחר.

ער לייענט אַ געפאָרענע צייטונג.
שמועסט אַביסעל מכה פּאָליטיק.
ער בעהאַלט זיך פון די בעלי חובות.
רעדט זיך איבער מיט'ן פּערסאָנאַל.
ער טוט תפילה פאַר'ן סעקוועסטראַטאָר.
כאַפּט אַביסעל אַ דרעמעל.
ער לייגט איבער די סחורה פון איין פּאָליצע אויף דער צווייטער.
ער רייניגט די קאַסע פון שטויב טרוימט וועגען עולם-הבא...

פינסטערניש אלס סגולה.

בעריל: זאָג מיר, שלעריל, פאַר וואָס האָבען חתן כלה ליב צו פערברענגען וואו עס איז פינסטער?

שמעריל: כדי עס זאָל זיי ניט „נודיען" קוקענדיג איינע אויף די אַנדערע.

ספּאָרט.

ווי עס איז נאָר אָנגעקומען דער זו מער האָט זיך אָנגעהויבען די לעבעדיגע בעוועגונג אין דער ספּאָרט וועלט: דער טאַטע לויפט זוכען אויף ברויט, די מאַמע לויפט זוכען אַ דאַטשע, די טאָכטער לויפט נאָך בחורים, דער זוהן יאָגט זיך נאָך נדן ,א. א. וו. א. א. וו. און דער דאָלאַר מאַכט כסדר „גאָלען".

אין קאָלאָניאַל-געשעפט.

— האָט איהר נאָך פון דעם קאַווע, וועלכען איך האָב געקויפט ביי אייך גענומען אַ האַלבען קילאָ?

— יאָ. גנעדיגע, מיר האָבען געקויפט אַ גרויסען קוואַנטום פון דעם קאַווע, אַזוי אַז אונז וועט נאָך קלעקען אויף אַ האַלבען יאָהר.

— אַ דאַנק פאַר די אויסקונפט. איצט ווייס איך, אַז איך דאַרף אויסמיידען אייער קראָם אין משך פון אַ האַלבען יאָהר, ווייל די קאַווע, וועלכע איהר האָט מיר נעכטען פערקויפט, טויג אויף כפּרות.

שאָפערס ציהט צו אומגליקען.

— מאַקס: אַ קלאָג צו דיין קאָפּ. בענעק. דיין ווייב איז דאָך ענטלאָפען מיט אַ שאָפער!

בענעק: — מאָרגען מענשען די שאָפערס נאָר עס ציהט זיי צו אומגליקען.

אין מוזעאום.

משה'לע פליגנער: איך האָב געזעהן אין אַ מוזעאום אַ פרוי, איז זי אַזוי הויך, אַז מען זי דאַרף זיך אויסריינ נען די ציינער, מוז זי זיך אויפשטעלען אויף אַ שטוהל צו דערלאַנגען איהר מויל.

צו וואָס איז עס גלייך.

דוד: צו וואָס איז געגליכען אַ מי נוסטער היינטיגע צייט?

נחמן: צו אַ ביליגען מלבוש, ווייל ביידע טראָגען זיך גיך אָפּ...

קאַליע געוואָרען די אויגען.

קלמן: — מיינע אויגען טוען מיר וועה

זלמן: — אַזוי פיל לערנסט?

קלמן: — ניין, ס'איז פון די קורצע קליידלעך...

פון די עקזאַמענס.

לעהרער: וואָס טאָר אַ שילער ניט אָפּלייגען פון ביינאַכט אויף אין דער פריה?

שילער: ווינשען די עלטערן אַ גוטע נאַכט.

די ריכטיגע זייט.

מאיר: וואָס איז עפּעס מיט דיר, שניאור, וואָס די זעהסט אַזוי שלעכט אויס?

שניאור: די זייט טוט מיר וועה.

מאיר: וועלכע זייט?

שניאור: אדם הראשון'ס זייט.

אַ גוטהערציגער.

שדכן: דעם בחור, וואָס איך רעד אייער טאָכטער איז אַ זעלטענער פריינדליכער מענש.

מחותן: מיט וואָס איז ער דאָס אַזאַ פריינדליכער מענש?

שדכן: פערגעסט ניט, אַז ער איז אַ פאָטאָגראַף, און אַ פאָטאָגראַף מיהט זיך יעדערן צו מאַכען אַ גוטע אויפ נאַהמע.

אַפאָריזמען.

צוליב דעם וואָס די פרויען טראָגען קורצע קליידער. קענען די מענער ניט אויפהויבען די קאָפּ..

חתונה האָבען איז ניט געפעהרליך, געפעהרליך זענען נאָר די חתונות וואָס די פרוי שטעלט אָפּ דעם מאַן נאָך דער חתונה.

ווען אַ פרוי ווערט קראַנק איז ניט אַלע מאָל קען איהר אַ דאָקטאָר העלפען, אָפט געפינט זי איהר הילף אין אַ וואַט-קאָם, אָדער אין אַ קליידער-געשעפט.

מאָדערנער ווערטער-בוך.

אויטאָפּיע: אַז אַ סוחר אין פוילען רעדט זיך איין. אַז ער וועט עקזיסטירען אין יאָהר 1927.

באַלאַנס (גלייכגעוויכט): אַז מען זעצט איינעם אָן 40,000 זלאָטעס און זעצט-אָן אַנדערע אויף 40,000 זלאָטעס.

גיגאַנט: ווער עס קאָן היינט אויס-קויפען אַ וועקסעל צום טערמין.

דעקאָלט: אַזוינס, וואָס כדי זיך אויס-צושניידען ביז'ן האַלז. שניידט מען אויס דעם מאַנ'ס קעשענעס.

ענטדעקונג — די קליידער, וואָס היינ-טיגע מיידלעך טראָגען.

אינטערעסאַנט: די מינוט, ווען אַ רעדנער ענדיגט.

אינצידענט: די ערשטע מינוט נאָך דער חתונה, אָדער שלום-בית ביי אַקטיאָרען.

אינטערוויעוו: אַ „רפואה", וואָס העלפט ווי אַ טויטען באַנקעס.

דאַטשע: אַ מענה לשון פאַר ווייב'ס.

ווי פאַר וועמען.

— ניט אמת, דאָקטאָר, אַז די שלעפּע קישקע, דאָס איז אינגאַנצען אַן'איבעריגער אבר?

— פאַר פּאַציענטען... יאָ... אָבער פאַר דאָקטוירים ניט...

אכטונג, יודיש פּובליקום!

צום נייעם זומער-סעזאָן האָבען מיר דערהאַלטען אַ גרויסען אויסוואַהל פון ספּעציעלע בגדים, ווי אייזערנע היט (קאַסקעס), אייזערנע פאַנצערס אייזער-נע געדיכטע מאַסקעס א. א. וו. אויף צו שפּאַצירען אין די לאָדזער פּאַרקען און גערטנער.

פירמע

„לעבענס-פערזיכערונג".

זוך די פרוי.

זלמן: די פרוי איז שולדיג אין דעם, וואָס איך בין איצט אַ רואינירטער.

קלמן: וואָס האָט זי דיר געטון?

זלמן: זי האָט געזעהן ווי איך קריך אין אַ פענסטער, האָט זי צוגערופען אַ פּאָליציאַנט.

אוממעגליך.

זי: — דו ליבסט מיר ניט מעהר...

ער: — וואָס רעדסטו? איך ליב דיך.

זי: — ווי קען מען דען ליבען אַ פרוי אין אַזאַ אַלטער קלייד?

„מיעשאַניאַווע".

ער: ליבע פריילין! איהר האָט ביי מיר אין אַן'אייביגע וואוינונג.

זי: זעהר גוט, אָבער וויפיל וועט מיין פאָטער דאַרפען אייך צאָהלען דירה-געלד?

צוויי סוחרים.

— בארג מיר אַ גמילות-חסד.

— לאָמיר בעסער בלייבען גוטע פריינד.

רענטגעניצע פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
פּזשעזשינער 11, טעל. 37-63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָווענד

ד"ר וואָליפּסקי	נאָז, האַלז, אויערן-קר.	4—3
ד"ר קערשנער	קינדער-קראַנקהייטען	10.30—9 5.30—4
ד"ר שיפּמאַן	אינערליכע קראַנקה.	12—10 6—5
ד"ר לוביטש	הויט-און געשלעכט קר.	1—11
ד"ר שמירגעלד	נערווען און גייסטיגע קר.	2—12
ד"ר גאָלדבלאַט	אויגען-קראַנקהייטען	2—12.30
ד"ר עליאַסבערג	כירורגישע קראַנקה.	3—1
ד"ר בערגסאָן	פרויען און געבורטס-הילף	4—3

טעלע-מעדיצינע, שפּריצונגען ווי שטעלען א. ז. וו. פּאָקן-שטעלען, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראַהלונג איינשפּריצונגען, מאַסאַזשען, עלעקטריזאַציע, אָפּעראַציעס. אויף פּערלאַנג — היזיטען אין שטאָט. — אין לאַבאָראַטאָריום ווערן אָנגענומען אַלע אַרט אַנאַליזען, ווי אורין, פּלעגמע און בלוט. 2130

בייַ דער רענטגעניצע איז געעפענט געוואָרן א
דענטיסטישער קאַבינעט
עס נעהמען אָן:

ד"ר זילבערשטיין	צאָהן-אַרצט	9—2 נ. מ.
ד"ר לאַזשינסקא סטאַראַשאַלסקא	צאָהן-אַרצט	7.30—3

קינסטליכע ציינער, קאַראָנען, פּלאָמבען א. ז. וו.
די רענטגעניצע איז אויך שבת זונטאָג.
וויזיט 3 זלאָטעס.

בריליאַנטען
גאָלד, זילבער, פּערל, קינסטליכע ציינער
זאָגאַר צובראָכענע קויפט און צאָהלט מיט
:—: 50 פּראָצענט טייערער ווי אומעטום :—:
M. Lewin, Piotrkowska 41
פּראַנט-געוועלב. 472

28 | נאָר | 28 | נאָר | 28
פערקויפט נישט אייער
מעבעל,
דיוואַנעס, פּעלצען, אָנציגער, נייַ-מאַשינען א. ז. וו. בעסער איהר איבערציינט אייך נאָך בייַ די לאַנג-עקזיסטירענדע פירמע
ה. ראַזאַניס, בענעדיקטאַ 28
נאָר אין צאָהלט די העכסטע פּרייזען!
בעמ.: בייַ מיר אויף לאַגער שטענדיג פערשידענע געניצטע מעבעל און נייַע צוזשטאַנד, פּרייזען צוגענגליכער, ווי איבעראַל!
28 | נאָר | 28 | נאָר | 28

מעבעל
שלאָפצימערן, עסצימערן, מעדכען-גאַבינעטען, פּאַרצימערן, קוכען-איינריכטונגען ווי אויך איינצעלנע מעבעל-געגענשטאַנדען צו צוגענגליכע פּרייזען אויף בעקוועמע בעדינגונגען
קען מען בעקומען נור אויף 473
5 Zawadzka 5 (אויפ'ן הויף)

Dr. med.
M. GLAZER
ul. ZIELONA Nr. 6
הויט- און וועגערישע קראַנקהייטען.
נעמט אָן פון 8—10, 12—2 און 7—8 אָוו. 589

Dr. med. J. POLAKOW
ספּעציאַליסט פאַר קינדער-קראַנקהייטען
KONSTANTYNOWSKA 37a Tel. 39 75
נעמט אָן פון 5—6.30 אָוו. אינדערהיים
און פון 2—3 אין דער רענטגעניצע אויף
ייעזוס מאַריע פּעטריקאָווער 294 331

969 Dr. med.
EYCHNER JAKÓB
Aleja 1go Maja 16, Tel. 11-24
אינערליכע און קינדער קראַנקהייטען.
נעמט אָן פון 6—7 אין אָוו. זונטאָג פון 3—4 נמ.

Dr. med. J. LEYBERG
איז צוריקגעקעהרט.
הויט, וועגערישע און געשלעכט - קראַנקהייטען.
טראַוגוטאַ 5, טעל. 7-73.

ראַטעוועט דאָס געזונד!
די גרעסטע וועלטליכע מעדיצינישע פערזענליכקייטען האָבען בעשטעטיגט, אַז
75 פּראָצ. קראַנקהייטען שאַפען זיך פון עצירות.
א קראַנקער מאָגען איז די הויפּט-סיבה פון די פערשידענסטע קראַנקהייטען, פערוּנרייניגט אָס בלוט און שאַפט אַ שלעכטע שטאָף-ווערקסלונג.
די בעוואוסטע פון 48 יאָהר אויף דער גאַנצער וועלט
ZIOŁA z GÓR HARCU D-ra Lauera
ווי עס האָבען בעשטעטיגט די פּראָפעסאָרען פון בערלינער אוניווערזיטעט ד"ר פ. לעידען, ד"ר מאַרטין, ד"ר האַלפּלעטער און אַ סך אַנדערע בעריהמטע דאָקטוירים, זענען אַן אידעאַל-מיטעל אויף געזונד צו מאַכען דעם מאָגען, פערניכטען דאָס עצירות (פערהאַרטונג), זענען דאָס אונפערגלייכליכסטע בלוט-רייניגונגס-מיטעל, פערלייכטערן די פונקציע בייַ די פער־דייאונגס-אָרגאַנען, פערשטאַרקען דעם אָרגאַניזם און ערוועקען אַן אַפּעטיט.
Zioła z Gór Harcu D-ra Lauera פערניכטען דאָס לייַדען אויף דער לעבער נירען, גאַל-שטיינער, העמאָרוידען, רעומאַטיזם און אַרטרעטיזם, קאָפּוועהטאָג, אויסשלאָגונג און לישאַיען.
Zioła z Gór Harcu D-ra Lauera זענען בעשענקט געוואָרען אויף די דאָקטוירים-אויסשטעלונג מיט אויסצייכנונגען אין גאָלדענע מעדאַלען און באַדען, בערלין, וויען, פּאַריז, לאָנדאָן און אַ סך אַנדערע שטעדט. טויזענדער דאַנקבריוו האָט בעקומען ד"ר לאַוער פון אויסגעהיילטע פּערזאָנען
פּרייז פון אַ האַלבע שאַכטעל 50 גר., דאָפּעלטע שאַכטעל 2.50
פערקויף אין אַפּטייקען און אַפּטייק-סקלאַדען
בעמערקונג: היט אייך פאַר אָהנוויערטיגע נאָכמאַכונגען.
רעפּרעזענטאַנט אין פּוילען: Józef Grossman, Warszawa, Chmielna 49

קאָנצעסיאָנירט דורך דער עלעקטראָוניע.
ווער סוויל האָבען אַ ליכטיג לעבען!
זאָל קומען צו דער בעוואוסטער פירמע
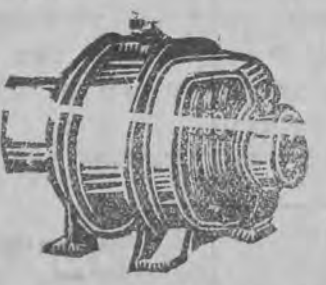
ב. ראָטביין
קאָנסטאַנטינער 3
וועלכע פיהרט אויס אַלע אַרט עלעקטרישע אַנלאַגען ליכט און קראַפט גרויסער אויסוואַהל פון עלעקטרישע אַרטיקלען. צו ערמעסיגטע פּרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!

אכטונג דאַמען!
נאָך אַ גרינדליכען שטודיום פון מיין פּריזיער-אַנשטאַלט אויף דער פּאַלודניאָווא 15 האָב איך ערעפנט אַ ספּעציעלען
דאַמען-סאַלאָן
אונטער דער לייטונג פון אַ בעוואוסטען ספּעציאַליסט, וואו עס ווערט אויסגעפיהרט שערען, אָנדולאַציע און מאַניקיר צו קאָנקורענץ-פּרייזען! 474

ערשטקלאַסיגער נאַטורעלער
עסיג
טיש, וויין און מאַרניר-
איז פּענסלעך און אין פלעשלעך אויסאַרבייטונג פון ייער פיר.
Zakłady Przemysłowe WINKELHAUSEN, Tow. Akc. Starogard (Pomorze).
עמפּפעהלט דער סקלאַד
נ. הערצבערג, לאָדז, נאַרוטאָוויטש 32, טעל. 13-59
צו בעקומען איבעראַל! 350 צו בעקומען איבעראַל!

ראַדיאָ-אַמפּערס און צאַנדעלאַברען
[illegible]
קאָנסטאַנטינער 5
[illegible] נעהמט אָן פון 9 פריה ביז 8 אווענד. [illegible]

שרייבע!
שעהן און שנעל
לערנט איס דער
בעריהמטער
קאַלינראַ
ל. בערמאַן
זאַחאָדניאַ 4

זאָל גאַנץ לאָדז וויסען, אַז דאָס
מעבעל-געשעפט
פון פּראַסאָוויטש און רעכט
145 פּעטריקאָווער 145 אין הויף
האָט זיך פערגרעסערט און בעזיצט אויף לאַגער א גר. אויסוואַהל פון שלאַף-צימער, עס-צימער, ביוראָ-איינריכטונג קוכען-מעבעל, ווי אויך עגצעל - געגענשטאַנדע.
אַלעס פון אייגענע אויסאַרבייטונג
בעמערקונג: מיר קויפען אויך גענוצט מעבעל און צאָהלען די העכסטע פּרייזען 387
פאַר באַר! אויף וועכסלען!

פאַר 30 זל.
קען יעדער האָבען עלעקטריש-בעלייכטונג
אויסגעפיהרט דורך דער פירמע
ש. פ. שמאַלעוויטש
8 פּאָלודניאָווא 8
מיט בעשטעטיגונג פון דער עלעקטראָוניע
וויכטיג פאַר הויזבעזיצער!
איהר שפּאָרט 80 פּראָצענט שטראָם.
אויסקונפט ווערט ערטיילט. 489

רענטגעניצע פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגיערסקא 17, טעל. 16-33.

ד"ר ראַמאַוואָסקי	נאָז, האַלז, אויערן קר.	11-9 3-2 7—6
ד"ר רוזשאַנער	הויט-און געשלעכט קר.	11—10 2—1
ד"ר גאָלדשטיין-פּאַראַק	אויגען-קראַנקהייטען	8-7 2-1
ד"ר יוסטמאַן	נערווען קראַנקהייטען	7-6 1-12
ד"ר ראָזענצווייג	קינדער-קראַנקהייטען	5-4 12-10
ד"ר פּאַפּיערני	פרויען-און געבורטס-הילף	6-5 1-12
ד"ר קאַנטאָר	כירורגישע-קראַנקהייטען	2-1.ז 4-3
ד"ר וויינבערג	אינערע הערץ לונגען-קר	7-5 11-10
ד"ר סטופּעל	רענטגען	12-10 6-4
ל. פּרוסאַק	צאָהן-אַרצט	10—2
נ. ראָזעס	צאָהן-אַרצט	7—3

צאָהן-פּלאָמבירונג, בעלייכטונגען, קראָנען, מאָסטען, א אז. וו.
בייַ דער רענטגעניצע איז געעפענט געוואָרען
רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט-קראַנקהייטען פון קאָפּ (פּאַרך) מיט רענטגען-שטראַהלען, פאַר בעשטראַהלונג און דורכלייכטונגען, קוואַרץ-לאַמפּע, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע, אַלע מעגליכע אַנאַליזען. א קורס פאַר שטאַמלער.
אָנמעלדונגען נעמען שארלאך (שקאַרלאַטין) פון 4—5 נאָכם.
די רענטגעניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
וויזיט אין דער שטאָט.

וואַרשאַווער קאַפּעלושען-פאַבריק
W. Czarny, Piotrkowska 38
בעזיצט אויף לאַגער
פילץ-היטען
וואַרקעס פאַר מאָדיסטקעס.
עס ווערען אויך אָנגענומען בעשטעלונגען. 295

פאַר 5 זלאָטעס
עלעקטריש בעלייכטונג אין שטוב!
אויף ראַטעס נור צו 5 זלאָטעס וועכענטליך בעקומט איהר בייַ מיר נייַע אַנלאַגעס און איבערמאַכען פון אַלטע אויף נייַע אַנלאַגעס, ווי אויך פערשידענע עלעקטראָטעכנישע מאַטעריאַלען, זשאַרובקעס, גאַז-צילינדערן אַלעס צו זעהר בילינע פּרייזען. קומט, איבערצייגט אייך!
בעמערקונג: פּיאָן פאַר קאַסע.
מיט אַכטונג ה. סאָלניק,
צינגעל-גאַס 63 נעבען פּוילישען טעאַטער

אַ גרויסער אויסוואַהל
שירם
— פון —
און **שטעקענס**
מיט 25 פּראָצ. ביליגער, ווי איבעראַל!
צו בעקומען אין פון ווערקשטאָט
ס. פינגענבוים,
19 נאַרוטאָוויטש 19.
בעמערקונג: ס'ווערען אויך אָנגענומען אַלערליי רעפּאַראַטורען, ווי אויך איבערציהען. 324
געדענקט די אַדרעס: נאַרוטאָוויטש (רזשגלנאַ) 19.

וכי תמכור ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו!
און טאָמער יאָ? זאָלסטו קומען צו לויפען אין ביוראָ פּעטריקאָווער 18, וואו ס'ווערט ערלעדיגט אַלערליי ביטעס לויט'ן אוסטאַוו, קלאָורעכ, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, אַפּעלאַציעס, אַמאָזאַציעס. אַדוואָ-קאַניעס, רעסורסעי—וועגען האַנצעסיעס אין קאָמיסאַריאַט-רזשאָנדו, בימעס אין אַלע פּאָ-ליצייַ-געצ-רקען, שותפות-אַקטען, סטאַטו-טען, אַקטען אינטערציזיעס, אַקטען דאַראַחיזיעס, קאַרנע ספּראַוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען. 503
שנעל, רעיעל און ביליג!

יעדער איינציגער האָט זיך איבערצייגט, אַז פאַר
מעבעל
דיוואַנעס, פּעלצען, ניי מאַשינען, גאַרדעראָבען א. ז. וו. צאָהלט די העכסטע פּרייזען
א. ווייצמאַן נאַרוטאָוויטש 19
(דזשעלנאַ)
מיין מעבעל-געוועלב, (פּריוואַט-וואוינונג שענקעוויטש 29) בייַ מיר איז שטענדיג פערשידענע גענוצטע מעבעל מען גוטען צושטאַנד צו פערקויפען. 1374

דאס לאָדזער לעבען

נײַער פאָלקסבלאַט
.2 יולי 1926.

פאַר וואָס די אינדוסטריעלער האָבען אָפּגעוואָרפען די הוספה-פאָדערונג פון די אַרבייטער.

ערקלערונגען פון אינדוסטריעלע ד"ר באַרטשינסקי.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די הוספה-פאָדערונגען פון די טעקסטיל-אַרבייטער האָט דער פרעזעס פון גרויס-אינדוסטריעלער פערבאַנד ד"ר באַרטשינסקי אין אַ געשפרעך וועגען דער לאַגע אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע געגעבען צווישען אַנ. פאָלגענדע ערקלערונגען:

די אינדוסטריעלער מוזען אָננעהמען אַ נעגאַטיווע שטעלונג צו די הוספה-פאָדערונגען פון די טעקסטיל-אַרבייטער, ווייל די אינדוסטריע געפינט זיך אין אַ שווערער לאַגע. אויב עס מאַכט זיך אַ שטיקעל אויפלעבונג, איז דאָס נאָר אַ פעראיבערגעהענדע ערשיינונג, אַלע טראַנזאַקציעס קומען אָן מיט גרויסע שוועריגקייטען און מען מוז ברענגען קרבנות דורך אַ פרייזען-ירידה, אמת דורך דער ירידה פון אונזער וואַלוטע, זענען ענטשטאַנען געוויסע עקספּאָרט-מעגליכקייטען, וואָס די אינדוסטריע בע-מיהט זיך אויסצונוצען, הערשט אָבער אַ קאָלאָסאַלער קריזיס הן אין דייטש-לאַנד און הן אין משפחיען, פיהרען די אָרטיגע אינדוסטריעלער, אַ פערביסענעם קאָנקורענץ-קאַמף אויף די מערק אַזוי, אַז פאַר אונזער אינדוסטריע בלייבט זעהר קאַרגע מעגליכקייטען זיך צו דער-שלאָגען צו געוויסע פּאָזיציעס אויף די אויסלענדישע מערק, אַ חוץ דעם גיבען די טשעכישע און דייטשע אינדוסטרי-עלער כחורות אויף לאַנג-טערמיניגע קרעדיטען און אָהן פּראָצענטער. אין דער היגזיכט שטעהט די פּוילישע אינ-דוסטריע אינגאַנצען אונבעהאָלפען, ווייל מיר האָבען נישט קיין מיטלען פאַר זיך אַליין, איז דאָך אויסגעשלאָסען פון גע-בען קרעדיטען. אויפ'ן אויסלענדישען מאַרק קענען מיר נאָר קאָנקורירען מיט ביליגע פרייזען און אויב מיר זאָלען איצט געבען די אַרבייטער אַ הוספה אפילו פון 10 פּראָצענט, וועלען מיר איצט מוזען העכערען די פרייזען אויף 3–4 פּראָצענט. עס איז נישט קיין שום ספק, אַז דאָס העכערען די לוינען פון די טעקסטיל-אַרבייטער, איז אַנ'אָנהויב פון העכערען די לוינען אויף אַלע צווייגען.

עס איז קלאָהר, אַז די לאַגע פון די אַרבייטער איז קאַטאַסטראָפאַל, נאָר זיי פערדינען וועהניג נישט צוליב דעם, וואָס די לוינען זענען נידריג, נאָר צו-ליב דעם, וואָס די אַרבייט-טעג זענען רעדוצירט. די לאַגע פון די אַרבייטער קען אויסגעבעסערט ווערען נישט דורך העכערען די לוינען, נאָר דורך פער-גרעסערען די צאָהל אַרבייטס-טעג.

2 פרייטאָג כ תמוז תרפ"ו	יולי. זון-אויפגאַנג: 4.10 זון-אונטערגאַנג: 6,57 לענג פון טאָג 14,24 ליכט-צינדען 7.40

פון די שולען.

(מ) אויף דער לעצטער זיצונג פון שול-ראַט ביים מאַגיסטראַט איז בעטראַכט געוואָרען צווישען אַנדערן די פראַגע וועגען געבען קאָנצעסיעס אויף שולען. ס'איז בעשלאָסען געוואָרען איבערצושי-קען די בקשות צום שול-קוראַטאָריום. דער שול-ראַט האָט אויך בעשטעטיגט דאָס בלייבען אויף זייערע פּאָסטענס דעם לייטער פון די שול נומער 139, ה' גאָלאָמב און אין דער שול נומער 160 דעם ה' כודי.

קראַנקען-קאַסע.

דער קרייז-פערזיכערונגס-אַמט האָט געמאָלדען דער קראַנקען-קאַסע, אַז די מיליטער-פליכטיגע, וועלכע זענען צו-גענומען געוואָרען צו מיליטער-דינסט קענען זיך נישט רעכענען פאַר אַזעלכע, וואָס האָבען פערלוירען זייערע פער-דינסטען און פערלירען דעריבער באַלד דאָס רעכט אויף „שוויאַטשעניעס" פון פון דער קראַנקען-קאַסע.

* *

(אז) די קראַנקען-קאַסע פּראָיעקטירט אויסבויען אין טושין אַ סאַנאַטאָריום פאַר לונגען-ליידענדע און פאַר רעקאָנ-וואַלעסצענטען.

ליגע פאַר'ן אַרבייטענדע א"י.

דער סעקרעטאַריאַט פון דער ליגע איז אונז מודיע, דאָס די צייכנונגען אויף באַנק-אַקציעס פון אַרבייטער-באַנק אין פּאַלעסטינע (בנק הפּועלים), וועלכע זענען געמאַכט געוואָרען פאַר'ן 1. יאַ-נואַר 1925 און זענען ביז'ן 15. יוני ה. י. נישט אויסגעצאָהלט געוואָרען, זענען אין הסכם מיט די סטאַטוטען פון באַנק, מיט אונזערע פריהערדיגע מעלדונגען, בטול געוואָרען.

אַקציעס, וועלכע זענען געצייכענט געוואָרען אין דער צייט פון 1 יאַנואַר 1925 ביז'ן 1 יולי 1925, דאַרפען אינ-גאַנצען אויסגעצאָהלט ווערען שפּעטס-טענס ביז'ן 1. סעפּטעמבער ה. י. נאָך דעם טערמין וועלען נישט העלפען קיי-נע רעקלאַמאַציעס.

זעלבסטמאָרד פון פערליבטע.

אַ יונג פּאָרל'כע פערסמ'ט זיך אין וואַלד – אין 3 וואָכען אַרום ערשט געפונען זייערע טויטע קערפּער.

(–) נעכטען פריה האָט מען אין בעל-דאַוווער וואַלד, לאָדזער קרייז, געפונען 2 טויטע קערפּערס, פון וועלכע די קעפּ זענען שוין געווען אָפּגעטיילט. אויף די שיידלעך איז שוין נישט געווען קיין האָר, נישט קיין הויט און נישט קיין פלייש.

די פּאָליציי האָט תיכף אונטערגענומען אַנ'אויספאָרשונג און עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז די טויטע זענען: דער 21-יעהריגער רודאָלף הינק, אַ קצב פון אַלעקסאַנדראָווסקא 102 אין לאָדז און די 19-יעהריגע עמיליא ריטער, אַ טאָכטער פון" גוט-בעזיצער אין דאָרף גראַבינעק.

די טויטע קערפּער זענען געלעגען אין וואַלד דריי וואָכען. עס איז פעסט-געשטעלט געוואָרען, אַז ביידע האָבען זיך גע'סמ'ט. די סיבה פון טראַגישען זעלבסטמאָרד זאָל זיין אַ שטאַרקע לי-בע. דאָס פּאָרל האָט זיך געליבט איי-נע יאָהר, נאָר די עלטערען האָבען נישט צוגעלאָזען צום שידוך.

פון געריכט.

דעזערציע.

(אז) אין קרייז-געריכט איז פאָרגע-קומען דער פּראָצעס געגען סטאַניסלאַוו רזשיעדזשיץ, וועלכער ווערט בעשול-דיגט אין דיזערציע.

דער בעשולדיגטער פערענטפערט זיך דערמיט, וואָס זיינע עלטערען זענען געווען אין אַ שווערער מאַטעריעלער לאַגע און ער האָט זיי געמוזט מיטהעל-פען.

דאָס געריכט האָט פער'משפּט סטאַ-ניסלאַוו דזשיעדזשיץ צו אַנדערהאַלבען יאָהר טורמע און דעגראַדאַציע צו דער צווייטער קאַטעגאָריע זעלנער.

סוף גנב.

(אז) דאָס קרייז-געריכט האָט נעכטען בעהאַנדעלט דעם פּראָצעס געגען גנב אברהם ראָזע, וועלכען עס האָט זיך איינגעגעבען צו כאַפּען ביי דער האַנד ביי אַ גנבה אין מאַנופאַקטור-מאַגאַזין פון סאַמועל פאַיסט (פּיעטרקאָווער 67).

דעם 6-טען מערץ איז אין דערמאָנ-טען מאַנופאַקטור-געשעפט געקומען אַנ'-עלעגאַנט-געקליידעטער יונגערמאַן, זיך פּאָרגעשטעלט אַלס בידגאָשטשער סוחר און געבעטען ווייזען סחורה. האָט מען פאַר דעם סוחר אָנגעוואָרפען אַ גאַנצען באַרג מיט סחורות. פּלוצים איז איין שטיק פון טייערסטען זייד נעלם געוואָ-רען. די פערקויפערס האָבען זיך באַלד געכאַפּט ווער דער „סוחר" איז און מען האָט איהם געלאָזט אַרעסטירען.

ביי דער אויספאָרשונג האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז דער „סוחר" איז שוין עטליכע מאָל בעשטראָפט געוואָ-רען אין פערשידענע געריכטען אין פּוילען. אַ חוץ דעם האָט ער מיט ער-פאָלג „זאַסטראָלירט" אויך אין אויס-לאַנד.

דאָס געריכט האָט פער'משפּט אברהם ראָזע צו 1 יאָהר טורמע.

פערד-נעיענען.

(אז) ווי מיר דערוויסען זיך, וועלען די פערד-נעיענען אין לאָדז פאָרקומען פון דעם 18. ביז דעם 28. יולי.

פון יודישען טעאַטער.

דער ערפאָלג פון ליפּמאַנס-טרופּע אין טעאַטער „סקאַלאַ" האָט בעוואויגען די טרופּע צו בלייבען אויף נאָך 4 פאָר-שטעלונגען.

שבת ביינאַכט ווערט געשפּילט שעקס-פּירס „האַמלעט", אין אָוונט „טרילבי". אין ביידע שטיק שפּילט משה ליפּ-מאַן די הויפּט-ראָלען.

די פאָרשטעלונגען פון ליפּמאַנ'ס טרופּע געהען ביי אויספערקויפטע הייזער. עס איז דערום צו האָפען, אַז אויך די לעצטע פאָרשטעלונגען וועלען אַראָפּ מיט'ן זעלבען ערפאָלג.

זיך איבערגעשניטען דעם האַלז.

(–) אויף מלינאַרסקא 28 האָט זיך איבערגעשניטען דעם האַלז דער אַרמי-גער איינוואוינער סטעמפּשינסקי.

אין אַ שווערען צושטאַנד האָט מען פּאַ-גאָטאָוויע איהם אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

קאַמף מיט'ן טאַבאַק-שמוגעל.

(ס) זייט עטליכע טעג ווילט אין לאָדז דער פּרעזעס פון הויפּט צאָל-אַמט ה' סקירסקי, וועלכער האָט אַרויסגע-געבען בעזונדערע פעראָרדנונג די צאָל-וואַך צווישען וויעלון און טשענסטאָ-כאָוו, וועגען פערהיטען די גרעניץ פון טאַבאַק-שמוגעל.

זכרונות וועגען הרב אלי' חיים מייזעל זצ"ל

83 בעאַרבייט ספּעציעל פאַר'ן „נ. פאָלקסבלאַט"

דער משומד בלאָך און די גירושים אין רוסלאַנד.

דער לאָדזער רב האָט זיך נישט בעגנוגענט מיט דער אי-נערליכער אַרבייט אין לאָדז. זיין פערנעהם איז געווען פיל גרע-סער און זיין רוהם איז געגאַנגען פיל ווייטער ווי אין די גרע-ניצען פון דער שטאָט. דער רב האָט זיך וואַרים אָנגערופען אויף יעדע אַלגעמיינע צרה, וואָס האָט געטראָפען דער יודישער בע-פעלקערונג אין רוסלאַנד, בעת דער צאַרישער הערשאַפט.

אין יאָהר 1894 האָבען זיך שטאַרק פערגרעסערט די גזירות וועגען גירושים פון די יודען, וועלכע האָבען נישט געהאַט קיין וואוינרעכט אין רוסלאַנד. עס זענען אַרויסגעגעבען געוואָרען איין פעראָרדנונג נאָך דער אַנדערער וועגען אַרויסטרייבען די יודען פון רוסלאַנד אָהן שום ריקזיכט.

וואָס פאַראַ גרויס אומגליק אַזאַ גירוש איז געווען פאַר די, וועלכע האָבען געדאַרפט אַרויסגעטריבען ווערען קען מען זיך בולט פאָרשטעלען: איבערלאָזען דאָס אויסגעאַרבייט האָב און גוטס און מיט ווייב און קינד פּלוצלינג פערלאָזען אַנ'אָרט ווי מ'וואוינט שוין צעהנדליגער יאָהרען און אַוועק ערגיץ אין אַנ'-דער אָרט און כאָטש נעהמען די טאָרבע אין האַנד און געהען בעטלען.

ווען די ערשטע פעראָרדנונגען וועגען די גירושים האָט זיך בעוויזען האָט שוין דער לאָדזער רב אָנגעהויבען צו זיין טע-טיג אין דער הינזיכט פון אויפהאַלטען די פעראָרדנונג.

ער האָט זיך באַלד געשטעלט אין פערבינדונג מיט אָנגעזעהענע כלל-טוער אין רוסלאַנד, כדי צו געפינען אַנ'עצה די גזירות אָפּצושאַפען.

אין רוסלאַנד איז דעמאָלט געווען שטאַרק בעריהמט דער אייגענטימער פון אַ גאַנצער נעץ אייזענבאַהנען אין רוסלאַנד, דער גע'שמדטער יוד בלאָך. בלאָך האָט געהאַט אַ געוואַלדיגען איינ-פלוס אין דער רעגירונג. הגם, בלאָך איז געווען גע'שמד'ט האָט ער זיך מיט אַלע מעגליכקייטען בעמיהט בשתיקה צו זיין נאָהענט צו יודען און ביי יעדער געלעגענהייט אויך געווען גרייט צו טון יודען אַ טובה. נישט איינמאָל האָט זיך בלאָך געהאַט געווענדעט צום לאָדזער רב מיט דער פראַגע, צי ער קען נישט מיט עפּעס דינען. בלאָך האָט געשריבען, אַז איהם איז בעוואוסט די גרויס-קייט פון רב מייזעל, ער ווייס אַז דער לאָדזער רב איז איינער פון די גרעסטע יודען אין רוסלאַנד און איז דעריבער גרייט אויס צופיהרען יעדען פערלאַנג פון רב.

ווען די גירושים אין יענער צייט האָבען זיך אַלץ מעהר פערשטאַרקט און ס'איז מאָמענטאַל, טראָץ דער אינטערווענץ פון די יודישע כלל-טוער נישט געווען קיין עצה זיי אָפּצושטעלען, האָט דער לאָדזער רב אויף זיין אייגענער אחריות בעשלאָסען אויסצונוצען די גרייטקייט פון בלאָכ'ן צו טון עפּיס אַ טובה די יודען און דער רב האָט זיך געווענדעט צו בלאָכ'ן וועגען אַ בע-געגעניש. בלאָך האָט די דאָזיגע בעגעגעניש בעשטימט באַלד אויף צומאָרגענס.

בעת דער בעגעגעניש האָט דער רב זיך געווענדעט צו בלאָכ'ן.

– איך בין געצוואונגען איצט אויסצונוצען און אויסצופרו-בען אייער גרייטקייט מיט עפּיס צו דינען דער יודישער בעפעל-קערונג. איך פערלאַנג, אַז איהר זאָלט חירקען, דאָס ס'זאָלען תיכף אָפּגעשטעלט ווערען די גזירות וועגען אַרויסטרייבען די יודען, וועלכע האָבען נישט קיין וואוינרעכט, פון די צענטראַל-גובערניעס אין רוסלאַנד.

– איהר זענט גערעכט רב, האָט בלאָך געזאָגט. איך בין שטענדיג גרייט צו טון עפּיס פאַר יודען, און ספּעציעל פאַר אייך, צי איז אָבער נישט דאָס, וואָס איהר פערלאַנגט פון מיר געעהר-טער רב, אַ ביסעל צו פיל אויפ'ן ערשטען מאָל? איהר מוזט ווי-סען, אַז די פראַגע איז זעהר אַנ'ערנסטע, אַז פון דער אַנדערער זייט פון די אַנטיסעמיטען, ווירקען אויך איינפלוסרייכע קרייזען, כדי די פעראָרדנונג זאָל דוקא פּינקטליך און ענערגיש אויסגע-פיהרט ווערען. כדי זיך אַקעגענצושטעלען דער דאָזיגער קליקע וועט מוזען אָנגעפיהרט ווערען אַ העפטיגער קאַמף. איך זאָג מיך נישט אָפּ אָנצונעהמען שריט אין דעם דאָזיגען ענין, אָבער איך קען אייך דאָס מאָל נישט פערזיכערען אינ'ם ערפאָלג פון מיין אַרבייט.

– צו קלייניגקייטען וואָלט איך אייך נישט געדאַרפט, האָט דער רב געזאָגט, עס האַנדעלט זיך וועגען די עקזיסטענצען פון טויזענדער יודישע משפחות. אייערע איינפלוסען אין פּעטערבורג זענען גרויס, און וועגען דעם ווערט פון אונזערע פעראָרדנונגס-אַרויסגעבער דאַרף איך אייך דאָך נישט דערצעהלען. ס'איז אויך אייך מוטל דעם דאָזיגען ענין צו ערלעדיגען.

בלאָכ'ן איז שוין דאָסמאָל געגאַנגען אין אַמביציע און גאָך דער בעגעגעניש פון רב האָט ער אָנגעהויבען אין פּעטערבורג עפּיס צו טון. ס'איז נישט אַדורך קיין וואָך צייט, ווי די גובער-נאַטאָרען פון די פערשידענע גובערניעס האָבען בעקומען צירקו-לאַרען נישט אַזוי שטאַרק צו נעהמען אין אַכט די פעראָרדנונגען וועגען די גירושים. די אינטערווענצן פון בלאָכ'ן האָבען געהאַט אַ פּעולה. אַנ'אָפּשריפט פון אַזאַ צירקולאַר האָט בלאָך צוגעשיקט דעם לאָדזער רב אַלס בעווייז, אַז ער האָט די שליחות אויסגע-פיהרט לויט'ן פערלאַנג פון רב.

ווי פיל דאָס האָט בלאָכ'ן אָפּגעקאָסט מעגען זיך 50 לאָדזער יודען ווינשען צו פערמאָגען.

(פאָרטזעצונג קומט)

דער קאָנפליקט אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע.

בײדע צדדים אַרױסגעפאָהרען צו דער הײנטיגער קאָנפערענץ בײם אַרבײטס-מיניסטער אין װאַרשא. די אַרבײטער גרײטען זיך צום שטרײַקען — די אױסזיכטען. אױך די פראָװינץ װערט צוגעגרײט צום שטרײַק.

(ב) צו דער הײנטיגער קאָנפערענץ בײם אַרבײטס-מיניסטער אין װאַרשא זענען אַרױסגעפאָהרען מצד די אינ-דוסטריעלער די ה"ה: באַרטשינסקי, רומ-פעל און פּאָװלאָװסקי; מצד'ן קלאַסען-פעראײן דער דעפּוטאַט שטשערקאָװסקי און ה' װאַלטשאַק; פון „פראַצאַ" — דעפּוטאַט װאַשקעװיטש און ה' קולטשינ-סקי און פון קריסטליכען פעראײן — דעפּ. האַראַש און פר. פּיעכאָטקאַ.

קלאַסען-פעראײן.

(ב) נעכטען איז פאָרגעקומען אַ פער-זאַמלונג פון די פאַבריק-דעלעגאַטען פון קלאַסען-פעראײן, װעלכע האָבען באַריכטעט װעגען די שטימונגען פון די אַרבײטער אין די טעקסטיל-פאַבריקען אין פּעטסנעשטעלט, אַז די אַרבײטער זענען גרײט ציצוטרעטען צו אַ שטרײַק. נאָך דער דיסקוסיע איז אָנגענומע געװאָרען פאָלגענדע רעזאָלוציע:

„די פערזאַמעלטע פאַבריקס-דעלעגאַ-טען אױסהערענדיג דעם באַריכט װע-גען דער קאָנפערענץ מיט די אינדוס-טריעלער שטעלען פעסט, אַז דער שטאַנד-פונקט פון די אינדוסטריעלער, װעלכע װאַרפען ענטשירען אָפּ די גערעכטע פאָדערונגען פון די אַרבײטער, איז אַ פּראָװאָקאַציע-האַנדלונג און ענטפערען דערױף קאָן מען נאָר מיט אַ שאַרפען און אונבעדינגטען און אַלגעמײנעם שטרײַק אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע.

די פערזאַמעלטע רופען דעם אַרבײטער-כלל צו זײן גרײט אױפ'ן ערשטען רוף פון די פּראָפעסיאָנעלע פעראײנען צוצו-טרעטען צו אַ שטרײַק. אױך די פאַב-ריק-דעלעגאַטען פון

„פראַצא"

האָבען אָנגענומען אַ שאַרפע שטרײַק-רעזאָלוציע.

אַרבײטס מיניסטער.

(ב) פאַר דער קאָנפערענץ מיט בײדע צדדים װעט דער אַרבײטס-מיניסטער קאָנפערירען מיט די אינדוסטריעלער און זײ פאָרשטעלען אַ פּלאַן װי אַזױ צו לאָזען אין גאַנג די גאַנצע אינדו-סטריע.

פּראָװינץ.

(ב) נעכטען האָט די הױפּט-פּערװאַל-טונג פון די קלאַסען-פעראײנען צושיקט צו די פּראָװינצער פעראײנען טעלע-גראַפישע מעלדונגען װעגען אױסגאַנג פון דער קאָנפערענץ מיט די אינדו-סטריעלער. עס װערט פאָרגעלעגט אונ-טערצונעהמען אַ פאָרבערײטונגס-אַקציע צוצוטרעטען צו אַ שטרײַק אין פאַל װען די קאָנפערענץ אין װאַרשא װעט נישט ברענגען צו קײן אױסגלײַך.

אַרבײטס אונספּעקטאָר.

(ב) דער אַרבײטס-מיניסטער האָט טעלעפאָניש אַרױסגערופען קײן װאַרשא דעם אַרבײטס- אינספּעקטאָר װאָיטקע-װיטש.

דער אינספּעקטאָר דאַרף באַריכטען דעם אַרבײטס-מיניסטער װעגען גאַנג פון דער לױן-אַקציע און װעגען דער איצטיגער סיטואַציע אין דער לאָדזער אינדוסטריע.

אַרבײטער טראַגיש אומגעקומען אין אַ פילטער.

אַרײַנגעפאַלען און פערלױרען דאָס בעװאוסטזײַן. — מ'האָט מורא צו ראַטעװען. — פײַערלעשער מיט גאַז-מאַסקעס. — אין שפּיטאַל איז דער אַרבײטער געשטאָרבען.

(—) אױף נאָװאָמיעסקאַ 11 האָבען 2 אַרבײטער גערײניגט דעם פילטער. צו-ליב די גאַזען, װאָס האָבען געשלאָגען צום פילטער, האָט דער 23-יעהריגער אַרבײטער װלאַדיסלאַװ גוראַל, פערלױ-רען דאָס גלײַכגעװיכט און אַרײַנגעפאַ-לען.

ביז ס'זענען אָנגעקומען די פײַער-לעשער, האָט קײנער נישט געװאָלט אַראָפּגעהען אין פילטער ראַטעװען, װײַל מיט עטליכע יאָהר צוריק איז אין דעם זעלבען פילטער אומגעקומען דער יודישער הױז װירט כימאָװיטש און נאָך 2 אַרבײטער.

ערשט װען ס'זענען אָנגעקומען די פײַערלעשער און פּאָגאָטאָװיע, איז אַ פײַערלעשער אַראָפּ אין פילטער מיט אַ גאַז-מאַסקע און די איבריגע פײַער-לעשער האָבען דעם אַרבײטער אַרױס-געשלעפּט מיט שטריק.

דער אַרבײטער איז אין אַ שװערען צושטאַנד אָפּגעפיהרט געװאָרען אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל, װאו ער איז אין אַ שעה אַרום געשטאָרבען.

דער פערשטאָרבענער האָט בײַ דער געפעהרליכער אַרבײט אין די פילטער'ס פערדינט ס"ה 3 זלאָטיס אַ טאָג. ער האָט איבערגעלאָזט אַ פרױ פון 19 יאָהר און אַ קינד פון 4 חדשים.

מאַמעס, היט אײַערע קינדער!

4-יעהריג ייִנגעלע אַרונטערגעפאַלען אונטער די רעדער פון אַן אױטאָ און געבליבען טױט אױפ'ן אָרט.

(—) נעכטען איז אין לאָדז געװען אַ טאָג פון פאָרפאַלען. אױך אױף שקאָלנאַ גאַס איז געשעהען אַ טראַגישער אומ-גליק. דאָס מאָל מיט אַ קינד.

בײם טױער נומער 23 אױף שקאָלנאַ גאַס איז אַדורכגעגאַנגען איבער'ן װעג דער 4-יעהריגער מאָניעק דאָבושינסקי. פּלוצלינג איז אָנגעפאָהרען אַן אױטאָ-אָמניבוס פון דער ליניע שעראַדז—װיעלון און דער שאָפער האָט נישט בע-מערקט, װי דאָס קינד געהט איבער'ן װעג. אין דער לעצטער מינוט האָט דער שאָפער ערשט אָנגעהױבען סיג-נאַליזירען, אָבער ס'איז שױן געװען צו שפּעט: דאָס קינד איז אַרונטערגעפאַ-לען אונטער די פאָדערשטע רעדער, װעלכע האָבען בײם קינד צוקװעטשט דעם מוח. דאָס יונגעלע איז געבליבען טױט אױפ'ן אָרט.

װען די פּאָגאָטאָװיע איז אָנגעקומען, איז שױן נישט געװען װעמען צו ראַ-טעװען. מיט דער לויה פערנעהמט זיך „חסד של אמת". —

אין װיפיל מאָל האָט מען שױן אױפ-מערקזאַם געמאַכט די מאַמעס און טאַ-טעס, אַז מ'דאַרף און מ'מוז היטען די קינדער? מ'טאָר נישט לאָזען קײן קינ-דער אַרױס אױף דער גאַס אָהן אױפ-זיכט!

מ'עקספּאָרטירט אַ ביסעל...

לאָדזער סחורות קײן רוסלאַנד, ליטע, רומעניע און װײַטען מזרח.

(—) די לעצטע װאָך זענען פון לאָדז אָפּגעשיקט געװאָרען גרעסערע טראַנ-ספּאָרטען סחורות פון דער פירמע „י. ק. פּאָזנאַנסקי" קײן סאָװיעט - רוסלאַנד. כמעט אַלע התחייבות'ן זענען דורך די סאָװיעטען געדעקט - געװאָרען מיט װעקסלען פון „װניעשטאָרג" װעלכע זענען דיסקאָנטירט געװאָרען אין ענג-לאַנד און דײַטשלאַנד.

די פירמעס: גײער, אײַזערט, טשענ-סטאָכאָװיאַנקא", און אַנדערע, האָבען געשיקט קלענערע טראַנספּאָרטען סחורות קײן ליטע. אַ טײל אינדוסטריעלער האָ-בען געשיקט סחורות קײן פּערסיען.

די נאָהנטסטע טעג געהען אױך אָפּ טראַנספּאָרטען סחורות קײן רו-מעניען.

מורא'דיגער בענזין-אױפרײס.

נעװאָרפען אַ פּאַפּיראָס אין אַ פאַס בענזין און געפונען דעם טױט אױפ'ן אָרט.

(—) און װידער אַ טױט-פאַל צוליב אײגענער אונפאָרזיכטיגקײט.

אױף אַלעקסאַנדער-גאַס נומער 99, בײם רוג גרינבערג-גאַס געפינט זיך אַ ברונעם, װעלכע שמ'ט אין שטאָט, אַז דאָרט איז פאַרהאַן דאָס בעסטע װאַסער. קומען טאָג דאָרט אָהין מענ-שען פון גאַנץ װײַט, צו נעהמען װאַ-סער פון גוטען קװאַל.

אױך די לאָדזער שפּירט-דיסטיליר-פאַבריק פון דער פירמע װאָלסקי (לי-פאָװע 33) שיקט אָהין יעדען טאָג פּע-סער אױף אָנצושעפּען װאַסער.

נעכטען איז דער פורמאַן פונדער פירמע װאָלסקי, סטעפאַן יאַניאַק, אָהינגעפאָה-רען מיט פּעסער אױף אָנצושעפּען װאַ-סער. די פּעסער זענען געװען פון בענ-זין. דער פורמאַן האָט אָבער געראױכערט אַ פּאַפּיראָס און דערנאָך דעם אױס געראױכערטען פּאַפּיראָס צוליב אונפאָר-זיכטיגקײט אַרײַנגעװאָרפען אין אַ פאַס.

אין אַ מינוט אַרום האָט זיך געהערט אַ מורא'דיגער אױפרײס. אַלע שױבען פון עטליכע הײַזער אַרום זענען אַרױס-געפאַלען דער גרױסער פאַס איז צו-שפּרינגען געװאָרען אױף שטיקלעך און דער פורמאַן איז געבליבען ליגען אין אַ בעװאוסטלאָזען צושטאַנד.

די אָנגעקומענע פּאָגאָטאָװיע האָט דעם שװער-פערװאונדעטען אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל, װאו ער איז אין אַ האַלבע שעה אַרום געשטאָרבען.

טעאַטער „סקאַלא" 18 ציגעלנאַ 18. דיר.: פּ. קופּערמאַן.

אַ פרעהליכע בשורה! אַ פרעהליכע בשורה!

צוליב דעם שטאַרקען ערפאָלג פון די די גאַסטשפּילען פון משה און נאַטאַליא ליפּמאַן סײַם זײער טרופּע איז באַשלאָסען זײ צו בעװעגען

צו בלײַבען נאָך אױף 4 טאָג

מאָרגען שבת, ד. 3 יולי פונקט האַלב 4 נאָכמ. צו ביליגע פּרײַזען פון 50 גראָשען אַ בילעט צום 4 און לעצטען מאָל װיליאַם שעקספּיר'ס װעלט- בערימטע

האַמלעט

אין 5 אַקטען (6 בילדער). קלאַס. טראַגעדיע

שבת, אָװענד פונקט 9 אַ זײגער פּרײַזען פון 80 גר. אַ בילעט

טריל-בי

צום ערשטען מאָל אין דעם סעזאָן דאָס שטאַרקסטע װערק פון גר. גע.

ראָלען: סװענגאַלי—משה ליפּמאַן,—טרילבי מאָניאַ אײַזענבערג.

מאָנטאָג, דעם 5 טען יולי אומבעדינגט לעצטע פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 50 גראָשען אַ בילעט „אַמעליאַ". בילעטען אין דער קאַסע.

קהלה.

(—) נעכטען האָט דער װיצע-פּרעזעס פון דער קהלה ה' בערגער איבערגע-שיקט דעם פּרעזעס דעפּ. ראָזענבלאַט אַ קאָפּיע פון בעשלוס, װעלכער איז אָנגענומען געװאָרען אױף דער לעצטער פערװאַלטונגס-זיצונג, װעגען נישט נצח-מען צו קענטניש דעם בריף פון דעפּ. ראָזענבלאַט.

(—) אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, װאָס הײַנטיגען זונטאָג געפאַלט דער 150-יעהריגער יוביליי פון די פעראײניגטע שטאַאַטען פון צפון-אַמעריקאַ, האָט די לאָדזער קהלה דעלעגירט דעם הרב ר' יוסעלע פײַנער ער זאָל זונטאָג אָפּריכ-טען אַ תפילה אין דער אַלט-שטאָטישער שוהל.

פּערזענליכעס.

קײן לאָדז איז נעכטען צוריקגעקומען ד"ר אַלבערט מאַזור, װעלכער האָט בע-גלײט דעם װינער „הכח" אין'ם טורנע איבער אַמעריקאַ.

צו הערצל'ס הײנטיגער יאָהרצײַט.

הײַנט אין דער פריה װעלען אָבגע-ריכט װערען אין דער סינאַגאָגע אױף אַל. קאָשטשושקי און אין דער גרױסער שוהל אױף אַלטשטאַדט און אין דער שוהל „אהל-יעקב" פײַערליכע הזכרות נאָך דעם פערשטאָרבענעם גרינדער און פיהרער פון דער אַלװעלטליכער ציוניס-טישער אָרגאַניזאַציע, ד"ר בנימין זאב טעאָדאָר הערצל ז"ל.

אין דער סינאַגאָגע װעט האַלטען א טרױער-רעדע סענאַטאָר ד"ר ברױדע.

§

הײַנט, צום ט'-ױער-טאָג פון הערצל'ס יאָהרצײַט, װעט דאָס ציוניסטישע ביוּ-ראָ װי אױך אַלע אַמטען נישט זײן טעטיג.

א"י-אַמט.

פאַר פאָלגענדע לאָדזער אײנװאױנער זענען דערהאַלטען געװאָרען אױספאָדע-רונגען (דרישות פון א"י:

אָרבאַך לאה, בײלה, שרה; שערעם משה, בײלה; קופּפער חנה; גראָס עטיל; באָרנשטײן דבורה.

די אַלע אױבענדערמאָהנטע פּערזאָנען דאַרפען זיך מעלדען אין א"י-אַמט צע-געלניאַנאַ 4 פון 10—1 פאָרמיטאָג.

הילכיג פאַר עולים נאָך א"י דורך רומעניען.

לױט די לעצטע געזעצען, טאָר מען נישט אַרױספיהרען פון רומעניען מעהר פון 20 דאָלאַר (5000 לײ). דעריבער דאַרפען אַלע עולים, װאָס פיהרען מיט זיך מעהר געלד, מעלדען דער רומעני-שער גרעניץ-װאַך בײם איבערטרעטען די רומענישע גרעניץ, דאָס זי זאָל גע-נוי די סומע אײנשרײבען אין פּאַס. אין געגענפאַל װעט דאָס געלד אין קאָנ-סטאַנץ קאָנפיסקירט װערען דורך די רומענישע מאַכט.

װעגען דער האַלב-קאָלאָניע פון מאַגיסטראַט אין פּאַרק פון 3-טען מאַי.

אַ בריף אין רעדאַקציע.

לױט מײן אָבמאַך מיט דער אָבטײ-לונג פאַר סאָציאַלער פערזאָרגונג בײם מאַגיסטראַט אין לאָדז איז אין דער האַלב-קאָלאָניע אין פּאַרק פון 3-טען מאַי אײנגעאָרדנעט געװאָרען א בעזונ-דערער כשר'ער קעסעל, כדי צו קאָכען עסען פאַר די יודישע קינדער, אונטער דער השגחה פון א ספּעציעלען יודישען אױפזעהער, אױף די קאָסטען פונ'ם מאַגיסטראַט. די עלטערן קאָנען אַלזאָ רוהיג אָהינשיקען זײערע קינדער.

מרדכי חיים רומקאָװסקי
מיטגליד פון דער אָבטײלונג פאַר סאָציאַלע פערזאָרגונג בײם מאַגי-סטראַט אין לאָדז

זאַל פילהאַרמאָניע נאַרוטאָװיטשאַ 20.

ערשטער יודיש. װאַרשאַװער מיניאַטור-טעאַטער

אַזאַזעל

אונטער דער קינסטלעריש. לײַטונג פון: טעאַ ארצישעװסקאַ, הענריק בערלעװי, דוד הערמאַן.

מאָרגען, שבת, 4 נאָכמ. צו ביליגע פּרײַזען פון 50 גר. ביז 4 זל. װערט געגעבען דאָס

1-טע גרױסע פּראָגראַם!

מאָרגען, שבת, 9 אין אָװנט 8 טער טאָג פונ'ם גרױסען

2-טען פּראָגראַם!

רעזש.: דוד הערמאַן; מוזיקאַל. לײטער: ה. קאָן. קאָנפֿעראַנסיע: ה. נאָריק. דעקאָרט. לײַטער: ה. חײַנטרױב. געשעפטס-פיהרער: י. דאַנצינגער.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

Dr. SOŁOWIEJCZYK ARKADJUSZ

קינדער-קראַנקהײטען

אַנדרושעיאַ 4, טעל. 29-85.

עמפּפאַנג שעה'ן: און דערהײם פון 8—10 פריה, און דער לעטש יצאָ „זה אװיע" (נאַװאָמיעסקאַ 3) פון 10 ביז האַלב 12 פריה און פון 3—5 נאָכם. 107

דער איבעראַל-בעװאוסטער איבער-פעלדשער פון װאַרשאַ **זינגער** שװ. יורסקאַ 34 נעמט אָן יעדען זונטאָג און מאָנטאָג בײַ זאַכס.

6 פּיעטריקאָװער 6

ער האט נישט געזעגט זיין ערשטע פרוי

און חיל חתונה־האבען מיט א צווייטע פרוי.

אין לאדזער ראבינאט איז נעכטען געקומען א פרוי מיט א געוויין און געשריי:

— געוואלד, וואס האט איהר געטון? ווי אזוי האט איהר געקענט ארויסגעבען א גט מיין מאן דעם אכזר אויף זיינע קליינע קינדער א גט אהן מיין וויסען. צי מעג מען דאס? פארוואס האט איהר מיר וועגען דעם נישט געמאלדען.

ווען מ'האט די פרוי בערוהיגט האט זי דערצעהלט פאלגענדע געשיכטע:

— איך האב ביז איצט געשוויגען, דערצעהלט די פרוי, ווייל איך האב נישט געוואלט אויפדעקען מיין אייגענע חרפה, אבער איצט ווען ער זאגט, אז ער האט שוין בעקומען א גט פון לאדזער ראבינאט, קען איך מעהר נישט שווייגען. און זי דערצעהלט: שוין 13 יאהר ווי די פרוי האט חתונה־געהאט מיט איהר מאן מ. ס. דער שלום־בית איז די גאנצע צייט נישט געווען קיין גלענצענדער. אבער מ'האט דאך אפגעלעבען צוזאמען 13 יאהר און געהאט 3 קינדער. מאריך האט אבער געווארפען אנ'אומהן אויף זיין פרוי און מיט 9 חדשים צוריק איז ער געקומען צוזאמען מיט זיין שוועסטער אין מיט געוואלד צוגענומען אלע זאכען פון שטוב ארויס און זיך מעהר נישט געוויזען אין שטוב. די ערשטע צייטען האט ער צוגעשיקט 15 זלאטיס יעדע וואך פאר די קינדער. די לעצטע צייט האט ער אבער דאס אויך נישט געגעבען.

די פרוי איז עטליכע מאל געגאנגען צו איהר „מאן", ער זאל רחמנות האבען אויף די קליינע קינדער, וואס געהען אויס פון הונגער. אבער אנשטאט צו געבען געלד, האט ער פער'מסר'ט זיין ווייב פאר דער פאליציי, אז זי האט איהם געוואלט די אויגען אויסברענען מיט וויטריאל. די ארימע פרוי איז גערופען געווארען אין דער פאליציי און דערנאך אין אויספארשונגס אמט און געגען איהר ווערט פערפיהרט א פראצעס.

פערגאנגענעם דינסטאג האט די פרוי זיך דערוואוסט, אז איהר „מאן" זיצט ביי זיין נייער געליבטע, א גרושה וי קאנסטאנטינער גאס. איז זי אוועק און האט ווירקליך געטראפען דארט איהר מאן. זי האט געמאכט א גרויסען טומעל, דערויף האט ער אבער ערקלעהרט, אז ער האט שוין בעקומען א גט פון לאדזער ראבינאט און דעריבער וועט ער אין קורצען חתונה האבען מיט דער זעלבער גרושה. די פרוי ס. האט פערשטעהט זיך נישט געהאט וואס צו ענטפערען און איז נעכטען געקומען צו לויפען אין ראבינאט:

— געוואלד, ווי האט איהר איהם, דעם אכזר, ארויסגעגעבען א גט אהן מיין וויסען?

אין ראבינאט האט מען דער פרוי ערקלעהרט, אז לא היה ולא נברא. קיין שום גט האט מען איהר מאן נישט ארויסגעגעבען.

אטויטער קערפער אויפ'ן מילית'ערישען בית־עולם

טרויעריגע געשיכטע פון א רעדוצירטען.

(י) יענע וואך האט איינע פון די פאביאניצער מיידעל־שולעס געמאכט אנ'אויספלוג אויפ'ן מיליטערישען בית־עולם אין זשגאוו. ווי איבערראשט זענען די מעדלעך געווארען, ווען זיי האבען אויף א בוים בעמערקט א הענגענדיגען קערפער. מ'האט תיכף ארויסגערופען דעם סאלטיס פון נאהענטען דארף, וועלכער האט אינאיינעם מיט נאך עטליכע פערזאן אראפגענומען דעם טויטען קערפער. פון די דאקומענטען, וואס מ'האט ביים טויטען געפונען, האט מען פעסטגעשטעלט, אז דאס איז א געוויסער גוסטאוו ווידע פון לאדז, גלובנא גאס.

די ווייטערדיגע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דער זעלבסטמארד האט הינטער זיך א טראגישע געשיכטע. ווידע האט א מאל געארבייט אין דער ווידזעווער פאדים־פאבריק אלס בוכהאלטער. ער איז אבער רעדוצירט געווארען און געבליבען אהן פערדינסט. זיין פרוי האט שווער געארבייט און אויסגעהאלטען דעם מאן מיט די קינדער. דאס האט אבער אויף ווידע'ן געווירקט זעהר שלעכט, זיין אמביציע האט געליטען, וואס א שוואכע פרוי מוז אויף איהם ארבייטען. ער איז אריינגעפאלען אין א מרה שחורה און אנגעהויבען זיך ארומטראגען מיט פלענער וועגען זעלבסטמארד. ער האט די דאזיגע כונה אפילו עטליכע מאל געפרובט אויספיהר'ען. איין מאל האט ער זיך געוואלט סם'ען, אנ'אנדער מאל — הענגען. אבער אין ביידע פאלען האט מען איהם בעצייטענס אפגעראטעוועט.

דאס לעצטע מאל איז ער ארויס פון דער היים נאכמיטאג און איז מעהר שוין נישט אהיימגעקומען.

אנגעשטעלטע פון ארבייטסלאזען־פאנד דראהען מיט א שטרייק.

(ס) צום דירעקטאר פון הויפט־ארבייטסלאזען־פאנד ה' קמיטא, וועלכער ווילט איצט אין לאדז, האט זיך געווענדען א דעלעגאציע פון אנגעשטעלטע אין לאדזער קרייז־פאנד. די דעלעגאציע האט פארגעשטעלט דעם ה' קמיטא א רייה פאסטולאטען, דהיינו: די אנגעשטעלטע זאלען בעקומען אויסגעצאהלט פאר די איבער'שעה'ן. אנגעשטעלטע, וועלכע ארבייטען העכער 6 חדשים, זאלען סטאביליזירט ווערען א. א. וו. אין געגענפאל דראהען די אנגעשטעלטע מיט א שטרייק.

ה' קמיטא האט צוגעזאגט די פאסטולאטען צו ערפילען.

היינט קומט יוליוס אדלער.

היינט קומט קיין לאדז א זעהר חשוב'ער גאסט — דער בעריהמטער יודישער דראמאטישער ארטיסט יוליוס אדלער, דער ליבלינג פון לאדזער פובליקום, וועלכער פערנעהמט איצט א גרויסען ארט אין דעם שענסטען ניו־יארקער יודישען קונסט־טעאטער פון מאריס שווארץ.

יוליוס אדלער'ן צו רעקאמענדירען איז אנ'איבעריגע זאך: זיין נאמען רעדט אליין ווערטער.

צום שבח פון יוליוס אדלער מוז געזאגט ווערען, אז ער איז פון אונזערע געצעהלטע יודישע ביהנע־קינסטלער, יוליוס אדלער איז דער עכטער טעאטער־קינסטלער, דער גאט־געבענשטער און פון לייט־געליבטער, און זיין אנקומען אין לאדז וועט געוויס פערוואנדעלט ווערען אין א פייערליכקייט פאר זיינע פילצאהליגע „יוליוס אדלער־פאטריאטען".

לויט ווי עס אינפארמירט אונז דער דיר. קופערמאן, קומט דער בעריהמטער קינסטלער קיין פוילען אויף זיין איינלאדונג, און וועט אונטער זיין דירעקציע שפילען אין די גרעסערע צענטערס אין לאנד.

אנ'אייביגע מאנומענט דעם גרויסען ציוניסטישען מנהיג ד"ר טעאדאר הערצל.

(קאמוניקאט)

היינט כ' תמוז, דער 22־טער יאהרצייט פון גרויסען ציוניסטישען פיהרער ד"ר טעאדאר הערצל, הויבט זיך אן ביי אונז אין שטאט א גרויסע „קרן־קימת־אקציע לטובת דעם הערצל־וואלד, וועלכע דארף דינען אלס אנ'אייביגע מצבה פאר דעם גרויסען ציוניסטישען פיהרער.

א גרויסע בעדייטונג פאר דעם ארץ־ישראל־אויפבוי האט דאס פערגראסערען די ערד־שטחים פאר דעם הערצל־וואלד און דאס פערפלאנצען פון נייע בוימער, א דאנק, וואס עס ווערט קריסטאליזירט דער קלימאט פון לאנד און געשאפען נייע מעגליכקייטען פאר דעם ישוב פון ארץ־ישראל. עס מוז דעריבער זיין א הייליגער חוב פאר יעדען איינציגען נאציאנאלען יוד, וועמען עס איז טייער דער אנדענקען פון דעם שעפער פון ציוניזם ד"ר הערצל אנטייל צו נעהמען אין דער היינטיגער כ' תמוז־אקציע און מיטהעלפען בויען די יודישע נאציאנאלע היים אין ארץ־ישראל.

זאל מען האפען, אז די יודישע בעפעלקערונג אין לאדז, וועלכע האט פון שטענדיג אן מיטגעהאלפען אין אלע נאציאנאלע אקציעס אויך היינט דורך זייערע נדבות געבען א בעוויז פון זייער גרייטקייט מיטצוהעלפען אין דעם אויפבוי פון ארץ־ישראל.

קרן קימת, לאדז.

סקאראכאדע
לייוואנד (אויף גומי־זוילען)
סאנדאלען פון 350 א פאר
עמפפעהלט די סאנדאלען־פאבריק
אנדראדזשא 2 (עק נאוואמיעסקא)

באהן־טאריף

אויף סחורות זאל געהעכערט ווערען.

(ע) לויט ווי עס אינפארמירען די לאדזער עקספעדיטארען איז אין די רעגירונגס־קרייזען פערהאן אנ'ערנסטער פלאן אויפסניי צו העכערען דעם באהן־טאריף פון סחורות, כאטש די לעצטע טאריף העכערונג איז פארגעקומען ערשט מיט א פאר־טעג צוריק.

יודישע אביטוריענטען פון דער לאדזער האנדעלס־שולע.

(—) דעם היינטיגען שול־יאהר האבען געענדיגט מיט דיפלאמען די לאדזער האנדעלס־שולע פאלגענדע יודישע שילער אהרן אייפער, שמואל פויסט, אברהם גערשאנאוויטש, רפאל קאלסקי, חיים לעבאוויטש, יוסף מעלצנער און ישראל זילבערשטיין.

Dr. med. I WAJNBERG
Cegielniana 47 tel. 26-02
[illegible]
1837 נעמט אן פון 3—5 נאכמיטאג.

דאלאר

נעכטיגער קורס אין לאדז.

נעכטען האט זיך דער קורס אנגעהויבען ביי 9.73 — 9.75. ארום ביטאג האט זיך דער קורס אביסעל געהויבען און איז דערגאנגען צו 9.77-9.78.

נאכ'ן אנקומען פון אפיציעלען קורס 9.65 — 9.66 איז דער דאלאר געפאלען אויף 9,65-966 און האט זיך אזוי דערהאלטען ביז אין אווענד.

אונטער די רעדער פון טראמוואי.

(—) אויף רוג פיעטריקאווער און פאלודניאווא איז דער 46־יעהריגער רפאל גאלדבערג, א מיטארבייטער פון לאדזער צענטראלען רעטונגס־קאמיטעט, אראפגעהעניג פון טראמוואי נומער 1, ארונטערגעפאלען אונטער אנ'אנגעקומענעם טראמוואי נומער 9.

ה' ג. איז שווער פערוואונדעט־געווארען. מ'האט איהם ארויפגעפיהרט אין קראנקען־קאסע, וואו מ'האט איהם ערטיילט הילף און געפינט זיך אין א שווערען צושטאנד.

ירא העם וישפוט

אלס עפענטליכע ערקלערונג און ענטפער אויף די אויפרופען פון הרב שליטא מפביאניץ און זיין נאכפאלגער ה"ר אשר לערנער אין „נייעם פאלקסבלאט" וואס איז וועגען דעם רודער פלייש אזוי א טומעל, ערקלערען מיר רודער בעל בתים פאר די מאסע אונזער גערעכטיגקייט: אזוי ווי מיר רודער זענען נישט בעמיטעלט שוין פון א סך יאהרען צו בעקומען פאר אונז עפיס אנ'אייגענטום נישט קיין בית־המדרש און נישט קיין מקוה און אונזער ווענדונג צו הרה"ג שליטא מפביאניץ נאך פיל צוזאגען פאר דעם צו זארגען איז געבליבען כקול במדבר! אין דער צייט ווען די קהלה פאביאניץ זוכט ביי יעדער געלעגענהייט נאר פון אונז ארימע און שווער אויסגעארבייטע אין עטאט אריינצוציהען און ד"ג צו אלע קאמפען און צו רבנים־וואהלען און אזוי ווי דער רודער שוחט איז בעשטעטיגט געווארען קיין לאדז האבען מיר פערלאנגט פון הרה"ג מפביאניץ אויסצווועהלען פאר די רודער א פאסיגען שוחט, און גלייכצייטיג שוין געהאלפען ווערען שוין עפיס פאר קהל אבער הרה"ג מפאביאניץ וויל אונז מזכה זיין מיט צוויי שוחטים מיט 14 נפשות כאטש רודע קען קוים איינעם אויסהאלטען און ביי דעם גאר אנ'אייגענטום נישט ווייטער צו האבען פאר אונזער שטאט, צוליב דעם זענען גענויט די קצבים מיט די בעשטעטיגונג פון די בעלי־בתים צו שחט'ן דערווייל אין כוינע דורך די לאדזער שוחטים. איבער דעם פערלאנגען מיר מיט קהלה רעכט און יושר דאס הרה"ג מפביאניץ זאל אונזער רעכט גוט פערשטעהן און מיר פאדערען קאטעגאריש אויף הרב אשר לערנער נישט זיך רופען מרא דאתרא און צוריקציהען דעם מרא דאתרא ווייל אונזער רב איז ווייטער הרב יעקב דוד וויטעלזאהן, וואס צוליב א מאראלישע סבה האט ער אונז צייטווייליג פערלאזט און מיר אלע בעלי־בתים פערלאנגען איהם צוריק, זיין בעזיץ־ארט ביי אונז אין רודע. 281

מיט אכטונג: מיר רודער בעל בתים.

עס פאלגט אונטערשריפטען.

„אזאזעל".

שבת — 2 פארשטעלונגען פון 1.טען און 2־טען פראגראם.

דער גרויסער ערפאלג פון די „אזאזעל"־פארשטעלונגען האבען געצוואונגען די דירעקציע ווידערהאלען דאס ערשטע גרויסע פראגראם, וואס ווערט געשפילט שבת נאכמיטאג, אלס א פאפולערע פארשטעלונג.

שבת אין אווענד געהט ווייטער דאס 2־טע פראגראם.

דאס צווייטע פראגראם וועט נאך ווערען געשפילט עטליכע טעג.

ווער ס'האט נאך נישט געזעהן — דארף געהן, זעהן, הערען און הנאה האבען.

„בריליאנטען־הענדלער.

(—) לעצטענס האבען זיך אויף די לאדזער גאסען ווידער בעוויזען בריליאנטען־שווינדלער, וועלכע כאפען אויף דער גאס נאאיווע מענשען און נארען זיי אפ, ווי עס לאזט זיך.

נעכטען האבען זיי אויף דער גאס פערשטעפט דעם ה' שטראהוויס (מלינארסקע 2) און איהם געפרובט פערקויפען א „בריליאנט" פאר 800 זלאטעס. פון „געשעפט" האט געהאלטען ביים ווערען, נאר ה' ש, האט זיך בעצייטענס אריענטירט און אוועק.

ציר'ק מעדראנא

און מענאזשעריע

דאמבראווסקי־פלאץ.

לעצטע טעג!!

היינט, 8 30 אווענד ווידערהאלונג פון דער גאלא־

פארשטעלונג

מארגען, שבת, 2 פארשטעלונגען

4.30 נאכמ און 8.30 אווענד

דעפ. נח פרילוצקי אין לאדז.

זונטאג וועט אין לאדז ווייל׳ען דער סיים־דעפוטאט נח פרילוצקי. ביי דער געלעגענהייט יועט דעפ. פרילוצקי האלטען א רעפעראט וועגען דער פאליטישער סיטואציע אין פוילען.

קנייפ.

דער בעקאנטער גייסטליכער שפעפער פון דער בעוואוסטער „קנייפ הייל־מעטאדע" זאגט: „איך האב געהאט דאס גליק אפצושטאמען פון עלטערן, ביי וועלכע האבער איז געווזען דאס טעגליכע נאהרונגס־מיטעל און נאר דעריבער פערדאנק איך, אז איך בין געזונד און שטארק:

דעריבער עלטערן! גיט נאר אייערע קינדער Knorr האבערפלאקען און פאבער־מעהל ווייל דאס איז דאס בעסטע נאהרונגס־מיטעל! 585

פון קולטור אמט.

פראדוקטען אויף די טאלאנען ארויסגעגעבען דורכ'ן היגען קולטור־אמט — קאנען ארויסגענומען ווערען נאר ביז מאנטאג דעם 5־טען יולי איינשליסליך.

נאכ'ן דאזיגען טערמין וועלען די קאאפעראטיווען די טאלאנען נישט אננעהמען.

Dr. med. R. STUPEL
12 Szkolna 12
הויט־און וועניערישע קראנקהייטען. 088
ליכטבעהאנדלונגען (רענטגען און קווארץ)
נעמט אן פון 8—10, 12—2 און פון 6—8 אוו.

די לעצטע 3 טעג.

איז אפען די שול־אויסשטעלונג ציגעלנאס 17.

מיר ברענגען ווייטערדיגע שטימען פון די בעזוכער פון דער אינטערעסאנטער אויסשטעלונג:

— „דאס ע־שטע מאל אויף אזא אייער אויסשטעלונג און געווארען א הייסער חסיד".

— „ס'קאן זיך אויסדאכטען, אז אונזער יונגע שילער לעבען מיט א גאנצען יאהר־הונדערט שפעטער פאר זייערע עלטערן".

— „א צירונג ביי די עלטערן, וועלכע האבען א קינד אין אונזער שול".

— „דאס, וואס איך האב געזעהען, האט ביי מיר ארויסגערופען ווייטאג און פרייד. ווייטאג — ווייל איך האב אין מיין קינדהייט נישט געהאט אזא שול, און א ליכטיגע פרייד — וואס אזא שול איז דאך געשאפען געווארען.

די אויסשטעלונג ווערט אונבעדינגט געשלאסען זונטאג אין אווענד.

שבת און זונטאג וועט די אויסשטעלונג זיין אפען אהן איבעררייס פון 10 פריה ביז 10 אווענד.

מעלדונג.

הסתדרות „החלוץ המרכזי" לודז.

מארגען, שבת כ"א תמוז (3־טען יולי) פינקטליך 6 א זייגער אווענד קומט־פאר א טרויער־פערזאמלונג צום 22־טען יאהרצייט פון ד"ר ט. הערצל, מיט דער בעטייליגונג פון די חברים גראיעווער, ח. מרגליות און טעמפעלהאף.

אלע חברים־רות ווערען אויפגעפאדערט צו קומען. 583

בריליאנטן, גאלד, צייגער, לאמבארד-קוויטעם

בריליאנטן גאלד, זילבער, צייגער, לאמבארד-קוויטעם
קונסטליכע, זאגאר צעבראכענע
קויפט און צאהלט די העכסטע פרייזן

J. FIJAŁKO, Piotrkowska 7

קינא „ERA“ זאוויישא 22 (באלוט)

פרי: „פלאראה“ הער
גרויסער סענסאציאן. און שפאנענדער פראגראם!
גאנץ לאדז מוז דעם פילם זעהען!
עס ווערט דעמאנסטרירט דער גרויסער פילם א. נ.

הענדלער מיט לעבעדיגע סחורה

גרויסע זיטען און לעבענס דראמע אין 8 אקטען, וואס איללוסטרירט דעם טראגישען גורל פון אומגליקליכע מעדלעך דורך פרויען-הענדלער. אין 1924 זענען אין ניו-יארק אוועקגעקומען איבער 2000 מעדלעך אין עלטער פון 14 ביז 21 יאהר. בעכאפט זענען זיי געווארען פון פרויען-הענדלער. אכטונג, יונגע מעדלעך! דער פילם לערנט אייך ווי אזוי זיך צו פערהיטען און ווי אזוי זיך צו ראטעווען. לדי ניטש אריינצופאלן אין די הענד פון פרויען הענדלער. אנהייב 5.30 נאכמ. שבת און זונטאג פון 2.30 נאכמ. מאנטאג פון 30 ביז 50 גראשען. הירצליך: „וואמפירען פון ווארשא“

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט מיינע געעהרטע קונ שאפט, אז איך האב אנפערטרויט מיינע אויסשליסליכע פערטרעטונג דער ספעדיציאנס- און אגענטורען-פירמע

ŁÓDŹ, Traugutta 5 „KOSMOS“ לאדז, טראוגוטא 5

און ביטע אין עלערליי אנגעלעגענהייטען זיך צו אונזערע אוי ביגע פערטרעטונג צו ווענדען

Leone Klugmann
TRIEST, Catania — איטאליע
דרום פרוכטען-און קאלאניאל-ווארען-גרויסהאנדלונג.

פערווייזענדיג זיך אויף די אויבינע בעקאנטמאכונג, ביטען מיר די ג קונדשאפט מים אלע בעשטעלונגען פאר

פאמעראנצן, ציטראנען, ציבעלעס,

פרישע און טרוקענע דרום-פרוכטען, ווי אויך אלערליי קאלאניאל-ארטיקלען זיך צו אונז דירעקט צו ווענדען:

„KOSMOS“
ŁÓDŹ, ul. Traugutta № 5
Telefony: 46-90 i 47-05.

P. S. ביליגע הויעלען בעסטע קוויפבעדינגונגען! 558

Dr. med. **Ignacy MARGOLIS**
ספעצ. אויגען-קראנקהייטען
נעהמט אן אין לעטשניצע „Vita“ פעטריקאווער 45
פון 12 ביז 1 און פון 5 ביז 7, זונטאג פון 11-12.

Dr. med. H. BERGSON
אקושער-גינעקאלאג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
עוואנגעליצקא 16 טעל. 10-26
נעמט אן פון האלב 6 ביז האלב 7 אווענד. 114

Dr. med. Braun
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגעריעשע קראנקה אאא.
און מענער שוואכע.
בעהאנדלונג מיט קווארץ ליכט (הער אויטפאל).
23 פאלודניאווא 23
— — טעלעפאן 40-26. — —
נעהמט אן פון 8-12 און פון 5-8 אווענד.

Dr. B. Robinzon
אינערליכע און קינדער קראנקהייטען.
נאוואמיעסקא 22 טעל 31-86
נעהמט אן פון 11-12 און פון 3-5 נאכמ. 745

פאר רעקאנוואלעסצענטען און אנעמישע
עמפפעהלט די אפטייק פון
St. Hamburg i S-ka w Łodzi
ul. Główna Nr 50, tel. 18-61
העפיר
ווירקליך הייל-באריען, אויסגעארבייט אויף קאווקאזער שטאמען.
בעשטעלען קען מען אין די אפטייקען.

דער ערשטקלאסיגער
פענסיאנאט „זדראוויע“
אין לאנגובעק.
כשר'ע קיך! צופאהר מיט דעם זגערושער טראמוויי ביז ראפאפארט № 23
ספעציעלע איינגעארדענ׳ע פראוויזונגען מיט מוזיק און זעמטליכע געזעלשאפטס-שפילען פאר אויספלוג געסט — מיט ביליגע פרייזן פון 8 ביז 12 זל. טעגליך.

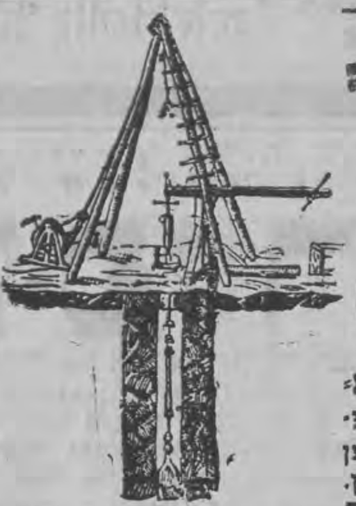

פלומפען-
אונטערנעהמונג
J. Jarchowski
Piotrkowska 81, tel. 8-32
פיהרט אויס ארבייטען פון פלומפען, וואסערלייטונגען אין פילטערס ווי אויך פערשידענע רעפעראטורען אויף זעהר בעקוועמע בעדינגונגען
ס'ווערט אויך אנגענומען ארבייט אויף דער פראווינץ.

לעטשניצע „VITA“

פאר קומענדיגע קראנקע פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
די לעטשניצע געפינט זיך אויף פעטריקאווער 45, טעל. 47-44
ס'ווערען אנגענומען קראנקע אויפ'ן געביט פון אלע ספעציאליטעטען:

1. אינערליכע קראנקהייטען.
ד"ר י. איטעלסאן פון 3½-4½ ז. 1-2
ספעצ. פון שטאפוועקסעל און נ ר-קראנק)
ד"ר א. אורימאן פון 4½-6½ ז. 1-2
(ספעצ. פון מאגען און קישקע קראנקהייטען).
ד"ר מ. דאווידאוויטש פון 11-12 און פון 3½-4½ ז. 11-12
(ספעציעל פון לונגען-קראנקהייטען).
ד"ר ה. הבישע פון 5-7 ז. 11-12
(ספעצ. פון הארץ-קראנקהייטען).

2. כירורגישע קראנקהייטען
ד"ר מ. ראבולקעוויטש פון 5-6½
ד"ר מ. כאנטאר פון 6½-7½ ז. 10-11
ד"ר ע. קוניג פון 3-4

3. קינדער קראנקהייטען
ד"ר י. קאפלאנסקי פון 5 6 דינסטאג דאנ., שבת פון 12½-1½ ז. 11-12
ד"ר יוזעף יאנטען. פון 3-4, ז. 4. און פריי טאג 10½-11½ שבת 11½-12½ ז. 12-1
ד"ר סאמעט מאנדעלס י. 1-2 מאנטאג פון 4-5' מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך, און שבת פון 10½-11½

4. הויט און ווענער. קראנקה.
ד"ר וו. לאגונאווסקי 5-8 ז 12-1
ד"ר ע. עקערט פון 12-3

5. אויערן, נאז, און האלז-קראנקהייטען.
ד"ר זעבראווסקי פון 9-10 און 7-8
זונטאג 9-10
ד"ר א. מאזור פון 11-12 און פון 4-6
זונטאג 10-11 (פעהלער פון שטים און אויס-שפראך, סטראיקען זיך אז"ו)

6. נערווען - קראנקהייטען.
ד"ר מ. ארבאך פון 1-2 און 7-8 ז. 10-11

7. אויגען - קראנקהייטען.
ד"ר י. מארגאליס 12-1 5-7 ז. 11-12

8. פרויען - קראנקהייטען און אקושעריע.
ד"ר א פאגאזשעלסקי פון 5-7
ד"ר דיימלער קוריאנסקי פון 3-4
ד"ר י. שווייצער 10½-11½ חוץ שבת און 4-5 חוץ דאנערשטאג
ד"ר מ מאטשעווסקי פון 12-1 ערדינאציע זונטאג פון 12-1.

9. מויל און ציין-קראנקהייטען.
ערצטען-דענטיסטען:
ל. נעצאוו פון 5½-8 ז. 10¹⁵-11½
ה. האלפערן פון 3-5½ ז. 9-10¹⁵
פ ראזען פון 9-11½ ז. 1-2
יאכוב ראזענבערג 11½-2 ז. 11½-1
לאבאראטאריום: ד"ר זשורקאווסקי

רענטגען-לאבאראטאריום, קאבינעט פון פיזיקאלישע טעראפיע, קאנסולטאציע פאר מוטערס, שוץ-איספונגען נעגען שארלאטין, אפעראציעס און אפאטרונקעס. א באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע אויפ'ן ארט, מאסאזשען. וויזיטען אין שטאדט. קווארץ לאמפ בעגראשטראהלען, פאלוקס הייל-מעטאדען, קינסטליכע ציינער, גאלד-קראנען, בריקען און אזוי ווי.
די לעטשניצע איז טעטיג פון 9 פריה ביז 8 אווענד זונטאג פון 9 ביז 2.

לעטשניצע „SANITAS“

פון דאקטוירים ספעציאליסטען (פאר קומענדע קראנקע)
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט.
ציגעל-גאס 29, טעלעפאן 44-51.

נערווען קראנקהייטען	ד"ר א כאצענעלבאו	12-1 5-6
מאגען און קישקע קראנקהייטען	ד"ר ג. ראזענבערג ד. פריד	10-12 4-6 ז. 11-12 12-1 5-6
אינערליכע קראנקהייטען	ד"ר י. איציזא ה. ראכאווסקי	10-11 6-7 11-12 4-5
קינדער קראנקהייטען	ד"ר י. בעטעט וו. לאהי י. שטיינבערג	3½-5 10-11 2½-3½ 12-1 6-7
כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר ז. לעוונסאן ע. מארטכאוויטש	1-3 4-6
פרויען און געבורטס קראנקהייטען	ד"ר ה גוטשטאדט ב מינץ ל. שייעראוויטש	11-1 6-8 11-1 8-9 9-11 3-5
נאז, האלז און אויערן-קראנקהייטען	ד"ר י. אייזיך ש. מאלאוויסט	10½-11½ 3½-5½ 12-2 6-7
אויגען-קראנקהייטען	ד"ר ג. גערשטיין ע. ראזענבלאט	10-12 1-2 9-10 6-4
הויט, ווענערישע און הורן-קראנקהייטען	ד"ר ס. כאנטאר מ. לעווינסאן ל. פריבולסקי	9-11 2-3½ 12-1 6 8 7½-8²/₂ זונט. דינט. דאנ. מאנ. מיטוו. פרייט. 5³⁰ 5 ש. 1-2
דענטגען, פיזיקאלישע טעראפיע און ארטאפעדיע	ד"ר א. שטיינבערג	12-1 3½-5
ציינען און מונד-קראנקהייטען	צאהן ד"ר צוקער גרינשטיין-נארכאווי פר. ד"ר שאצקא קרעניצקא-ציפין	12-2½ 9-12 2½-5 5-8

עלעקטראטעראפיע, קווארץ-ליכט, דיאטערמיע, עלעקטרישע אנהאלונגען, רענטגען, אפעראציעס, אמבולאנקעס, איינשפריצונגען, איספונגען, מעדיצינישע קאסמעטיק, בלוט-אונטערזוכונג
די לעטשניצע איז טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד. זונטאג פון 9 ביז 4.
ערשטע-הילף, בייטאג און נאכט. וויזיטען אין שטאדט. דויערנדע הייליונג, לוט אפמאך.

CASINO

הײַנט גרויסע פּרעמיערע!

פֿאַסצינירענדער פֿילם פֿון דער הײַנטיגער צײַט אונטער'ן נאָמען:

רינגעהײמנישען אפּרויען-נשמה

ריהרענדע דראַמע אין 10 גרויסע אַקטען, וועלכע בעלײַכטעט די אינטערקולטורן-מאַלינאַציעס פֿון די גײַען-טאָרען

אין די הויפּט-ראָלען: GOLETTE DARFEUIL, FRANCINE MUSSEY, און ERNEST VEREBES

אויסערדעם: גאַסטשפּילען פֿון אַ־טיסטען פֿון וואַרשאַווער בינעס:

1) **INA HELLEN** אַרטיסטין פֿון וואַרשאַווער טעאַטרס וועט זינגען:
א) בלוטיגע בלומען
ב) איך האָב מורא פֿאַר שדים.

2) **Halina SŁAWIŃSKA** פּרימאַבאַלערינאַ פֿון די וואַרשאַווער טעאַטרס וועט טאַנצען:
א) אנדאַלוזינער טאַנץ.
ב) טאַנץ פֿון א זומער-פֿױגעל.

3) **Gustaw CYBULSKI** אַרטיסט פֿון „Qui pro Quo“ און „Perskie Oko“ עט רעציטירען:
א) פּעלץ-מעלע-חמאה: שיש לורעל; ב) א בריף-טאַנגאָ;
ג) פּאַ, טען' — מאַנילאַנ פֿון א שבורן; ד) צײַטונג פֿון א שבורן — מאָנאָלאָג.

אָנהויב פֿון די סעאַנסען: האַלב 4 נאָכמיטאָג, שבת — 3 א זייגער נאָכמיטאָג, זונטאָג — 2 א זייגער נאָכמ.

דער זאַל איז ווענטילירט און געקיהלט! סימפֿאָנישער אָרקעסטער. 579 דער זאַל איז ווענטילירט און געקיהלט!

LUNA

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג!
גרויסער דאָפּעל-פּראָגראַם פֿון דער נײַסטער פּראַד.

— I —

„חתונה פֿון ליעבע און טויט“

דראַמאַטיש שטיק אין 6 אַקטען לויט דער טראַגעדיע פֿון אָסקאַר װײַלד'ס „סאַלאָמע“, רעזשיסירט פֿון Charles Bryant

אין דער הויפּטראָלע ALLA NAZIMOWA

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג!
גרויסער דאָפּעל-פּראָגראַם פֿון דער נײַסטער פּראַד.

— II —

דאָס נײַעסטע מײַסטערווערק פֿון פֿירמע „PARAMOUNT“

„אין טאָל פֿון טויט“ (PIEKŁO ZŁOTA)

סענסאַציאָנעלע דראַמע אין 8 אַקטען אין נאַטור פֿאַרבען לויט דער ערצעהלונג פֿון Zane Greya „דער וואַנדערער פֿון ווילדען מזרח“.

אין דער הויפּטראָלע דער געניאַלער Jack Holh סימפֿאָנ. אָרק. א. ל. פֿון ה' בײַגעמאַן — פּרײַזען זענען רעדוצירט.

פּאַרק „יוליאַנאָוו“
121 זגערזשער 121.

מאָרגען, שבת, דעם 3 יולי, פּינקטליך 4 אַ זייגער נאָכמ. קומט פֿאָר

איבעראַשענדע נײַעס! א גרויסע

גאַרטען-פֿײַערונג

מיט א פֿײַערגעסערמען פּראָגראַם: 1) עס טרעט אויף צום ערשטען מאָל אין לאָדז דאָס 8 יי הריגע וואונדערקינד פֿון XX יאָהר-הונדערט, האַרי האַרלײַ פֿון בוקאַרעשט מיט זײַנע וואונדער שענע יודישע קופּלעטען, וי ער בעצויבערט מיט זײַנע לידער. 2) מיסטער פּענגניץ איבעריגאַטירליכע אַקראָבאַט. 3) דער גרויסער קינסטלער פֿאַקיר פֿאָטאָם מאַניק פֿון ווינען, מיט זײַן וואונדער-זייגער פֿון מאָחמעד בען עלי וועלכער צייגט אויף פֿערלאַנג פֿון פּובליקום יעדער צײַט וואָס מען פֿערלאַנגט מיט זעהר פֿיל וואונדערליכע עקספּערימענטען. 4) דער ליבלינג פֿון לאָדזער פּובליקום מיסטער וועסטמאַן קאָמיק מיט א גאַנץ נײַעם רעפּערטואַר הוראַגאַן פֿון געלעכטער. בעמערקונג: מ' וועסטמאַן גיט 1000 זלאָטעס א גאַנץ יעדען וואָס וועט נישט לאַכען. 5) מ' פּענגניץ און ה' וועסטמאַן קאָמישער אַקראָבאַטען אַקט מיט פֿיל איבעראַשונגען. ווי קאָנפֿעטי, סערפּענטינען, פֿאַסט, ראַקעטען, באַלאָנען, נאָך די פֿאָרשטעלונגען אום צו פֿאַרווײַלען זיך אז אײַנגעאָרדנעט א טאַנץ-זאַל אונטער דער אָנפֿיהרונג פֿון א ספּעציעלען טאַנץ-מײַסטער אונטער די קלאַנגען פֿון א פֿערגרעסערטען דזשאַז-באַנד-אָרקעסטער. בעמערקונג: די איבריגע קונסטלער פֿון שבת דעם 26 יוני זענען געליגען אויף דעם שבת דעם 3. יולי בײַ א נישט גינסטיגען וועטער ווערט די פֿערווײַלונג אָפּגעלעגט אויף דעם 10 יולי ד. י. אַלעס ! דער גאַרטען ווערט פּערמיטען אויף פֿערווײַלונגען פֿאַר וואוילטעטיגע צוועקען אויף גוטע בעדינגונגען. זיך צו ווענדען אין פּראָטען געשעפֿט בײַ סאַלאָמאָן קנאָפּף, זגערזשער 49 אָדער בײַ דער קאַסע פֿון יוליאַנאָוו. דער גאַרטען איז אָפֿען פֿון 8 א זייגער פֿריה.

GRAND-KINO
Piotrkowska 72.

הײַנט גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם! 1) גרויסע אַלטע „ד' כשוף-מאַכערין“ גרויס אַמעריקאַנער מײַסטערווערק אין 8 גרויסע אַקטען — מיט POLA NEGRI אין דער הויפּט-ראָלע.
2) „די אָווי צו הערען פֿילם-שמערץ“ אין 8 גרויסע אַקטען אין די הויפּט-ראָלען: Viola Dana און דער קאָמיקער Glenn Hunter
שבת און זונטאָג 2 א זי.— פֿון 5 ביז 7 א זייגער פּרייזען: לאָזשעס 1.50, 1 פּלאַץ 1 זל. 80 גר. 11 50 גר. אַכטונג! קירצליך „הײַראַטס-בעדינגונגען“ אָנהויב 5

ODEON
הײַנט און פֿאָלג. טעג — סעזאָן-שלאַגער!
די מעכטיגסטע וועלט-סענסאַציע א. נ.:
„Dr. MABUZE“
מעכטיגע דראַמע אין 2 סעריעס 18 אַקטען. אין די הויפּט-ראָלען:
Rudolf Klein-Rogge, Paweł Richter Bernhardt Götzke

APOLLO
הײַנט און פֿאָלגענדע טעג!
רעקאָרד פֿון עמאָציע און סענסאַציע!
„די געפּאַנצערטע באַמבע“
גרעסטע אַמעריקאַנ. באַמיע אין 30 אַקטען מיט'ן אָנטייל פֿון Juanity Hansen און Eddie Polo (ברודער)

CORSO
ציר-ק-אַרטיסטען PAT i PATACHON מיט
אין די הויפּט-ראָלען.

השבת אבדה.
געפֿונדען צו דער האַלע הויף דער אַגראַדאָוויץ. גאַס האָב איך פֿערלוירען 60 דאָלאַר 1 באַנקנאָט פֿון 50 דאָלאַר און 1 באַנקנאָט פֿון 10 דאָלאַר.
דער ערליכער פֿינדער ווערט געבעטען געגען א גרויסע בעלוינונג אָפּצוגעבען אויף פּאָלנאָצנאַ 2 צו אַפּעלבוים.

Dr. Med. **I. IMICH**
ספּעציאַליסט פֿאַר נאָז, האַלז און אויערען קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען:
אויף מאַניושקי 1, טעלעפֿאָן 997
נעמט אָן פֿון 1—2 און פֿון 5—7 אָוונט.

PARASITOS
TĘPI BEZPOWROTNIE
PLUSKWY i ich ZARODKI

Dr. med. Zygmund Datyner
ספּעציאַליסט פֿאַר נירען, בלאָזען און אורין-קראַנקהייטען
Piramowicza 11 dawniej Olgińska
Tel. 48-95.
1335 נעמט אָן פֿון 1—2 און פֿון 4—7 נאָכמ.

בעקאַנטמאַכונג!
א קוואַליפֿיצירטער פֿאַרבער-מײַסטער צי שמרימף וויל אויך צו בוימוואָל ווערט פֿון

זאַפֿאָרט געזוכט.
אַפֿערטען אונטער „פֿאַרבער-מײַסטער“ אין אַדמינ. פֿון דער צײַטונג.
540

„ד״ר י. אינפֿעלד“
וואוינט איצט
וואַכאָדניאַ 69, פּאַרטער 3 שטאָק.
שפּרעכשטונדען פֿון 4—7 טעגליך. 750

זאַקען-מאַשינע
220 נאָדלען 20-גער פֿײַ-לונג. פּרײַזווערדיג צו פֿער-קויפֿען צו ערפֿאַהרען פּיע-טרקאָווער 6 בײַ זאַהם.

א לאַנג יעהריגער פֿאַכ-מאַן אין שיך בראַנזשע מיט א גוטע רענאָמע וויל אויך אין לעדער-בראַנ-זשע, וועלכער איז בע-קאַנט אין לאָדז אַלס גו-טער פֿאַכמאַן און ערלי-כער מאַן זוכט א שותף מיט א קאַפּיטאַל. אַפֿערטען אין אַדמיניסטראַציע „נ. פֿ.“ אונטער „J“.
528

השבת אבדה.
געהענדיג אויף פּיעטר-קאָווער-גאַס האָב איך פֿער-לוירען 100 באַנקנאָטען צו 2 זל. אין א באַנדראָל. דער ערליכער פֿינדער ווערט געבעטען אָפּצוגעבען געגען דאָס געלד צו י. פֿע-פֿער, נאַרוטאָוויטשאַ 34.

Zaginiony został kwit kaucyjny z Elektrowni za № 27865 z dn. 22/XII 1924.
Znalazca zechce zwrócić takowy do Gutstaata Israel Nowo - Aleksandryjska № 18.

אבאָנעמענטס-פּרײַז: [illegible]
אַנאָנסען-פּרײַז: [illegible]

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman